

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz

2014-2015. TÉL

2014-2015. TÉL

FRICSAY FERENC 100

Egy rövid élet lenyomata

BABOS GYULA

Gramofon-díj és Makrokozmosz-koncert

CSÍK JÁNOS AZ IGAZI NÉPMŰVÉSZETRŐL

A táncháztól a Kispál és a Borzig

MEDVECZKY ÁDÁM

XIX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

ISSN 1416-1109

ÁRA:
900 Ft

Élmény!
Minden
tekintetben.

Művészetek
Palotája
Budapest

KARÁCSONYI ORGONAKONCERT

In dulci jubilo
Hans-Ola Ericson estje

2014. december 18. / 19.30

KARÁCSONYI HANGVERSENY

J. S. Bach:
Karácsonyi oratórium

2014. december 20. / 19.30

ÚJÉVI HANGVERSENY

Haydn: A teremtés

2015. január 1. / 19.00

mupa.hu

Stratégiai partnereink

Stratégiai médiapartnereink

A Műpa támogatója az
Emberi Erőforrások Minisztériuma

Művészeti vezető: **ZSURÁFSZKY ZOLTÁN** Kossuth-díjas, kiváló művész

MAGYAR NEMZETI TÁNCÉGYÜTTES

(VOLT HONVÉD TÁNC SZÍNHÁZ)

Fotó: Váradi Levente

2014. DECEMBER

19. Szerda 18 óra
A TENKES KAPITÁNYA – ifjúsági előadás
Kecskemét, Kulturális és Konferencia Központ

2015. JANUÁR

09. Péntek 16.30 óra
LÚDAS MATYI – mesejáték
Kecskemét, Kulturális és Konferencia Központ

05. Kedd 19 óra
NAPSZÉDÍTŐ / PÁVA-VARIÁCIÓK – táncköltemény
Művészetek Palotája, Fesztivál Színház

30. Péntek 19 óra
SÍRNAK A HARANGOK...
Emlékezés az I. világháborúra
Várkert Bazár

A HONVÉD FÉRFIKAR FELLÉPÉSEI

2014. DECEMBER

02. Kedd 19 óra
ELFELEDETT REMEKMŰVEK – hangverseny-bérlet
MTA Díszterem
Vezényel: Strausz Kálmán

14., 16., 19 óra
A BŰVÖS VADÁSZ
Erkel Színház
Zeneszerző: Carl Maria von Weber
Karmester: Halász Péter | Rendező: Zsótér Sándor
A Magyar Állami Operaház produkciója.

2015. FEBRUÁR

03. Kedd 19 óra
ÁLARCOSBÁL – hangverseny-bérlet
MTA Díszterem
A Honvéd Férfikar farsangi koncertje
Vezényel: Riederauer Richárd

A Honvéd Férfikar karigazgatója: Strausz Kálmán

Fotó: Kornézy Attila

100 ÉVE SZÜLETETT FRICSAY FERENC (6–10. oldal)

**PESARO – SALZBURG:
FESTIVÁLBESZÁMOLÓK** (24–29. oldal)

**CSÍK JÁNOS ÉS KOSSUTH-DÍJAS
ZENEKÁRA** (50–53. oldal)

DOSSZIÉ

Egy rövid élet lenyomata – 100 éve született Fricsay Ferenc
Mesterházi Gábor írása 6

KLASSZIKUS

**Gramofon-díjak 2014:
Medveczky Ádám és Babos Gyula elismerése** 12

**Decemberi kamaramuzsika
a Zeneakadémián** 14

Orgona, bábok és kamarazene
Karácsonyi és év eleji koncertek
a Művészetek Palotájában 16

Bachtól a szabad improvizációig
Találkozás Balázs János
zongoraművésszel 18

„Vegyes koszton él az ember”
Beszélgetés a Gramofon-díjas
Medveczky Ádám karmesterrel 20

A belcanto diadala Pesaróban
Lindner András fesztiválbeszámolója 24

**Fesztiválszöttek
avagy a pluralizmus dicsérete**
Fittler Katalin és Székely György
Salzburgról 26

Zenekari körkép
Nemzeti Filharmonikusok,
Budapesti Fesztiválzenekar,
Concerto Budapest,
Budaörfői Dohnányi Zenekar,
Miskolci Szimfonikus Zenekar,
Pannon Filharmonikusok,
Kodály Filharmónia,
Szegedi Szimfonikus Zenekar,
Honvéd Együttes,
Duna Szimfonikusok 30

JAZZ

A Babos-univerzum
Beszélgetés a Gramofon-díjas
Babos Gyula
gitárművész-zeneszerzővel 42

Keep collecting!
Kármán Sándor a Dobmúzeumról
és új kötetéről 46

Téli koncertajánló 48

VILÁGZENE

**„Ez a népművészet” –
Csík János 50**
Bencsik Gyula interjúja a Csík zenekar
vezetőjével 50

GRAMOFON-HANG

**Az akusztikus művészetek
mostohagyermeké:
a hangfelvétel-esztétika
Ujházy László tanulmánya**
Hatodik rész:
Az ötvenes-hatvanas évek (3.) 54

GRAMOFON ZENEKRIKAI MŰHELY

**Klasszikus zene, opera, jazz,
népzene és világzene** 57

Terjesztési pontok 74

1996-ban alapította: **Iványi Margó, Bösze Ádám, Retkes Attila és Ziperounszky Kornél**

Főszerkesztő: **Retkes Attila** Főszerkesztő-helyettes: **Bércesi Barbara** Főmunkatársak: **Ujházy László, Várkonyi Tamás, Ziperounszky Kornél**
Szerkesztőségi és kiadói munkatárs: **Könyves-Tóth Zsuzsanna** Lapterv: **Práczky István** Tervező szerkesztő: **Kondor Anna**

Címlapon: **MEDVECZKY ÁDÁM**. Fotó: Gramofon

A szerkesztőség levelezési címe: Gramofon – H-1282 Budapest, Pf. 68. Telefon: 06 20 998 1499 E-mail: retkesattila@retkesattila.hu • Internetes folyóirat: www.gramofon.hu • Kiadja a **Retkes Attila Kulturális Értéktérítő Kft.** H-1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 54. V. ép. Felelős kiadó: Retkes Attila • Előfizetés, terjesztés, hirdetés: 06 20 998 1499, e-mail: retkesattila@retkesattila.hu

Nyomás és kötés: Press Time Kft., 1066 Budapest, Lovag utca 15. Felelős vezető: Schmidt Dániel

Megjelenik évszanként. Előfizethető a kiadó címén; postai úton, telefonon vagy e-mailben.
Az éves előfizetés ára 2014-ben: 3000 forint

A Gramofon
megjelenését támogatja:

A Gramofon az ICMA
nemzetközi zsűriének tagja

Zene, ahogy tetszik

Nemzeti Filharmonikusok a Művészetek Palotájában

2015. január 28. szerda 19.30 Művészetek Palotája

MENDELSSOHN-BARTHOLDY Szentivánéji álom – részletek

IBERT Fuvolaverseny

SCHUBERT IX. Szimfónia C-dúr, D 944

MICHAEL MARTIN KOFLER fuvola

HAMAR ZSOLT karmester

2015. február 5. csütörtök 19.30 Művészetek Palotája

J. S. BACH I. szvit C-dúr, BWV 1066

VILLA-LOBOS Bachianas Brasileiras no. 3

VILLA-LOBOS Uirapuru

J. S. BACH Zongoraverseny g-moll, BWV 1058

VILLA-LOBOS Choros no. 10

JEAN LOUIS STEUERMAN zongora

KOCSIS ZOLTÁN karmester

2015. február 18. szerda 19.30 Művészetek Palotája

SCHUMANN IV. szimfónia d-moll, op. 120

PROKOFJEV IV. zongoraverseny B-dúr balkézre, op. 53

PROKOFJEV II. szimfónia d-moll „Vas és acél”, op. 40

ALEXEI VOLODIN zongora

CARLO RIZZI karmester

Egy rövid élet lenyomata

Csaknem lehetetlen objektíven írni valakiről, akinek művészete olyan közel áll hozzám, mint Fricsay Ferencé. Jobb, ha előre bevallom: ez a cikk rendkívül szubjektív, és sokkal inkább lemezeiről szól, mint róla, hiszen lemezeit ismerem, őt meg nem. Eközben próbálok képet festeni arról a zenei életről is, melyben élt és alkotott. Zenehallgató vagyok, nem életrajzíró, így nem vállalkozhatok arra, hogy részletesen taglaljam az életét, a személyiségét – bár abban a visszaemlékezések egyetértenek, hogy nagyon szeretni való és karizmatikus volt. Azt is be kell vallanom továbbá, hogy szinte lehetetlen összes felvételét ismerni. Nem ismerem pl. vele az Orfeo és Euridikét, valamint számos koncertfelvételét.

Előre szögezzük le: Fricsay nemcsak a magyar karmesterek közül az egyik kedvencem, hanem az abszolút kedvencek táborában is benne van. A magyarok közül Reiner Frigyes (és valamilyest Végh Sándor) tartozik még ide. Az azonban közös a nagy magyar karmester-generációban (mely minimum két nemzedéket jelent), hogy tagjai közül még az általam kevésbé kedveltek is rajta hagyták kezük nyomát az általuk vezetett híres együtteseken.

Forrás: Gramofon-archív

magyar karmesterekben valami közös? Zeneileg talán annyi, hogy mindegyiküket érdekelte a kortárs zene – de ez csak a mai világból nézve meglepő. Személyiségük viszont nagyon eltérő volt: a csendesen brutális Reiner, aki olyan dühös bikaként nézett a zenekarára, hogy senki sem mert hibázni. Az „üvöltő koponya” Solti vagy a legkedvesebb egyéniségű Végh Sándor, kiváló humorérzékkel... Nem hinném, hogy a magyar karmesterek karakterében, személyiségében, pedagógiai módszereiben találnánk bármi közöset – mégis képesek voltak a saját akarataik szerint formálni zenekaraikat. Mindegyikük egyéniség volt, így Fricsay is, cikkünk hőse.

Fricsay és kollégái – karmesterek és zenekarok

Reiner (1888–1963) a Pittsburgi Szimfonikus Zenekart, majd később a Bostoni Szimfonikusokat formálta, Fricsay együttese a berlini RIAS Zenekara volt (későbbi nevén a Berlini Rádió Szimfonikus Zenekara). Széll György (1897–1970) a Clevelandi Zenekarra volt nagy hatással (Cleveland lévén az amerikai magyarok fővárosa), Ormándy Jenő (1899–1985) egy másik magyar központban, Philadelphiában alkotott; Doráti Antal (1906–1988) előbb a Minneapolisi Szimfonikus Zenekarral, majd más együttesekkel, többek közt a saját Philharmonia Hungaricájával dolgozott, akikkel felvette pl. Haydn összes szimfóniáját. (Kései párhuzamként említhetjük Fischer Ádámot, aki az Osztrák-Magyar Haydn Zenekarral szintén elkészítette a maga Haydn-ciklusát.) Végh Sándor előbb koncertmestere, majd karmestere lett a salzburgi Mozarteum együttesének, a kevésbé ismert Somogyi László többek közt a Rochesteri Szimfonikusokra, illetve német és svájci együttesekre volt hatással. Mintha létezett volna egy budapesti iskola, ahol azt tanították, hogy kell jó zenekart csinálni. Ha viszont a hazai zenekarokat tekintjük, sajnos közöttük Fricsayék idejében sem volt annyi híres, amennyit ezek alapján elvárhatnánk. A hazai zenekarok színvonala különösen 1956 után messze alulmúlta a várakozásokat. Az egyetlen valamire való magyar karmester, aki nem távozott '56-ban, Ferencsik János igazi nagy zenész volt, de hiányzott belőle a vehemencia ahhoz, hogy zenekarait rendszeres és mély munkára kényszerítse, így a munkamorál sokszor itt is a kádári szintre süllyedt.

A Zeneakadémián persze találkozhattunk nagyszerű és nagy hatású tanáregyéniségekkel, akiktől az említettek tanultak. Közülük talán Weiner Leó és Kodály Zoltán a legfontosabb, habár ők (elsősorban) nem karmesterek voltak, viszont óriási befolyást gyakoroltak a kamarazenélésre. Ennek – pl. a vonósnegyes- és a hegedűjátéknak – tradíciói legalább Hubay Jenőig visszavezethetők. Ám van-e a nagy

Munkarajz, körülmények

Fricsay Ferenc 1914. augusztus 9-én, Budapesten született. Apja, Fricsay Richárd (1888–1961) volt talán a leghíresebb katonakarmester, akinek nevét ma is társaság őrzi, s aki ideális és egyedi zenei nevelést biztosított fia számára. Fricsay Ferenc zongorát, hegedűt, harsonát, klarinétot, ütőt, zeneszerzést és vezénylést tanult, emellett már 16 évesen megkapta apjától együttesének „ifjúsági tagozatát”, így gyakorlatot is szerzett a vezénylésben. A Zeneakadémián Bartók, Dohnányi, Hubay, Kodály és Weiner is tanította, tizenkilenc évesen diplomázott, majd Szegeden belőle is katonakarmester lett, 1933 és 1943 között pedig a Szegedi Filharmonikus Zenekar vezető karmestere. A szegedi zenei életet alapjaiban reformálta meg, rövid időn belül neves vendégkarmesterek és -művészek látogattak el a Tisza-parti városba. 1936-ban ő alapította a helyi operatagozatot. A háború alatt a Gestapo elől menekülnie kellett családjával. A háború után az Operaház vezető karmestere és a Székesfehérvári Zenekar társvezetője lett Somogyi László mellett. Fricsay a negyvenes években többször vezényelt a bécsi Volksoperben. A Salzburgi Ünnepi Játékokon 1947-ben – Herbert von Karajan ajánlására, aki le volt nyűgözve Fricsay egyik Újvilág szimfónia-előadásától – betanító karmesterként szerepelt volna, de Otto Klemperer helyett a bemutatón is be kellett ugrania, Gottfried von Einem Danton halála című művében. Egy évre rá pedig ugyanitt egy Frank Martin-operát vitt sikerre. Felkérés felkérést követett (pl. egy kevésbé sikeres kitérő a Staatsoperben), így adódott lehetősége, hogy elhagyja az egyre inkább sztálini Magyarországot, a nyugat-berlini RIAS (Radio in American Sector) zenekaráért. Berlinben is volt egy sikeres beugrása: 1948. december 16-án így debütált a Berlini Filharmonikusoknál, Eugen Jochum helyett. A RIAS-nál is maradt korai haláláig (1948 és '52 között a nyugat-berlini operaházban is főzeneigazgatói tisztséget viselt), közben rövidebb-hosszabb látogatásokat tett Nyugat-Európába, illetve az Egyesült Államokba, Izraelbe és Buenos Airesbe, nem egyszer zene-

karostul. Ám mivel a RIAS volt az amerikaiak egyetlen központilag finanszírozott zenekara, az Egyesült Államok hamarosan kihátrált e konstrukcióból. Fricsay Houstonban fél évig, a Bajor Állami Operaházban két szezonon át volt zeneigazgató. Halálos betegsége 1958 végén jelentkezett először, ami háromnegyed év lábadozást és kihagyást jelentett. Fricsay ezután 1959 szeptemberében tért vissza zenekarához, mely ekkor a Berlieni Rádió Szimfonikus Zenekara névre hallgatott. Itt többek közt az ő nevéhez fűződik az első németországi sztereó hangverseny-közvetítés, emellett ő volt Európában az első karmester, aki – Bernsteinhez hasonlóan – felfedezte a televízióban rejlő lehetőségeket.

Betegsége alatt – ha lehet – még intenzívebben dolgozott, hangversenyeinek és lemezeinek száma egészen elképesztő még mai szemmel nézve is. Utolsó hangversenyét Londonban adta 1961. december 7-én. 1962-ben jelent meg könyve Mozartról és Bartókról, 1963. február 20-án halt meg. A Deutsche Grammophon centenáriumi dobozában (*ld. recenziókat az 57. oldalon*) található kóddal ennél persze jóval részletesebb életrajzot is letölthetünk, Lutz von Pufendorf tollából. A berlini kultúráért felelős egykori államtitkár dolgozata megpróbálja bevonni a történelmet is az életrajzba, s való igaz: Fricsay életét számtalanszor keresztelte a történelem. Rögtön az elején az első világháború, a Monarchia felbomlása, majd a Horthy-korszak második világháborústól és zsidóüldözésestől, utána a koalíciós idők és a vasfüggöny leereszkedése, Nyugat-Berlin blokádja, a sztálini, majd a hrucsovi hidegháború, végül a falépítés. Füst Milán szavaival élve azonban Fricsaynak valójában nem életrajza, sokkal inkább munkarajza van. Vagyis nem tudhatjuk, Fricsayt mennyire érintették a történelmi változások. Az biztos, hogy életét sokkal inkább alakították a munkából adódó körülmények. Pl. hogy friss diplomásként korrepetitori állást ajánlottak neki az Operaházban, de vezénylési lehetőséggel nem kecsegtették, ezért ment Szegedre. Vagy hogy a Staatsoperben olyan produkciókat is vezényelni kellett, melyek betanítási folyamatában nem vett részt, ezért hagyta őket ott. A történelemterhes idők maximum annyiban fontosak, hogy – félszido származású nem németként – sokat tett a német kultúra háború utáni elfogadtatásáért. Fricsay és a RIAS Zenekara a nyugat-berlini kultúra első számú nagykövetének számított az ötvenes években Európa- és világszerte.

Pályatársak

Fricsay azon kevesek közé tartozott, akiket szerettek és megbecsültek a kollégák, pályatársak. A mostani lemezkiadás sokadszor idézi Yehudi Menuhin megható és baráti szavait, az egy évtizeddel előbbi dobozban emellett Dietrich Fischer-Dieskaútól is olvashattuk, mennyire szerette és csodálta a magyar karmestert. Bruno Walter Fricsay humánusáról is nagy elismeréssel nyilatkozott. Claudio Abbado többször említette, milyen nagyra értékeli Fricsay Mozart-felvételeit, Carlos Kleiber pedig egyenesen a legjobbnak nevezte Beethoven Hetedikjét (melyből

maga Kleiber is készített egy meglehetősen etalonértékűt). Említettem, hogy Karajan ajánlotta Fricsayt Klemperer mellé betanítónak, aki helyett Fricsay sikerrel ugrott be utóbb, ahogy Jochum vagy Furtwängler helyett is Berlinben és a Luzerni Fesztiválon.

Fricsay maga is ragaszkodott partnereihez, szólistáihoz, akik közt meglehetősen sok a magyar és a nő. Martzy Johannát – akivel egyetlen felvétel, Dvořák Hegedűversenyre készült el, noha tervezték az együttműködés folytatását – még Szegedről ismerte, Fischer Annie-t Budapestről, Anda Gézával a harmincas években került kapcsolatba, szinte testvéri együttműködés alakult ki köztük, és már 1952-ben a salzburgi fesztiválon meg kellett ismételniük Bartók 2. zongoraversenyét, hogy utána még vagy hatvan-szor előadják, mielőtt mindhárom zongoraversenyt lemezre veszik (1959–1961). Maria Stader szintén magyarnak született (Molnár Mária néven), a mindig fiatal hangú soprán emblematikus alakja Fricsay opera- és oratórium-felvételeinek. És itt vannak a nem magyar nők: Clara Haskil, Monique Haas, Margrit Weber, Erica Morini. De persze akadnak férfiak is: Yehudi Menuhin, Dietrich Fischer-Dieskau, Conrad Hansen, a nők abban az időben szokatlan aránya mégis feltűnő.

Saját pálya?

Fricsay rövid élete, az ezalatt létrehozott, elképesztő mennyiségű maradandó alkotás nem jelent teljes vagy lezárt életművet. A Beethoven-ciklust, melyből a Nyolcadik és a páratlanok készültek el, nem tudta befejezni. Tervben volt egy komplett Brahms zenekari ciklus, mely nem félbe-, inkább harmadába maradt. Ha hat évvel idősebb riválisához, Herbert von Karajanhoz hasonlítjuk, olyan, mint ha Karajan életműve 1957-ben (vagy inkább 1955-ben) megszakadt volna. (Persze az se kutya, amit Karajan addig alkotott, mégis jó, ha a lemezre vett életmű harmada-negyede készült el eddig.) Vagyis nehéz megmondani, mi lett volna, ha mondjuk a berlini fal szétszedésére rendezett koncertet Fricsay dirigálhatta volna... Gondoljunk bele: a Deutsche Grammophon nem Karajannal, hanem Fricsayval és a Berlieni Filharmonikusokkal vág bele az első teljesnek szánt sztereó Beethoven-ciklusba.

Valószínű, hogy nem egyedül Fricsay döntött arról, mit vehet fel, és mit nem. Erre a rangra talán a hatvanas évek közepére emelkedhetett volna. Fricsay repertoárja ugyan Händeltől a kortársakig terjed (állítólag létezik egy Vivaldi- és Bach-versenyműveket tartalmazó lemeze, de én sose hallottam), ezen belül óriási lyukak vannak. A német romantika például (Weber kivételével) igencsak alulreprezentált. Semmi Bruckner, Mahlertől egyetlen dalciklus, alig valamicske Brahms, egyetlen Schubert-szimfónia, Mendelssohntól csak a Hegedűverseny és a Szentivánéji. Ugyanez a helyzet az operákkal. Mozart, az igen, de a többi hiányos – ahhoz képest, hogy Fricsay tizennyolc évesen lehetett volna korrepetitor, Szegeden operát alapított, harmincegy évesen főzeneigazgató volt Pesten, majd Bécs-

ben, Berlinben, Münchenben is operaházat vezetett. Az olasz repertoárból léteznek koncertfelvételek, de csak alig, és Fricstayhoz fűződik tudtommal a világ első Wagner-stúdiófelvétele (A bolygó hollandi, 1951), hogy aztán egyetlen percnyi más Wagner-felvétel se kerüljön ki a kezei közül... Vagyis a centenáriumra megjelent első doboz – mely a zenekari műveket tartalmazza – valóban a legfontosabb és a legvastagabb.

Még az oratorikus felvételek állnak a legjobban, leszámítva a teljes barokk hiányát. Mozart c-moll mise

és Requiem, két Évszakok (és még egy Te Deum is!), két Verdi Requiem, Rossini Stabat Mater, Kodály és Bartók oratorikus művei: ennél többet más is aligha produkált ebben az időben. Fricstay számára borzasztó fontos volt az emberi hang, ez ki is derül e felvételekből – ezért különösen sajnálhatjuk, hogy a rendszeresen előadott operákból oly kevés maradt ránk.

A hiányoknak több oka is lehet. Az ötvenes években számos műből készült felvétel más – befutottabb – karmesterekkel. Fricstaynak, a kései érkezőnek egy darabig a „maradék” jutott, illetve bizonyos szerzőket rá osztottak: elsősorban Mozartot és Bartókot, de Csajkovszkijt is kellőképpen, s Haydnból is többet vehetett fel, mint akkoriban a nagy átlag. Vagyis ne higgyük, hogy Fricstayt nem érdekelte Schubert vagy Mahler, de biztosan érdekelte Haydn, Mozart, Weber, Csajkovszkij, Dvořák és Bartók.

Az is jellemző a hangzó hagyatékára, hogy bár a nagy művek gyakran hiányoznak, a „kicsik” jóval nagyobb számban kapnak teret. Vegyük Richard Strausst, akitől a kötelező Till és Don Juan mellett a klarinét-fagottra írott Duett concertinót és a zongorás Burlesque-et rögzítette (nem is akárhogy), de a nagyobb szimfonikus darabok hiányoznak. Stravinskytól nincs mondjuk Tűzmadár, de van Tündér csókja, Tételek és Capriccio (zongorára és zenekarra), azóta is alig játszott remekművek, nagyszerű előadásban. És igen sok kortárs zene, ami persze nem meglepő.

Milyen volt?

Van egy fizikailag nagyon vacak, zeneileg annál ragyogóbb sorozat: egy-egy karmestertől (és pár szólistától). Tízlemezes dobozok, melyeken minden „maestrónak” van egy eposzi jelzője. Mengelberg a „maestro appassionato”, Karajan a „maestro nobile” (Karajan? Miért nem Erich Kleiber?). Böhm a „decente”, Schuricht az „agile”, Toscanini a „furioso” és így tovább. Nem tudok Fricstay-dobozról ebben a sorozatban, de a jelzőt sem tudnám megtippelni. Fricstay ugyanis nem „egyforma”: tud ilyen is, olyan is lenni, agilis, szenvedélyes, elegáns, robbanékony. Ha Toscaninit vagy Furtwänglert felismerjük az előszobából is, Fricstayt aligha.

Ez nem hiba, nem erény, pusztán tény. Vannak ilyen karmesterek, Ansermet esetében is gondban lennének. Fricstay talán a „maestro naturale” címre pályázhatna a legnagyobb sikerrel.

Az egyes szerzők esetében is vannak sztereotípiák, melyeknek érdeemes a végére járnunk. Pl. hogy Mozart- és Bartók-karmester volt. Mozart-felvételei igazán nagyon jók, de nem mindig osztályon felüliek. A gyakran újrakiadott, némi-képp gyermeki Varázsfuvola, a szép, de Furtwängler, Walter vagy Klemperer előadásaihoz képest kis-

sé erőtlen Don Giovanni nem üti meg azt a színvonalat, mint a Szóktetés vagy valamennyi szimfónia-felvétele. A szimfóniák közt van (a 201-es A-dúr és a Jupiter), amit kétszer is felvett – egyik jobb, mint a másik. Nekem a két Jupiter a nagy kedvencem, erőteljes, részletgazdag, elemző, lendületes, de nem erőszakos – benne van kedvenc szimfóniám kedvenc tíz előadásában. A Clara Haskillal készített, szintén végtelenül természetes zongoraversenyek ismertebbek, de a Klarinétversenyt sem érheti elmarasztalás. Fricstay Mozartja sem gyors vagy lassú, gyengéd vagy éles – épp olyan, amilyennek lennie kell.

S mi a helyzet Bartókkal, akire talán elsőként asszociálhatunk, ha Fricstay nevét halljuk? Itt is vannak kevésbé sikeredett előadások – de egy részük nem Fricstay bűne. A Cantata profanában nem az a baj, hogy németül van – ahogy A kékszakállú vagy a Psalmus is: utóbbi úgy csodálatos, ahogy van –, bár ez a magyar fülnek szokatlan. Sokkal inkább az, hogy a két énekes félreérti. Helmut Krebs és Fischer-Dieskau Humperdincket csinál Bartókból, s hiába jobb Fricstay, mint bármely más felvétel karmestere, a produkció csak részleteiben élvezhető. A Kékszakállúban se jók az énekesek – és ez dirigálva sincs átütően.

A többi Bartók-felvétele viszont megkerülhetetlen: ugyanolyan világos és természetes, mint a Mozartok. És ez azért is fantasztikus, mert Fricstay számára Bartók szinte kortárs zene volt, s miközben a közönség talán az utóbbi két-három évtizedben fogadta be zenéjét, néhány előadó a kezdetektől értette. Reiner, Karajan, Menuhin, Doráti, kicsit később, a hatvanas években a fiatal Boulez (sokkal inkább, mint az idős). Ők eleve úgy álltak Bartók zenéjéhez, mint klasszikushoz. Karajan 1953-as Zenéjénél, Doráti Kékszakállújánál, Reiner (két) Concertójánál vagy az Anda-Fricstay-féle zongoraversenyeknél azóta is nehéz jobbat találni. Ahogy Fricstay közvetíti a kortárs zenét, attól még Werner Egk vagy Frank Martin zenéjét is hajlamosak vagyunk nagyszerűnek érezni. És ha arra gondolunk, amit Rosztropovics mondott: hogy az előadóművésznek kötelessége a kortársakat befogadhatóvá tenni, akkor talán nem tévedés, ha a kortárs zene elidegenedésében az előadói hozzáállás megváltozásában leljük meg az egyik okot.

Fricsay Bartókjának – és a többi kortárs zenéjének – előadásában talán az a kulcs, hogy az agy és a fül frissességét halljuk. Nem előítéleteket, berögződéseket, sztereotípiákat. Ez is egyfajta „historikus előadásmód”, ha nem tévedek. Magam – sokakhoz hasonlóan – a Kocsis/Fischer-féle Bartók-zongoraversenyeken nőtem fel, s mindent ehhez hasonlítottam. Elsőként a jóval később megismert Anda/Fricsay győzött meg arról, hogy másképp is lehet (bár ma is úgy érzem, a Kocsis/Fischer is ugyanilyen jó). A különbséget vétek lenne egy mondatban összefoglalni, a legokosabb, ha mindkettőt rendszeresen hallgatjuk.

És ez a hozzáállás máskor is beválik. Legyünk pluralisták! De ha ez nem megy (pl. nincs annyi pénzünk), nem tévedünk nagyot, ha Fricsay Bartók-felvételei mellett tesszük le a voksot. Persze ha meghallgatjuk a Varga/Fricsay-féle Hegedűversenyt, nem lesz bajunk, ha a Menuhin/Dorátit is mellé tesszük. Fricsay előadásában a „kisebb” művek is remekelnek (Két portré, Rapszódia zongorára és zenekarra), s hosszú idő után most ismét kaphatók CD-n (igaz, csak az összkiadás részeként). A Táncszvit és a Divertimento a világ kulturális örökségének része, ahogy az 1957-es Concerto is, habár annak első tételében – ritka kivételként – a berlini rádiózenekar kissé slendrián. Cserébe pl. a harmadik tétel elejét egyetlen másik felvételen sem kapjuk ilyennek. A lasú negyedik tételben a humort, az ötödiknek a nyitó fanfáriját emelném ki, kedvcsinálóként. Részletek, mellékszólások hallatszanak, ahogy csak nagyon kevés előadásban. A Zene is remek – és ebből még kevesebb igazán jó felvétel létezik (pl. elfelejthetjük Boulez korai lemezét).

A többi felvétel közül hadd emeljek ki párat: a szlávok – Csajkovszkij, Dvořák, Smetana, Stravinsky – mindig remekelnek, az Újvilág-szimfónia – melyet koncerten is rengetegszer játszott, és kétszer is felvett – nagyszerű. Jobb, mint a Karajanok, s majdnem olyan jó, mint Erich Kleiber előadásai. A „kis” Richard Straussok – ha lehet – jobbak, mint maguk a művek... A Les préludes a legjobb sztereó előadás, megközelíti Mengelberg fantasztikus felvételét, a szólómarányok egyetlen másik felvételen sem ennyire precízek. A Prokofjev Klasszikus szimfónia humora, a Kodályok belülről jövő természetessége, és ne feledkezzünk meg a talán legismertebb felvételéről: a Beethoven Hármas/Brahms Kettősversenyről vagy a két Verdi-Requiemről (különösen a későbbiről).

Néhány más műből is több felvétele maradt fenn. Ezek kapcsán is létezik pár előítélet: hogy a korábbi felvételek jobbak, frissebbek, erősebbek, egyedibbek. Az igazság az, hogy bár van jó pár összehasonlítható előadás, az időponton kívül vagy a zenekar különbözik, vagy az, hogy egyik stúdió, másik koncert. Alapvetően azonban alig-alig van változás Fricsay zenei megközelítésében. A Patetikus szimfónia 1959-es felvétele (RSO) valóban nem éri el azt az izzást, mint az 1953-as (Berlini Filharmonikusok), de a különbséget sokkal inkább a két zenekar okozza, mint a karmester. De a fordítottjára is látunk példát: az 1961-es (élő) Haydn Évszakok sokkal élvezetesebb, mint a kicsit unalmas 1952-es stúdió.

Jobbak tehát az élő felvételek, mint a „műtermiek”? Ez is egy előítélet, mely nem állja meg a helyét. A Haydn-szimfóniáknál lehet érvelgetni: ami a koncerten megismételhetetlen, az a felvételen tökéletesebb. A két Mozart c-moll mise-felvétele (szinte egyszerre készültek, ugyanazokkal az előadókkal) is ez az érvényes, emiatt hol ez, hol az tetszik jobban. Az 1961-es koncert Eroica nagyon jó, míg az 1958-as stúdió egyszerűen csodálatos. Ismét a Filharmonikusok jobbak a Rádiózenekarnál, ez tehát erősebb körülmény, mint bármi más, s talán emiatt jobb egy hajszállal az 1960-as stúdió Moldva (BPO) a stuttgarti, ugyancsak 1960-as koncertnél.

Fricsay előadói módszere a stúdiófelvételeknek és a koncerteknek egyaránt kedvezett: titka az alapos előkészítő munkában, az elmélyült próbákban rejlik, az előadásokon ehhez társult a pillanat ihlete, izzása és Fricsay szuggesztivitása. Annyi bizonyos, hogy hangversenyen Fricsay sokkal szélesebb repertoárt adott elő, mint amennyit felvehetett. Így maradt fenn pl. egy Brahms d-moll zongoraverseny Conrad Hansennel, az efféle felvételek minden érényével e hátrányával, vagy a briliáns Liszt Esz-dúr Shura Cherkasskyval, a remek Brahms Hegedűverseny Gioconda de Vitóval (ismét egy nő!). Talán van rá esély – lévén szó egy rádiózenekar vezető karmesteréről –, hogy idővel további műveket is megismerhessünk Fricsay tolmácsolásában.

Megemlékezés

Végül nézzük, hogy emlékezik meg az utókor Fricsayról. A kiadó, akihez kezdetektől tartozott, a Deutsche Grammophon először 1978/79-ben rukkolt elő egy szép dobozzal. Ekkor adoptálták azokat a rádióközvetítéseket, melyek a későbbi DG-kiadásokban is elő-előbukkannak. A doboz meg is kapta a nagy német lemezdíjat 1979-ben. 1994-ben, Fricsay 80. születésnapjára egy 11 CD-s doboz látott napvilágot, melyet lemezenként is megvásárolhattunk (én persze egészben csaptam le rá). Tíz éve – mintha tegnap lett volna – pedig egy 9 CD-s papírdoboz jött ki, néhány addig elég nehezen megszerezhető felvétellel. A mostani összkiadás első doboza augusztus óta hallgatható, a második – az operákat, oratorikus műveket, dalciklusokat (vagy pl. az Altrapszódiaát) tartalmazó – még várat magára. Jó lenne, ha legalább a legfontosabb felvételek nem tűnnének el a katalógusból (a Bartókok egy része évtizedek óta megszerzhetetlen volt eddig). Ez persze egyre inkább online letöltést jelent, de ez az egész lemezipar átalakulásából fakad. A cikk leadásakor jelenik meg az Operaház megemlékezése egykori művészeti vezetőjéről. A tartalomjegyzék szerint igazán hiánypótló munkát olvashatunk: nem csak életrajzot (Karczag Márton munkáját) és visszaemlékezéseket (Csobádi Péterét és Palló Imrét). Ókovács Szilveszter lemeznaplója mellett az igazán hiánypótló a teljes (?) diszkográfia, illetve a még ennél is hiánypótlóbb, teljes koncert- és operaelőadás-lista, melyből sokkal árnyaltabb képet kaphatunk arról, mi állt Fricsay zenei érdeklődésének homlokterében. ■

ZENEAKADÉMIA

ALAPÍTVÁ 1875

ZENEAKADEMIA.HU

AHOL ÉL A ZENE

**A ZENEAKADÉMIA
SZIMFONIKUS ZENEKARÁNAK
KONCERTJEI NAGY MESTEREKSEL**

KOCSIS ZOLTÁN

2014.11.23.

VASHEGYI GYÖRGY

2015.04.15.

KOBAJASI KENICSIRÓ

2015.05.18.

PINCHAS STEINBERG

2015.10.22.

**reddot award 2014
winner**

A koncertsorozat támogatója az Erste Bank
és a Zeneakadémia Baráti Köre.

Medveczky Ádám és Babos Gyula Gramofon-díjas

A Gramofon folyóirat szerkesztősége és kiadója idén már tizenegyedik alkalommal ítéli oda a **Gramofon Magyar Klasszikus Zenei Díjat** és a **Gramofon Magyar Jazz Díjat** (mint fődíjakat), illetve az év legkiválóbb hangfelvételeinek járó elismeréseket. A szavazásban ezúttal is Retkes Attila főszerkesztő (a zsűri elnöke), Bércesi Barbara főszerkesztő-helyettes, valamint főmunkatársaink és néhány állandó szakkritikusunk vesz részt. Nemzetközi tanácsadó testületként most is segítette munkánkat az International Classical Music Awards (ICMA) zsűrije. A szavazás menetéről részletes információ olvasható a www.gramofon.hu internetes folyóiratunkban.

Az idei díjkiosztót **2014. december 12-én, pénteken este 7 órától rendezzük meg a belvárosi Duna Palotában** (1051 Budapest, Zrínyi utca 5.). A díjkiosztót a Duna Szimfonikus Zenekar koncertje követi, amelyen Dubrovay László: After Mozart című műve, Reinecke D-dúr fuviolaversenye és Mendelssohn A-dúr (Olasz) szimfóniája hangzik el; Héléna Macherel svájci fuvolaművész nő közreműködésével, Medveczky Ádám vezényletével.

A GRAMOFON MAGYAR KLASSZIKUS ZENEI DÍJ 2014. ÉVI KITÜNTETETTJE:

Medveczky Ádám karmester
(interjúnk a 20–23. oldalon)

A GRAMOFON MAGYAR JAZZ DÍJ 2014. ÉVI KITÜNTETETTJE:

Babos Gyula gitárművész, zeneszerző
(interjúnk a 42–45. oldalon)

Az alábbiakban közöljük az egyes kategóriák 2014. évi jelöltjeit. A kategóriagyőztesek listáját 2015. március elején megjelenő tavaszi számunkban közöljük.

AZ ÉV MAGYAR KLASSZIKUS HANGLEMEZE

- Beethoven: c-moll szonáta (op. 111), Diabelli-variációk, Hat bagatell. Schiff András – zongora. ECM Records – Hangvető
- Brahms: Hegedű-zongora szonáták. Baráti Kristóf – hegedű, Würtz Klára – zongora. Brilliant Classics – Karsay és Társa

AZ ÉV KÜLFÖLDI KLASSZIKUS HANGLEMEZE – INSTRUMENTÁLIS

- Orient–Occident II; Hommage á la Syrie. Hespérian XXI, Jordi Savall. Alia Vox – Karsay és Társa
- Dvořák: Hegedűverseny, Románc, Mazurek, Humoreszk. Annie–Sophie Mutter – hegedű, Berlini Filharmonikusok, Manfred Honeck. Deutsche Grammophon – Universal

- Beethoven: Triók, op. 70 no. 2, op. 97. Alexander Melnikov – zongora, Isabelle Faust – hegedű, Jean-Guihen Queyras – cselló. Harmonia Mundi – Karsay és Társa
- Distant Lights – Bach és Vasks hegedűversenyei. Renaud Capuçon – hegedű, Chamber Orchestra of Europe. Erato/Warner – Magneoton
- Marin Marais: Alcione, Suites des Airs a jouer. Le Concert des Nations, Jordi Savall. Alia Vox – Karsay és Társa

AZ ÉV KÜLFÖLDI KLASSZIKUS HANGLEMEZE – VOKÁLIS

- Agostino Steffani: Stabat Mater. Bartoli, Behle, Fagioli, Prégardien, Vitale, I Barocchisti, Diego Fasolis. Decca – Universal
- Philippe Jaroussky: Farinelli – Porpora áriák. Philippe Jaroussky – ének, Venice Baroque Orchestra, Andrea Marcon. Erato/Warner – Magneoton
- Gounod: Faust. Poplavskaya, Kaufmann, Pape, Braun, a Metropolitan Opera Zene-, Ének- és Balettkara, Yannick Nézet-Seguín. Decca – Universal
- Behind The Lines. Anna Prohaska – ének, Eric Schneider – zongora. Deutsche Grammophon – Universal
- Richard Strauss: Elektra. Herlitzius, Schwannwilms, Meier, Pape, Staatskapelle Dresden, Christian Thielemann. Deutsche Grammophon – Universal

AZ ÉV MAGYAR JAZZLEMEZE

- Voice & Bass: Into the Groove. Lakatos Ágnes – ének, Csuhaj-Barna Tibor – bőgő. Hunnia Records
- Dresch Quartet: Kapu és kert. Fonó Budai Zeneház
- Borbély Műhely: Hungarian Jazz Rhapsody. BMC Records – MG Records
- Lukács Miklós Trió: Cimbiózis. Fonó Budai Zeneház
- Tony Lakatos: Standard Time. Skip Records – Varga István
- Grensó Open Collective: Flat/Síkvidék. BMC Records – MG Records
- Szabó Dániel – Peter Erskine – Edwin Livingston: A Song From There. Szerzői kiadás (DSzabo Music)

AZ ÉV KÜLFÖLDI JAZZLEMEZE

- John Abercrombie Quartet: 39 Steps. ECM Records – Hangvető
- Mehliana: Taming the Dragon. Brad Mehldau – zongora, Mark Guiliana – dob. Nonesuch – Magneoton
- Gregory Porter: Liquid Spirit. Blue Note – Universal
- Renaud Garcia-Fons: Beyond The Double Bass. Enja – Varga István
- Keith Jarrett – Charlie Haden: Last Dance. ECM Records – Hangvető
- Chick Corea Solo Piano – Portraits. Stretch/Concord – Universal
- Wolfgang Muthspiel – Larry Grenadier – Brian Blade: Driftwood. ECM – Hangvető
- Brian Blade & The Fellowship Band: Landmarks. Blue Note – Universal

Élmény!
Minden
tekintetben.

Művészetek
Palotája
Budapest

Várjon Dénes ©Böröcz Balázs

Várjon Dénes, Simon Izabella,
Veronika Eberle és a
Liszt Ferenc Kamarazenekar

Vezényel: Heinz Holliger

2015. január 7. / 19.30

SZIMFONIKUS FELFEDEZÉSEK

Pajojtay János és a
Savaria Szimfonikus Zenekar

2015. január 18. / 19.30

Tompos Kátya

Orgonapárbaj –
új generáció

Ronny Krippner (GB) és Dirk Elsemann (D)

Műsorvezető: Tompos Kátya és Fassang László

2015. január 27. / 19.30

mupa.hu

Stratégiai partnereink

Stratégiai médiapartnereink

A Műpa támogatója az
Emberi Erőforrások Minisztériuma

Decemberi kamaramuzsika a Zeneakadémián

Az adventi időszak az ünnepekre való lázas készülődés mellett a belső béke és nyugalom keresésének és megtalálásának az ideje is. Meghitt hangulat teremtésére pedig nagyon alkalmas a kamarazene – téli zeneakadémiai programajánlónkban ilyen koncertek közül válogattunk.

➔ Könyves-Tóth Zsuzsanna

Steven Isserlis neve ismerősen csenghet a rendszeres koncertlátogatónak, hiszen múlt tavasszal teltházas koncertet adott a Zeneakadémián, Joshua Bell és Várjon Dénes társaságában. Most ismét Budapestre látogat a világhírű brit csellista, akivel ezúttal két koncerten is találkozhatunk. A december 12-i első hangversenyen ismét régi kamarapartnerével, Várjon Dénessel lép színpadra. A zongoristával Cornwallban, egy mesterkurzuson ismerkedett meg Isserlis. „Nagyszerű barát és kamarapartner” – meséli a Gramofonnak a brit csellista. „Ő és felesége, Simon Izabella kiváló zenészek és nagyon különleges személyiségek. Mindketten a legkedvesebb barátaim közé tartoznak!” Koncertjükön a romantikus zeneszerzők – mint Schumann vagy Brahms – művei mellett itthon ritkaságnak számító darabok is elhangzanak majd. „Véleményem szerint Fauré csellószonátái a 20. század legjobb, e műfajban született művei közé tartoznak; megdöbbentő, hogy egy ilyen kiváló zeneszerző ilyen kevésbé ismert Magyarországon” – mondta Isserlis. Emellett elhangzik majd Ernest Bloch: A zsidó életből című műve, amely azért is különösen kedves a csellista számára, mert ő az Ernest Bloch Társaság elnöke. Végül négy Kurtág-művet is hallhatunk. „Végtelenül szerencsésnek mondhatom magam, hogy együtt dolgozhattam Kurtág Györggyel. Nagyon különleges élmény volt, ahogy feltárta előttem minden egyes hang mélységét és jelentőségét – ezért el sem tudom mondani, mennyivel tartozom neki.” A kamarakoncertet követő napon Steven Isserlis a Zeneakadémia rezidens zenekarával, a Concerto Budapesttel lép majd színpadra, Dvořák és Csajkovszkij műveivel.

December 15-én Alena Baeva, Jurij Bashmet és a Liszt Ferenc Kamarazenekar koncertjét hallhatja a nagyközönség. Elsőként Haydn maga által legelsőnek nevezett, D-dúr szimfóniáját adja elő a Rolla János vezette zenekar. Ezután lép a színpadra a két orosz művész: Mozart Sinfonia concertantját játsszák, amely a szimfónia és a kettősverseny egyfajta keveréke. Alena Baeva Isserlishez hasonlóan tavasszal járt már a Zeneakadémián, akkor a Concerto Budapest kísérté játékát. A Kazahsztánban született, huszonkilenc éves művész öt évesen kezdett hegedülni tanulni, majd a moszkvai konzervatóriumban szerezte meg diplomáját. Jurij Bashmet a moszkvai konzervatórium professzora 1978 óta, karmesterként és virtuóz brácsaművészként egyaránt ismert a neve a nemzetközi zeneéletben. Az angol Gramophone magazin a világ egyik legkarakterisztikusabb brácsaművészeinek nevezte Bashmetet. A koncert

Várjon Dénes és Steven Isserlis

Concerto Armonico

utolsó száma Grieg g-moll vonósnégyese lesz, amelynek különlegessége, hogy a Liszt Ferenc Kamarazenekar vonósnézekari változatban adja majd elő.

A Spányi Miklós és Ábrahám Márta vezette Concerto Armonico harmincegy éve alakult, akkor végzős zeneakadémistákból. Repertoárjuk gerincét az idén háromezred száz éve született C. P. E. Bach zenéje, és az úgynevezett berlini iskola adja, amelyet Nagy Frigyes udvarához köthetünk. Természetesen december 29-i koncertjükéről sem hiányozhat a preklasszika egyik legjelentősebb zeneszerzőjének a műve: Händel D-dúr Concerto grossója után a szintén D-dúr csembalóverseny hangzik majd el a Bach-fiútól. Ez a mű szerepel egyébként az együttes kiváló lemezsorozatában is, melyen C. P. E. Bach összes billentyűs concertója hallható. A koncert második felében marad az előjegyzés: a D-dúrral párhuzamos h-moll művek hangzanak majd el. Vivaldi e hangnemben írt hegedűversenye után J. S. Bach h-moll szvitjét hallhatjuk, a Liszt-díjas Bálint János fuvolaszólójával. ■

MVM
KONCERTEK

Piotr Anderszewski

Fazil Say

Grigorij Szokolov

A Zongora 2015

Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti hangversenyterem

2015. január 9. (péntek), 19.30 – **Piotr Anderszewski**

2015. március 17. (kedd), 19.30 – **Grigorij Szokolov**

2015. október 28. (szerda), 19.30 – **Balázs János**

Zeneakadémia Nagyterem

2015. január 15. (csütörtök), 19.30 – **Yulianna Avdeeva**

2015. január 20. (kedd), 19.30 – **Balázs János** (*versenyművek*)

2015. január 28. (szerda), 19.30 – **Fülei Balázs**

2015. február 10. (kedd), 19.30 – **Ramin Bahrami**

2015. február 23. (hétfő), 19.30 – **Fazil Say**

2015. április 9. (csütörtök), 19.30 – **Jevgenyij Koroljov**

2015. november 21. (szombat), 19.30 – **Christian Zacharias**

2015. december 10. (csütörtök), 19.30 – **Farkas Gábor**

A jegyek megvásárolhatók a Művészetek Palotája és a Zeneakadémia jegypénztáiraiban, a www.jakobikoncert.hu honlapon a Jegyvásárlás menüpontban, megrendelhetők a jakobikoncert@gmail.com email címen és a 30-257-7150-es mobilszámon, hétköznapokon 9-16 óráig.

Bővebb információ: www.azongora.hu, www.mvm.hu

A hangversenysorozat
névadó szponzora:

Orgona, bábok és kamarazene

Karácsonyi és év eleji koncertek a Művészetek Palotájában

A Műpa decemberi és januári programját olvasgatva jó néhány olyan produkcióval találkozhatunk, amely évről évre mindig ugyanakkor hangzik el a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. A hagyományosan karácsonyhoz és újévhez kötődő művek mellett persze újdonságokat is találni, így hallhatjuk majd például James Judd vagy Hans-Ola Ericsson koncertjét is.

◆ Könyves-Tóth Zsuzsanna

James Judd brit karmester híres szenvedélyes és karakterisztikus vezényléséről. December 8-án a Nemzeti Filharmonikusok élén láthatjuk majd – a koncerten Schönberg egyik ikonikus művét, az Egy varsói menekültet és Mahler 2. c-moll „Feltámadás” szimfóniáját adják elő. Judd rengeteg világhírű zenekart vezényelt már, a Berlini Filharmonikusoktól kezdve a BBC Szimfonikusokig – felsorolni is nehéz lenne mindet. Fontos feladatának tartja Anglia

szimfonikus zenéjének népszerűsítését, például kiemelkedő Elgar 1. szimfóniájáról készült felvétele. Emellett Judd mint zenekarépítő is fontos szerepet tölt be – az Új-Zélandi Szimfonikus Zenekar az ő kezei alatt vált világszínvonalú együttsé. A karmester híres Mahler-interpretátor, amelyről a zeneszerző 2. szimfóniáját hallva a budapesti közönség is meggyőződhet majd. A mű a Feltámadás melléknevet az utolsó, ötödik tételben elhangzó, azonos című ódáról kapta. A tételben kórus és két női szóló is szerepel, így hallhatjuk majd a Nemzeti Énekkart, Fodor Beatrixot és Wiedemann Bernadettet is a hangversenyen. A koncert első felében Schönberg melodramája szerepel – a dodekafon kompozíció a holokausztnak állít emléket. Bár Mahler és Schönberg művészete zeneileg igen távol áll egymástól, kulturális gyökereik ugyanonnan erednek, hiszen mindketten közép-európai, zsidó származású zeneszerzők, s mindkettőjük életműve kiemelkedően jelentős.

Édességes ujjongással

Hans-Ola Ericsson hatvanéves svéd orgonista-zeneszerző az In dulci jubilo 14. századi karácsonyi éneke köré szőtte december 18-i, rendkívül szerтеаágzó orgonaestjének prog-

ramját. Ericsson Stockholmban járt egyházzene szakra, majd Freiburgban folytatta orgona és zeneszerzés tanulmányait. Tanárai többek közt Luigi Nono, Klaus Huber és Brian Ferneyhough voltak, illetve a 20. század olyan nagyságaival is dolgozott együtt, mint Ligeti György vagy John Cage. Koncertjén J. S. Bach műveitől kezdve a kortárs észt Arvo Pärt szerzeményeiig a legkülönbözőbb karácsonyi művek szólnak majd meg a Műpa 6712 sípos orgonáján. Ericsson elkötelezett híve korábbi magántanára, Messiaen zenéjének, akinek összes művét lemezre vette – ezek közül is hallhatunk majd egyet a koncerten. Önálló orgonaművek mellett vokális darabok is elhangzanak – a Szent Efrém Férfikar tolmácsolásában. Az egyik a már említett zeneszerző, Arvo Pärt darabja, a De profundis – a cím Liszt életművéből is ismerősen csenghet, hiszen mindketten a 130. Zsoltár szövegét dolgozták fel zenéjükben. Bár ez utóbbi nem szerepel a műsoron, Liszt egy másik műve igen: a Szekszárdi mise Gloria tétele zárja majd a koncertet. Az énekkar Bartók, Kodály, Rahmanyinov, Schubert és Stravinsky kórusműveiben is közreműködik majd. A néha ünnepélyes, néha

Forrás: Gramofon-archív

James Judd

Forrás: Művészetek Palotája

Hans-Ola Ericsson

Forrás: NFZ

Részlet A diótörő előadásából

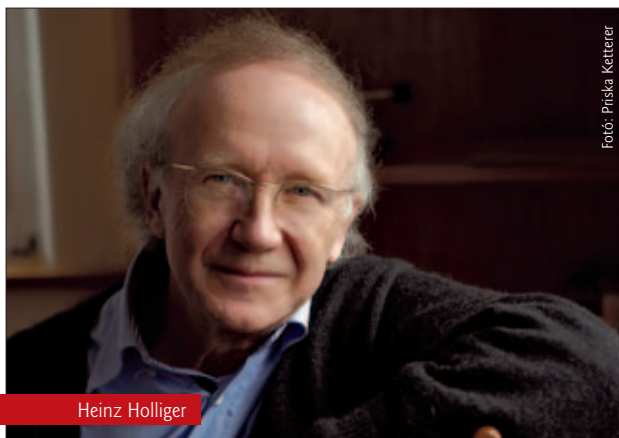
kísérteties, néha nosztalgikus hangulatú hangverseny előtt lehetőségünk nyílik nemcsak az orgonista zenéjét, de szakvakba öntött véleményét is meghallgatnunk a Művészetek Palotája Előhang című előadásán.

Amit idén sem hagyhatunk ki

Karácsony este van, a hó hatalmas pelyhekben hullik a városra. Sorra érkeznek a vendégek a Stahlbaum-házba. Utolsóként Drosselmeyer, a család régi barátja, hírhedt tréfamester. A gyerekek izgatottan várják, vajon milyen ajándékot hozott idén nekik a bácsi. Nagy meglepetésükre a babák és játékkardok mellett egy furcsa figurát is találnak a fa alatt: egy diótörőt. A játék csupán Marika tetszését nyeri el, aki boldogan ringatja az ajándékot. A kislány a csúf egérkirályról és a diótörőről álmodik, ám mikor éjfél üt az óra, megelevenednek az óriásira nőtt játékok. Szerencsére ott van a daliás herceggé változott Diótörő is, aki végül legyőzi az egereket. Egy dióhéjból készült csónakon a herceg csipkéből szőtt palotájába utazik az ifjú lány: nyá serdült Marika és a Diótörő, ahol szebbnél szebb táncokat látnak. Reggel boldogan ébred ismét kislányként Marika. Ugye mindenkinek ismerősen cseng E. T. A. Hoffmann meséje, amelyen Csajkovszkij egyik leghíresebb balettje, a Diótörő alapszik? Karácsonykor kár lenne kihagyni ezt az örökzöld művet – pláne, ha a Kocsis Zoltán vezényelte Nemzeti Filharmonikusok adják elő. A már hagyományosnak számító előadás különlegessége, hogy nem táncosok, hanem a Budapest Bábszínház játékosai elevenítik meg a történetet a Múpa nagytermének színpadán. December 27-én egy modern, nem csak gyerekeknek szóló báb-balett részesei lehetünk.

Két zongora, egy hegedű és kamarazenekar

Várjon Dénes, Simon Izabella, Veronika Eberle és a Liszt Ferenc Kamarazenekar közös, január 7-i koncertjén régi és új kamaratársak, zenész-együttműködések tanúi lehetünk majd. „Heinz Holligerhez régóta fűz szoros zenei-emberi kapcsolat. Rengetegszer léptem fel vele szólistaként többek között Liszt, Veress, Mozart, Mendelssohn és Berg ver-

Heinz Holliger

Fotó: Pilska Ketterer

Veronika Eberle

Fotó: Marco Bongiove

senyműveivel, valamint különböző kamarazenei formációkban. Emellett több lemezfelvételünk is készült már, legközelebb Schumann Zongoraversenyét rögzítjük 2015 márciusában. A Liszt Ferenc Kamarazeneakkal szintén gyakran zenélek együtt, egyik legelső zeneakadémiai koncertemet is velük adtam tizenhat éves koromban. A szólista vendégek közül feleségemet, Simon Izabellát nem kell bemutatnom, vele gyakran lépünk fel közösen; Heinz Holligerrel is több közös koncertünk volt már, így a műsorban szereplő Veress-művet is többször játszottuk. Veronika Eberlével most fogok először együtt zenélni. Régóta terveztünk már közös fellépést, így nagy öröm számomra, hogy ez most megvalósul” – mesélte a Gramofonnak Várjon Dénes. A műsort ő és a Liszt Ferenc Kamarazenekar élén álló vendégkarmester és zeneszerző, Heinz Holliger közösen állították össze. Veress Sándor zenéjének egyik legelkötelezettebb híve a zeneszerző volt tanítványa, Holliger, így nem meglepő, hogy két Veress-művet is előadnak majd. Várjon Dénes elmondta, a karmesterrel éppen a magyar zeneszerző művein keresztül ismerkedett meg: „Simon Izabellával együtt minden évben meghívást kaptunk a svájci Ittingenbe, ahol Schiff András és Heinz Holliger közösen szerkesztett egy egészen különleges kamarazene-fesztivált. Ez sajnos tavaly befejeződött, de az elmúlt tizenhat évben minden Pünkösdtől ott töltöttünk, és lehetőségünk nyílt egészen különleges és rendhagyó programokban részt venni.” A műsoron szerepel a Hommage à Paul Klee két zongorára és kamarazenekarra című mű, amely a svájci festő és grafikus hét képét ábrázolja, s az összes fellépő nagy kedvence. Ezen ötlet nyomán merült fel bennünk, hogy jó lenne egy másik kettősversenyt is előadni – így választották a Mendelssohn d-moll versenyművét hegedűre és zongorára. A másik két zenekari darabot – Haydn e-moll „Gyász” szimfóniáját és Veress Négy erdélyi tánc című kompozícióját – Holliger választotta ki. Az élményt így a különleges műsor-összeállítás és a világklasszis művészek garantálják – minden tekintetben. ■

A Művészetek Palotája honlapja, új digitális platformokkal:
www.mupa.hu

Bachtól a szabad improvizációig

A 26 esztendő, Junior Prima-díjas Balázs János igazán sokoldalú zongoraművész – a klasszikus virtuóz zongorarepertoár előadása mellett képes a kötöttségektől, műfaji korlátoktól mentes, szintiszta improvizációra is. Új sorozatában megmutatja művészetének három, egymástól homlokegyenest különböző arcát, amelyen keresztül talán a művek mögötti ember lelkébe is bepillantást nyerhet a közönség.

➡ Könyves-Tóth Zsuzsanna

Gramofon: *A Balázs János 3 arca cím három nagyon különböző stílusú koncertet takar. Hogyan jött létre ez az előadás-sorozat?*

Balázs János: 2014. február 14-én volt egy koncertem a Zeneakadémia Nagytermében, aminek az volt a címe, hogy A zongora három arca, majd a Budapesti Tavasz Fesztiválon Lajkó Félixszel közösen adtunk egy improvizációs estet. Jakobi Lászlónak, A Zongora című sorozat rendezőjének mindkettő nagyon tetszett, így felvetette, hogy lehetne csinálni egy sorozatot Balázs János 3 arca címmel. Fontosnak tartom, hogy egy koncertnek legyen címe vagy valamilyen tematikája – ha megfelelő a kommunikáció a közönség felé, könnyebben célba ér a zeneszerző elképzelése, üzenete.

G.: *A három koncert közül a második és harmadik műsorát többé-kevésbé már hallhatta a budapesti közönség, az első viszont olyan műveket játszott majd főként, amelyeket eddig még soha.*

B. J.: Mikor elhatároztuk, hogy lesz ez a sorozat, két koncert – egy klasszikus és egy improvizatív – tematikája adott volt, viszont kérdés maradt, hogy mi legyen a harmadik. Akkor én már régóta gondolkodtam azon, hogy szeretnék egy Bach-hangversenyt. Korábban azért nem játszottam nyilvánosan Bachot, mert számomra Glenn Gould felülmúlhatatlan, így sokáig még a Wohltemperiertes Klavierből sem mertem semmit sem előadni. Emellett szinte minden nap elővettem egy Bach-kottát, hosszú éveken át dolgoztam zenéjén. Úgy érzem, most érkezett el annak az ideje, hogy beleugorjak a mélyvízbe. Két zongoraversenyt – az f-mollt és a d-mollt – játszom majd a januári hangversenyemen. Azért ezt a kettőt, mert ez volt számomra a legalapvetőbb Bach-élmény gyerekkoromban; rongyosra hallgattam őket Goulddal. A második részben Chopin f-moll zongoraversenyét tűztük műsorra, aminek az lesz a különlegessége, hogy a Bach-művekhez hasonlóan ezt is az Anima Musicae Kamarazenekar kíséri majd. Chopin készített egy vonósnégyes-változatot – ennek szövegeit fogjuk megtriplázni.

G.: *A második pedig az improvizációs koncert Lajkó Félixszel, akivel több közös koncerted is volt már. Hogyan és mikor alakult ki ez a baráti-művészi együttműködés köztetek?*

B. J.: Kínában találkoztunk először, három és fél évvel ezelőtt. Egy turnén vettünk részt, ahol az első részben ő játszott saját zenekarával, a második részben pedig én adtam egy Liszt-koncertet – ott ismerkedtünk meg. Ő egy nagyon érdekes, nehezen megnyíló ember, aki nem igazán szereti a hagyományos klasszikus zenét, inkább a szabad és kötetlen muzsikálás híve. Nagyon sokáig egy hangot sem játszottunk együtt, eszünkbe sem jutott, hogy zenélhetnénk is. Aztán egyszer feljött hozzám beszélgetni – éppen nála volt a hegedűje és a citerája –, és elkezdtünk játszani. Már másfél óra is eltelt, s észre sem vettük, annyira belemerültünk a közös zenélésbe. Ettől kezdve többször is összejöttünk, hogy együtt játsszunk, de még mindig csak magunknak. Egyszer Horváth László, a Fonó igazgatója (és Félix menedzsere egyébként) meghallotta az egyik próbánkat, és azt mondta, ez annyira jó, hogy kellene csinálni egy koncertet.

Így született a Fonó-beli koncert, majd a Tavasz Fesztivál keretein belül a Zeneakadémia nagytermében is felléptünk. Nagyon örülök neki, hogy az ottani prémium közönség is elismerte ennek a létjogosultságát. A koncerteken mi tényleg improvizálunk, semmit sem beszélünk meg, még a hangnemet sem. Ehhez egy olyan szintű együttélés, együttregzés kell, hogy az már szinte transzcendentális. Hatalmas feltöltődést jelent számomra az egyéb kötött előadások mellett ez a stílus. Én szeretem, ha él a zene, szeretem az újdonságokat, ha valaki nem teljesít, hanem előad.

G.: Hallottam egy koncertfelvételeket, amelyen Lajkó Félix egyik leghíresebb szerzeményét, a Madárnak című dalt is eljátszottátok. Valamilyen közös szokásrendszeretek ezek szerint mégis kialakult.

B. J.: Egyedül ezt az egy füttyülős nótát szoktuk mindig eljátszani. Ezenkívül nyilvánvaló, hogy mindketten az európai zenekultúrában nevelkedtünk, így korábbi zenei stílusok is felbukkannak játékunkban: van benne Debussy, Bach vagy Bartók. A múltkor a Várban játszottunk a Beethoven Fesztiválon, ahol a Kreutzer-szonáta akkordjaira improvizáltunk. Nagyon fontos számomra, hogy minden koncertet felvegyünk, mert mi magunk sem tudnánk megismételni még egyszer azt, amit játszottunk. Nemrég készítettünk egy lemezt, amely november végén (a Gramofon lapzártája után – a szerk.) kerül forgalomba. Nagy kérdés, hogy miképp fogunk lemezbemutató koncertet tartani – valószínűleg meg kell majd tanulnunk saját játékunkat.

G.: Tanultál valaha improvizálni? Klasszikus zenei koncertjeiden szoktál rögtönözni?

B. J.: Én úgy gondolom, ezt megtanulni nem lehet, csak fejleszteni. Én előbb improvizáltam, minthogy tudtam volna kottát olvasni. A klasszikus zenei improvizálást szerettem vissza kellene vezetni a koncertéletbe, persze megfelelő keretek közt. Ha valaki izléseken tudja például egy Mozart-zongoraversenybe belecsempészni saját mondanivalóját, az nagyon jól tud működni.

G.: A harmadik koncerted műsora Liszt műveiből, átírataiból áll össze. Ami ennek különlegessége, hogy két részletben eljátszod az összes Transzcendens etűdöt, ami nem kis teljesítmény.

B. J.: Igen, ez nagy kihívás, még sosem játszottam el mindet egy koncerten. Ha Bachot Glenn Gould, ezt Cziffra György miatt nem mertem eddig műsorra tűzni – számomra az ő előadása, különösem a Mazeppa az etalon. Most mégis vállalkozom erre a feladatra, hiszen mikor, ha nem most? Ennek a koncertnek a transzcendens virtuozitás lesz a középpontjában, ami persze sosem öncélú. Mindez egyben talán kicsit túl tömör lenne a nem szakmai közönség számára, ezért került a műsorba a két átírat.

G.: Szoktál tartani hangszerbemutató koncerteket gyerekeknek. Meséj ezekről egy kicsit.

B. J.: Tavaly kezdtük el ezt a sorozatot Jakobi Lászlóval, amelyet azóta is rendkívül nagy érdeklődés övez. Az ingyenes koncerteket 3-6, illetve 6-15 éveseknek tartom hétköznapi ruhában, gyereknyelven magyarázva a műveket. Ilyenkor megszólal a Villa d'Este szökőkútjai vagy Saint-Säens Állatok farsangja, ami teljesen lenyűgözi a gyerekeket. Olyan pozitív visszaigazolásokat kapok a szülőktől, amely mindig erőt és kedvet ad a következő koncerthez. ■

Bővebb információ: www.jakobikoncert.hu, www.azongora.hu

Karácsonyi jegycsomag

A három koncert ára együtt 3000 Ft

2015. január 15., 19:30

Bartók terem

Orosz trojka

Glinka, Rahmanyinov és Sosztakovics legimpozánsabb művei!

Vezényel: Kovács László

2015. március 12., 19:30

Bartók terem

Händel: Saul

A nagy barokk szerző oratóriuma a Savaria Barokk Zenekarral

Vezényel: Németh Pál

2015. március 26., 19:30

Bartók terem

Olasz triptichon

Olaszos temperamentum és érzelemvilág Csajkovszkij, Respighi és Rossini zenéjén keresztül

Vezényel: Kovács János

Közönségkapcsolat és jegyértékesítés: Tourinform Iroda (Piac u. 20.) Belépők a koncertek előtt a helyszínen, valamint az Interticket országos hálózatában és a www.jegy.hu weboldalon is válthatók!

(52)-412-250 • info@kodalyfilharmonia.hu • www.kodalyfilharmonia.hu

Kiemelt támogatóink:

Partnereink:

„Vegyes koszton él az ember”

Beszélgetés a Gramofon-díjas Medveczky Ádámmal

Forrás: Gramofon

Fáradhatatlannak tűnik: tanít, vezényel, próbál, partitúrát tanulmányoz, nagy sporttáskájával hetvenhárom évesen is mindig úton van. Négy évtizede oktat a Zeneakadémián, negyvenöt éve dolgozik az Operaházban. Nem könnyű időpontot találni az interjúra, végül este fél kilenckor ülünk le beszélgetni, kávét rendel a büfében. Életműve elismeréseképpen a klasszikus zenei kategóriában idén Medveczky Ádám veheti át a Gramofon-díjat december 12-én, a Duna Palotában, az általa vezényelt koncert előtt.

❖ Várkonyi Tamás

Gramofon: *Meddig dolgozik egy nap?*

Medveczky Ádám: Most kicsit nyugalmasabb tempót erőltettem magamra, úgyhogy este 11-kor lefekszem. Ha nincs este előadás vagy koncert, otthon átnézem azokat a darabokat, amelyek várnak rám.

G.: *Milyen arányban van jelen a munkájában szimfonikus koncert és opera?*

M. Á.: Ma már mindkettő egyforma mértékben, de az biztos, hogy az operán keresztül szerettem meg a zenét. Édesanyám, Érsek Mária korrepetitorként, nevelőapám, Katona Lajos magánénekesként dolgozott az Operaházban, ők oltották belém a muzsika szeretetét. Gyerekkoromban ütőhangszereket tanultam, zongoráztam és mániákus operálátogatóként jártam az Andrássy útra, de focizni is szerettem. Tulajdonképpen 1956 után eszméltem fel, és találtam önmagamra: a történelem tükreben rádöbentem, hogy az élet nem játék. Ebben az időben, tizenöt-tizenhat évesen értem meg annyira, hogy tudjam, mit kell csinálnom. Ekkor kezdtem el tudatosan tenni azért, hogy zenész legyek.

G.: *Pályája elején miért ütőhangszeresként helyezkedett el?*

M. Á.: Az ok egyszerű, de utólag ebben is mennyei sugallatot látok: a konziba nem vettek fel zongora szakra, így édesanyám tanácsára megpróbáltam az ütős szakot is – ezt siker koronázta. Később egyre jobb zenekarokban játszhattam, fokozatosan rabul ejtett a zenekari játék varázsa, ez a fokozódó lelkesedés vezetett a karmesteri pályához. Zongorázni ma is szeretek, a munkám nagy részét zongora mellett töltöm, például amikor szerepeket tanítok be a Zeneakadémia operaszakos növendékeinek, vagy amikor zongorás próbát vezetek énekművészekkel az Operaházban.

G.: *Mikortól számítható karmesteri indulása?*

M. Á.: Amikor 1968-ban felvettek a Zeneakadémia karmesterképző szakára, már évek óta az Állami Hangversenyzenekar üstdobosaként dolgoztam. Későn kezdtem a karmesteri tanulmányokat, mert a képzés magas költségei miatt ritkán indítottak osztályt (és akkor is csak három-négy növendéket vehettek fel). Az Operaházba másodéves zeneakadémista koromban kerültem, először korrepetitornak, majd vezénylő korrepetitornak. Már karmesteri diplomaszerezésem előtt, huszonnyolc esztendősen, majdnem napra pontosan negyvennégy évvel a Gramofon-díj átvétele előtt, 1970. december 13-án debütáltam az Operaházban, Mozart *Così fan tutte* című remekével. Néhány hónappal később pedig a Pillangókisasszony premierjének második szereposztását vezényeltem, így amikor 1974-ben második helyezett lettem a Magyar Televízió első karmesterversenyén, már néhány éves operaházi múlt is állt a hátam mögött. Ugyanebben az esztendőben lettem a dalszínház kinevezett karmestere.

G.: *Azóta hány operát vezényelt?*

M. Á.: Hetven-hetvenötöt biztosan: tizenkét Verdit, hét Wagnert, öt Mozartot, hét Puccinit, a legjátszottabb szer-

Forrás: Magyar Állami Operaház

Medveczky Ádám 1978 novemberében, a frissen átvett Oláh Gusztáv-émlékplakettel

zőket említve. Továbbá Ponchielli, Leoncavallo, Respighi, Mascagni műveit, sok Rossinit, nemcsak a Sevillai borbélyt, hanem a ritkábban látható operákat is. A kortárs zenét sem utasítottam vissza. Általánosan fogalmazva: sosem válogattam, milyen feladattal megkínáltak, azt elvégeztem. Nem vert minden darabnál egyformán a szívem az örömtől – akadtak hálás és hálátlanabb művek is –, de vegyes kosztton él az ember, a művészeti pálya pedig az én felfogásomban nem arról szól, hogy azt csináljak, amit akarok.

G.: *Maradtak operavágyai?*

M. Á.: Hogyne. Például a Don Carlost még sosem dirigáltam a nagy Verdik közül, Wagnerek közül pedig a Trisztánt – igaz a Lohengrint sem, de a Trisztán különösen közel áll a szívemhez. Amit még szívesen vezényelnék, de ritkán tűzik műsorra: a két csodálatos Muszorgszkij-opus, a Boris Godunov és a Hovanscsina. A klasszikus magyar operákat, színpadi műveket mind vezényeltem: a három Bartókot, a Hunyadi Lászlót, a Bánk bánt, a Székely fonót, a Háy Jánost, az újabbak közül Bozay Attila Öt utolsó színjét, Madarász Iván Az utolsó keringőjét, és ami rendkívül kedves volt számomra: Ránki György klasszikusát, a Pomádé király új ruháját.

G.: *Majdnem öt évtizede a hazai operaélet sokat foglalkoztató szereplője. Milyen érzésekkel gondol vissza az elmúlt korzakokra?*

M. Á.: A négy és fél évtized alatt számos igazgatóval dolgoztam együtt. Lukács Miklóskék vettek fel, majd jött Mihály András, Petrovics Emil, Ütő Endre, Vámos László,

PÁLYAKÉP

Medveczky Ádám 1941-ben született, zenész családban. 1955-ben vették fel a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola ütőhangszeres szakára. Öt évvel később az Állami Hangversenyzenekar üstdobosa lett, ahol 1969-ig zenélt. Közben 1968-ban karmesteri tanulmányokat kezdett a Zeneakadémián, Kórodi Andrásnál, itt 1971-ben végzett. Még zeneakadémista korában, 1969-ben kezdte el foglalkoztatni a Magyar Állami Operaház korrepetitorként, később karmesterként; az intézménynek 1990–1993 között főzeneigazgatója volt, 2004-ben választották az Operaház örökös tagjává. Neve 1974-ben, a Magyar Televízió első karmesterversenyén lett országszerte ismert, itt a második helyen végzett Kobayashi Ken-Ichiro mögött. A Zeneakadémián is 1974 óta tanít, kezdetben zenekari gyakorlatot vezetett, 1982-től pedig a Magánének és a Zongora Tanszéken oktat, 2005 óta korrepetitor tanszakon is. 1987–1996 között a Magyar Posta Szimfonikus Zenekarának (ma: Concerto Budapest) zeneigazgatójaként, 1997-től 2007-ig pedig a Győri Filharmonikus Zenekar első karmestereként dolgozott. Az interjúban említett két kortárs opera – Bozay Attila és Madarász Iván műve – mellett Balassa Sándor, Dubrovay László, Szokolay Sándor számos alkotásának ősbemutatója fűződik a nevéhez.

Fotó: Tomasz Oplitz

Szinetár Miklós. Ezek az igazgatók különbözőképpen hatottak az operajátszásra, de abban valamennyi vezetés szándéka megegyezett, hogy megpróbálták igényesek lenni. Nem mindenkiel éreztem egyformán jól magam, de nem zenei-művészi, hanem inkább emberi különbözőség miatt. Közvetlenül a rendszerváltás után, 1990-ben lettem főzeneigazgató – az Útő Endre, Nagy Viktor, Keveházi Gábor, Fülöp Attila alkotta igazgatóságban. Nem éreztem nekem

való feladatnak, úgyhogy én magam mondtam fel három év után; mondván, jobban szeretnék a zenével foglalkozni, mintsem értekezletekre és megbeszélésekre járni. Bárki irányította is, ezt a házat mindig otthonomnak tekintetem. Soha nem voltam sértett, soha nem háborodtam fel. Mindegyik igazgató elhalmozott darabokkal, akár kényszeredetten kért fel, akár nem. Most már nyugdíjas vagyok, a rendelet értelmében nem dirigálhatok annyit, mint ré-

gen, de nem is lenne időm, meg nem is vagyok már húszéves. Ebben az évadban a 130. évfordulós gálahangversenyt vezényeltem, a Fricsay-megemlékezések keretében a száz éve született karmester Miséjének budapesti bemutatóját dirigáltam a Szent István Bazilikában, továbbá én vezetem ebben a szezonban a Hány János, a Bánk bán, A Karamazov-testvérek előadásait.

G.: Kik játszottak fontos szerepet szakmai fejlődésében?

M. Á.: Természetesen zeneakadémiai tanárom, Kórodi András, és szintén evidens módon Ferencsik János, akinek a keze alatt 1960 és 1969 között zenéltem az ÁHZ-ban. Sosem egyetlen tanárra koncentráltam, hanem igyekeztem mindenkitől tanulni, ellesni fogásokat, praktikákat, például mikor kell elkezdni egy gyorsítást, mikor kell átváltani az ütemenkénti négy ütéstől kettőbe. Fontos szakmai segítséget kaptam például Erdélyi Miklóstól, Varga Páltól, Komor Vilmostól, és az az óriási megtiszteltetés ért, hogy két híres, már-már legendás operakarmester, Lamberto Gardelli és Giuseppe Patané mellett is dolgozhattam. Miután láttak vezényelni, azt kérték, én tanítsak be premieket, valamint amikor elmennek, én vigyem tovább az általuk bemutatott produkciókat. Norma, Ernani, A láng, Gioconda, Rigoletto, Traviata, Falstaff, Simon Boccanegra – az itáliai opera ezen remekműveit e két olasz mester mellett tanultam és ismertem meg. Franco Ferrara 1971-es velencei mesterkurzusán is az olasz vezénylési stílusban mélyedtem el. Ezt a technikát kis mozdulatok, pontos, szigorú ütések jellemzik; ellentétben a némettel, amit lekerekített mozgásformák határoznak meg. Mindkettő ütéstechnika jó, az előbbinek Toscanini, utóbbinak Bruno Walter, Karajan, Furtwängler volt nagymestere.

G.: Egyetért azzal, hogy a karmesterséget nem lehet tanítani?

M. Á.: Van benne némi igazság. Tanácsokat lehet adni, például az ütéstechnikát illetően, de ami megszólal, az nagyban függ a próbálási módszerektől és a személyiségtől is. Az egyértelmű, pontos, jól követhető technika, a helyes zenei kifejezés, a gesztusok széles skálája, a stílusismeret és a jó hallás egyaránt a jó karmester ismérvei. Előnyös továbbá, ha a dirigens járatos a hangszerek világában, ha legalább egy zenekari hangszeren játszik. És mindig félre kell tennie egy kis pluszt az előadásra, ami inspirálja a zenekart, ami a bepróbált műveket az itt és most frissességével hatja át.

G.: A karmesterképző mellett szerepgyakorlatot is tanít a Zeneakadémia operaének szakán. Mi a feladata ezeken az órákon?

M. Á.: Valamelyest értek ugyan a hangképzéshez, de abba nem szólok bele, az a főtárgytanár asztala. Ezeken az alkalmakon azzal foglalkozunk, hogy egy szerepet milyen árnyalatokkal, kifejezéssel, milyen színekkel kell, lehet megformálni. Mindenekelőtt tiszta éneklést és ritmikai pontosságot várok el, de a súlyt a stílusra helyezzük. Fontos, hogy először bel cantót – Bellinit, Donizettit, Rossinit –, illetve Mozartot tanuljanak a növendékek, és ne rögtön Wotan búcsúját vagy Turandotot. Betanítani egy-egy Ver-

di-, Mozart- vagy Puccini-szerepet, az maga a gyönyör. A Zeneakadémián először az iskolai zenekart vezettem Simon Alberttel, és csak utána pár évvel kaptam meg ezt a tárgyat. Harminckét év után sem unom; ez az elfoglaltság olyan számomra, mint a levegővétel.

G.: Mikor pihen?

M. Á.: Nyaranként mindig akad két-három hét, amikor kikapcsolok, és húsztagú szűkebb családommal kibérelünk egy nyaralót, akkor szigorúan nincs nálam se kotta, se más munkaeszköz. Év közben is van egy-egy nap, amikor otthon maradok, kipihenem magam, kimegyek a kertbe, játszom az unokákkal. Nem sportolok, de rendszeresen járok gyógytornára, mert a munkaeszközömet karban kell tartani. Muszáj az ízületekre vigyázni, mert bármilyen jó is a technika, egy operaelőadás komoly igénybevételt jelent.

G.: Egy karmester, egy zenekarvezető óhatatlanul az előtérben van, de ön mintha kerülné a feltűnést. Szándékosan?

M. Á.: A karmestert általában vonzza a hatalom; hogy ő határozhat meg személyeket, választhat darabokat, jelölhet ki szereposztást, alakíthat ki próbarendet. Ez engem mindig is taszított. Hívő lévén vallom, hogy amit kapok, azt kell megoldanom. Sosem zúgolódtam, például amiatt, hogy én csak 2011-ben kaptam meg a Kossuth-díjat, mások meg jóval előbb. Vállam se rándult, csináltam a dolgom. Hiszek abban, hogy a türelem, odaadás és szorgalom meghozza a gyümölcsét. Ha az ember állandóan oldalra néz, mint az úszók, hogy ki van előttem, ki előzött le, az csak eltereli a figyelmet a lényegről. ■

A belcanto diadala Pesaróban

Az 1980-ban alapított és azóta évente megrendezett, kéthetes pesarói Rossini Operafesztivál a 35. évadját köszöntötte. Az Alberto Zedda professzor művészeti irányításával működő dzsembori több vonatkozásban is egyedülálló. Csak itt hallható Gioacchino Rossini mind a 39 operája, köztük azok a remekművek is, amelyeket a nehéz szerepek miatt kevés helyen tűznek csak műsorra. Továbbá az itt rendezett Accademia Rossiniana-n lehet igazán elsajátítani a Rossini-darabok hiteles tolmácsolásához szükséges énekléstechnikát, ezért érkeznek ide a világ minden tájáról a fiatal énekesek.

➤ Lindner András / Pesaro

Az operákat kiemelkedő színvonalú produkciók keretében találják, az énekes nagyságok mellett karrierjüket Pesaróban indító tehetségek lépnek színpadra. Bár a legtöbb rendezés hagyományos, találni a színpadképben és megvalósításban újszerű megoldásokat is. Ezúttal két zenedrámát állítottak a fókuszba: az Armidát és az ifjú Felice Romani librettójára komponált Aureliano in Palmirát. Az Armidát dirigáló olasz Carlo Rizzi egy nyilatkozatában arra hívta fel a figyelmet, hogy „Rossini zenéje sokkal összetettebb, mint gondolnánk. A kliséken – hosszú crescendók, kolo-ratúrák, secco recitativók – túl a semiseria darabokban hatalmas pátosz uralkodik. Rossini bonyolult szerző, sokkal drámaibb, mint ami a köztudatban róla él.”

Az Adria tengerparti városkába látogató fanatikus operabarátokat Rossini muzsikája szinte nagy családdá egyesíti. A publikum soraiban barátságok szövődnek, a késő éjszakába nyúló előadások után pedig – amikor már nem tombol a hőség – mód van arra is, hogy a Teatro Rossini közeli éttermek egyikében egy pohár bor vagy korsó sör mellett bárki elbeszélgethessen a művészekkel. Itt mindent szabad – még

pfújolni is. Mindez néha déliesen túlzó, de Itáliában – ahol még a patinás milánói Scalában is mindmáig gondot okoz a „loggionistik” folytonos bekiabálása – nem szabad csodálkozni semmin. Tény ugyanakkor, hogy a Rossini-fesztiválon korábban nem tapasztaltam, hogy az előadást ily módon megállították volna. Ezúttal az Armida zárult kisebb hangzavarral, többen ugyanis kifütyülték a címszerepet alakító spanyol szopránt, Carmen Romeu-t, miközben mások tapssal és lábdobogással ellentozták ezt. Hangilag a fiatal énekesnő természetesen nem érte el a szerepet korábban alakító, nála sokkal érettebb sztárok művészi színvonalát, több nehéz részben is elbizonytalanodott, alulintonált, színészi alakítása azonban meggyőző volt. Tipikus itáliai jellegzetesség, hogy az énekesek általában jóval nagyobb figyelmet kapnak, mint a dirigens vagy az operát színpadra álmódó rendező. Ezúttal sem a darabot rendező Luca Ronconit, sem a bolognai Opera zenekarát energikusan vezénylő, a finomságokkal azonban adós Carlo Rizzit pécézték ki. Pesaróban nincs a Glyndebourne-ban ismert dress-code, semmi sem árulkodik hivalkodó pöffeszkedésről, mint ami

Idén az Armidát előzte meg a legnagyobb várakozás – a hat tenorszerep, egy varázslatos tercett és a balett miatt

például Salzburgot mindmáig belengi. Pesaróban kizárólag Rossini az úr. A főutcán álló, múzeumnak berendezett szülői ház földszintjén könyvek, Cd-k, kották, librettók tömkelege árulja magát, de vásárolhatók itt és a város számos boltjában különféle Rossini-csecsebecsék: szobrok, csuprok, tollak, esernyők és a komponista alakját imitáló dundi babaruhák is.

Amióta a Rossini-stílus kiemelkedő képviselője, Cecilia Bartoli vezeti a Salzburgi Pünkösdi Fesztivált, a pesarói mester zenéje erősebben van jelen Mozart városában is – csakúgy, mint a schwarzwaldi Wildbad Rossini fesztiválján, amely szintén próbál rivalizálni a szülőváros programjaival. A győztes azonban vitathatlanul Pesaro. Mert a hagyományok mindent ehhez a helyhez kötnek, itt érezhető Rossini levegője. A város Rossini nevét viselő konzervatóriumát 1882-ben alapították, első igazgatója Carlo Pedrotti veronai zeneszerző volt. Róla nevezték el a szép Auditóriumot, amely a fesztivál kísérő rendezvényeinek, áriaesteknek és más kamaraprogramoknak ad otthont. A konzervatóriumban jelentős mesterek tanítottak: Pietro Mascagni, Riccardo Zandonai, Franco Alfano. A Fondazione G. Rossini 1940 óta ápolja a nagy zeneszerző emlékét, 1971 pedig azért nevezetes dátum, mert akkor kezdtek el munkálkodni Rossini műveinek összkiadásán.

A pénzügyi nehézségek azonban ezt a zenei fesztivált sem kímélték. Az 1980-as és 1990-es években még Claudio Abbado és Roger Norrington is megfizethető volt, és szenzációszámba ment, amikor a világhírű zongoraművész, Maurizio Pollini vezényelte A tó asszonyát. A hangcsodák közül pedig fellépett Montserrat Caballé, Marilyn Horne és Ruggero Raimondi. A leginkább ünnevelt énekesek közül ma már csupán a Pesaro környékén villát is vásárló Juan Diego Flórez hallható időnként (kis gázsiért) – persze nem másodklasszis Daniela Barcellona, Olga Peretyatko, Ewa Podles és Jessica Pratt sem.

Idén az említett, igen ritkán hallható háromfelvonásos Armidát előzte meg a legnagyobb várakozás – a szupernehéz cím-, illetve a hat ténorszerep, egy varázslatos tercet és a balett miatt. Az 1817 novemberében, a nápolyi San Carlóban bemutatott opera librettóját, a Jeruzsálemet ostromló kereszties lovagok találkozását Armidával – Torquato Tasso Gerusalemme liberata című műve alapján – Giovanni Schmidt írta. A végzet asszonyának történetét többen megzenésítették: Lully, Händel, Gluck és Haydn is, és ezeket Rossini bizonyára ismerte is. A premieren az akkor 25 éves komponista későbbi felesége, a nála hét esztendővel idősebb Isabella Colbran énekelte a címszereplő boszorkány szerepét, amely nemcsak hosszúsága, hanem koloratúra-passzáztsai miatt is rendkívül nehéz. Hosszú szünet után az operát az 1952-es firenzei Maggio Musicálén fedezték fel, Maria Callasszal a címszerepben, de aligha volt várható, hogy mindenütt játszani fogják. Csak June Anderson vállalkozott rá 1988-ban Aix-en Provence-ban, majd 1993-ban Pesaróban Renée Fleming, aki később a MET-ben is bemutatkozott Armidaként.

Forrás: Rossini Festival Pesaro

Az Aureliano in Palmira több részlete is felbukkan az évekkel később bemutatott Sevillai borbélyban

A tenoristák közül ezúttal ketten is két szerepet énekeltek: a szép „baritenore” hangú orosz Dmitry Korchak előbb Gernandót, majd Carlót, az ugyancsak baritonális tenor, az amerikai Randall Bills Goffredo, illetve Ubaldo szerepét tolmácsolta. Rinaldo lovagként a gyakori fellépései miatt Pesaróban már veteránnak számító Antonino Siragusa lépett színpadra és aratott sikert szép fioritúráival, valamint biztos magasságaival. A hatodik tenor, Eustazio csupán rövid comprimario szerep. Vitathatlan csúcspont a három tenor, Rinaldo, Ubaldo és Carlo tercettje, amikor a két lovag ki akarja szabadítani Rinaldót Armida varázslata alól. Talán nincs is még ehhez hasonló, csak tenorhangokra megkomponált együttes az egész operairodalomban.

Rossinit az idő tájt hétéves szerződés kötötte a nápolyi San Carlo operaházat vezető Domenico Barbaja impresszárióhoz. Ott született kilenc operája közül az Armida volt a harmadik. A korszakot kutató Bruno Cagli olasz zenetörténész szerint azonban nincs biztos információ arról, hogy mi módon dolgozott együtt Rossini Barbajával. Vajon a zeneszerzőnek minden librettóra vonatkozó ajánlatot el kellett fogadnia vagy szabadon választhatott? Igazából nem tudni, mi zajlott kettőjük között, hogy valójában ki befolyásolt kit?

A mostani előadást az 1993-as produkciót is jegyző Luca Ronconi rendezte, aki a színpadképet kifundáló Margherita Pallival papírmásé sziklákból összeálló, tologatható tájat varázslott a színpadra. Magas szekrényfalakkal, amelyekben előbb keresztieslovag-bábuk álltak, de később a valódi szerelmespár is helyet kapott. A lovagok pedig nem a középkort idéző kosztümöt viseltek, a fiatal keresztiesek tarka ruházatát a pesarói közönség bármelyik tagja viselhette volna. Már sokkal inkább giccsesként hatott számomra az

Forrás: Rossini Festival Pesaro

A sevillai borbély Pesaróban. Félscenírozott produkcióként hirdették a Rossini-oeuvre legnagyobb slágerét

Armida és Rinaldo „turbékolására” szolgáló, fészekszerű építmény.

Amíg ezt az operát a nagyobb terű Adriatic Arenában adták elő, az Aureliano in Palmirát a Teatro Rossiniben. Ennek több részlete is felbukkan az évekkel később bemutatott Sevillai borbélyban, például a nyitány. Mellette néhány szép dallam is ott vált dúdolhatóan híressé; Almaviva szerenádjában, illetve Rosina nagyáriájában. Utóbbi részlet a darab egyik tragikus jelenetében, Arsace szolamában jelenik meg teljesen váratlanul, a hallgatóban némi mosolyt fakasztva. Az operát egyébként az 1813 december végi karneváli szezonra komponálta a 21 esztendőes Rossini. A milánói Scala-beli ősbemutató lényegében megbukott, a publikum hűvösen fogadta: „Bájos zene, de hatástalan”, „Rossini elbóbiskolt, mint az öreg Homérosz” – efféle hangok voltak jelen a tudósításokban. Giuseppe Nicolini korabeli komponista azonban azt hangsúlyozta, hogy Rossini jobb fogadtatást érdemelt volna. Miután az impresszáriók is pozitívan vélekedtek, sokáig volt műsoron. Giuditta Pasta, Domenico Donzelli és mások vitték sikerre, de Pasta és Giambattista Vellutti még önálló koncerteken is előadott duettek a darabból. Arsacét, Perzsia herceget ugyanis Vellutti alakította a premieren, és ez volt az egyetlen szerep, amit Rossini egy castrato számára komponált.

Ezúttal azonban nem férfi szopránra, hanem egy fiatal üz-bég mezzóra osztották a virtuóz szerepet, és a bársonyos hangú Lena Belkina híres áriájában (Perché mai le luci aprimmo), valamint az Arsace-Zenobia duettben is meg tudott győzni kiváló énekési kvalitásairól. Arsace szerelmét, Palmüra királynőjét a nagy színpadokon is ünnepelt ausztrál szoprán, Jessica Pratt formálta hangban és játékban egyaránt szenvedélyessé. A belcanto-specialista Michael Spyres sem keltett csalódást Aureliánoként. A Siragusához hasonlóan állandó vendégnek számító amerikai tenor már első cavatinájában bizonyította, hogy erőteljes hangja alkalmassá teszi a császár szolamának megformálására, mert a széles spektrumban mozgó szerep nehéz ugrásait is könnyen megoldotta.

Az előadást dirigáló amerikai Will Crutchfield szorgos kutatómunkájának köszönhetően a közel négyórás, teljes verzió szólalt meg, amelyben végig jól hatottak a csellókísérettel fortepianón megszólaltatott recitativók. Miután sokat van jelen az énekkar, a későbbi impozáns Verdi-kórusok előfutárainak tekinthető, hazafias lelkületű kórusje-

lenetek is főszerephez jutnak. Mario Martone rendező ugyanakkor keveset medített az időszámítás utáni harmadik században játszódó nagy csaták, cselszövések után végül is lieto finével záruló dráma filozofikus mélységein. Csak arra ügyelt, hogy mozgásban tartsa a cselekményt, amelyhez jó eszköznek bizonyult Sergio Tramonti mozgatható díszletekkel gyorsan változtatható színpadképe. A második felvonás kórusjelenetében (a bolognai operaház Andrea Faidutti vezette ének-kara kiválóan helytállt) pedig rendezői instrukcióra még négy kecskét is a színpadra hajtottak a vidéki életről daloló pásztor-kóristák. Az egyik előadáson aztán még fokozta is a hatást, amikor az egyik állat a közönség orra előtt könnyített magán...

A két opera mellett A sevillai borbély Zedda által gondozott, a legújabb kutatások eredményeit összegző kritikai kiadása is sok Rossini-imádót csábított Pesaróba. Félscenírozott produkcióként hirdették a Rossini oeuvre legnagyobb slágerét, végül azonban nemcsak a színpadot, hanem a földszinti nézőteret és a Rossini-színház több páholyát is bevonta a cselekménybe az urbinói scenográfiai műhely, az Accademia di Belle Arte ifjú csapata. Hogy az opera vitathatatlan főszereplője Figaro, ezt a mostani produkcióban a rendkívüli karrier előtt álló ifjú francia baritonista, Florian Sempey debütálása bizonyította. Már híres belépőjét is rendkívül magabiztosan tolmácsolta, Rosinával (a palermói Chiara Amarú alakította) énekelt duettje pedig az egész előadás talán legihletettebben tolmácsolt jelenete volt. Miközben az új kiadásban ez a szokottnál gyorsabbnak hatott, és Rosina cavatinájában is fellelhető volt néhány apró különbség a mai gyakorlathoz képest, az előadást végig fiatalos lelkesedés lengte körül. Kivétel nélkül mindenki magas színvonalon „hozta” a szerepét, Juan Francisco Gatell volt Almaviva gróf; Paolo Bordogna a legismertebb olasz buffo-basszus Bartolo, Alex Esposito pedig Basilio.

Igazi szenzációszámba ment az egyedülálló hang adottságokkal rendelkező, 62 esztendőes koloratúr-kontraalt, Ewa Podles áriaestje is. És öröm volt a pódiumon látni az örökifjú nagyöreg Alberto Zeddát, aki ezúttal a Petite messe solennelle-t dirigálta, a tőle megszokott fiatalos lendülettel. Már ismertették a 2015-ös programot is: két új produkció lesz, a La donna del lago (A tó asszonya) mellett a La gazetta (Az újság) kerül színre, és felújítják a Ciro in Babiloniát (Kürosz Babilóniában) is. ■

Fesztiválszöttes avagy a pluralizmus dicsérete

A Salzburgi Ünnepi Játékok élményei évről-évre több tanulással járnak a rendszeres látogató számára: a figyelemfelkeltés pezsdítő légkörében mind több élmény befogadására válik alkalmassá az érdeklődő. Az „elsőbálás” fesztiválközönség a boldogság révületében él, és bármire rácsodálkozik – aztán fokozatosan differenciálódik a kép, kitapinthatóak lesznek az erővonalak, amelyek mentén a sokszínű program összeállt.

◆ Fittler Katalin / Salzburg

Távolról a sznobok gyülekezetének vélik a publikumot – közelebről feltűnik a hallgatóság heterogenitása. A zarándoktól a „bérleti” közönségig szinte minden rendezvényen minden válfajra találunk példákat. És egy idő után az is feltűnik, hogy – turizmus ide, turizmus oda – még mindig elsöprő többségben vannak a németajkúak. Tehát amíg a városka utcáit ellepik a különböző nációkhoz tartozó csoportok, a kultúra vonzásköre nem arányosan nemzetközi. Ebből azt a tanulságot is le kell vonni, hogy a helybeliek korántsem elégednek meg a plakátok látványával, a sajtó és az internet információival, sőt még a média sem elégíti ki a művészi élmények iránti igényüket – noha hihetetlenül professzionálisan tájékoztatnak az élő közvetítések és a későbbi sugárzások időpontjáról. A fizetőképes helyi lakosok ugyancsak kitesznek magukért – felzárkózva a kedvezményeik igénybevételével borsosabb jegyekhez is hozzájutó Baráti Kör tagjaihoz.

A programokat tekintve: az opera iránti érdeklődés túlsúlyba szembeötlő – de csaknem valamennyi program képes telt házat vonzani. És hogy nemcsak a felnőttek (idősek) privilégiuma a világszerte ismert fesztivál, abban a művészetkedvelő szülőkhöz kívül a rendezvény vezetősége is közreműködik. A fiatal felnőtt (pályakezdő) tehetségek a nekik szánt projekteken túl részt vehetnek az Ünnepi Játékok előadásáiban is, a gyermek operaprogramoknak pedig akár főszereplői is

lehetnek. Hallhattuk őket a Young Singers Projekt zárókoncertjén, s az énekhang szerelmesei a dalesteken túl idén a „Grosse Schubertiade” sztárparádéjában is gyönyörködhettek.

Az Ünnepi Játékok ős- és hőskorában az egyediség, mondhatni az egyszerűség jelentette a legfőbb vonzerőt, tehát, ami „itt és most” látható-hallható, az sehol, soha másutt... A változó időben, a nemzetközi fesztiválok elszaporodásával módosítani kellett ezen a szemléleten, és mára már beérett a koprodukciókban rejlő lehetőségek idejekorán történet felismerésének gyümölcse. Vagyis kiderült, hogy a közös produkciók révén még tovább terjeszkedhetnek a fesztivál gyökerei, s még erőteljesebben tudják vonzani a nemzetközi élgárdát. Az a folytonosság pedig egyenesen elképesztő, amellyel az egymást váltó vezetőségek képesek figyelemmel követni a kiválasztottak pályáját. Akinek sikerült a bemutatkozása, arra hamarosan ráirányul az érdeklődés reflektora...

Ami kezdettől változatlan (ebben mutatkozik meg az Ünnepi Játékok hagyományörzése), az a minőségorientáltság. És mintha az egyes műfajok művészeti vezetőinek külön „csápjuk” lenne a közönségkedvencek kiválasztására. A Szólistakoncertek sorozatában visszatérő művészek szerepelnek, akik rendre megtöltik a Grosses Festspielhaus nagytermét. Az idei zongoraestek nagy élményét jelentette

Maurizio Pollini Chopin- és Debussy-prelúdsorozatokból összeállított műsora, s ezen az esten jól le lehetett mérni a műsor és az előadó iránti érdeklődés kettősségét. Chopin ismertnek tekinthető prelúdsorozata után Debussy prelűdjei I. sorozatának inkább gyönyörködő, semmint az ezerszínű hangzásvilágot értőn élvező közönség jutott, amely egyszerűen csak hagyta magát elszongítani. Az ébresztő fanfárt a ráadás-sorozat jelentette, népszerű Chopin-művekből. A szimfonikus zene iránti érdeklődést összkidadás-jellegű, tematikus sorozatokkal elégítik ki (s fejlesztik, a zenekedvelők zeneirodalom-ismeretét is bővítve).

Foto: Ruth Wälz

Jelenet Marc-André Dalbavie holokausztra emlékező operája, a Charlotte Salomon salzburgi előadásából

SALZBURGI LÁTOMÁSOK 2014-BEN

Salzburg a nyári fesztivál ideje alatt a kulturális világ középontjává vált. Nem egy, hanem négy fesztivál zajlott egy időben: opera, klasszikus zenei, kortárs zenei (amely a most búcsúzó Alexander Pereira intendáns idején visszaszorult) és színházi fesztivál. A látogató tehát válogathat a műfajok között, és a bőség zavara miatt csak részleges benyomást szerezhethet a fesztivál eseményeiről. Azonban a legexponáltabb események mindig az operaelőadások. Botránnyok, kifütyülések, lesújtó és egekbe emelő kritikák döntik majd el, mi lesz a produkció sorsa: nagy példányszámú DVD-felvétel, vagy az örök enyészet. Salzburg vezetése 2014-ben igyekezett biztosra menni, ezért nem idegenkedett korábban már máshol kipróbált produkciók átvételétől sem.

Az operarendezők „látomásai” akkor érvényesültek, ha megfelelő zenekari produkció is alátámasztotta koncepciójukat. Ez két operaelőadásban érvényesült tökéletesen. Az egyik a Richard Strauss születésének 150. évfordulójára újrendezett, hatalmas sikert aratott Rózsalovag előadása volt. Az idős Harry Kupfer a cselekményt az opera keletkezésének korába, a „boldog békeidők” császári városába helyezte. Látványos, modern rendezése kihasználta a Grosses Festspielhaus hatalmas színpadának előnyeit. A Tábornagyné szerepében Krassimira Stoyanova a nagy elődök méltó utódaként tündökölt; Sophie Koch a Rózsalovag szerepének jelenlegi legnagyobb „birtokosa”. Sophie-ként Mojca Erdman is feltűnő sikert aratott, míg fiatal, karcsú Ochsként a 38 éves Günther Groisböck a karakter egyik típusát lehengerlő módon hozta.

Krassimira Stoyanova

A salzburgi Pünkösdi Fesztivál nagy sikere, Rossini Hamupipőkéje (La Cenerentola) nyárra is átkerült: az előadás továbbért. Az Ensemble Matheus korhű zenélése a korzikai Jean-Christophe Spinosi vezetésével – a korábbi, kissé hűvös fogadtatás után – itt már sikert aratott. Nem kevésbé Damian Michieletto ötletekben gazdag, operaelőadásokon szokatlanul gyakran hangos kacagásokat kiváltó, kitűnő rendezése. A hamupipőke története ugyanis egy lerobbant 20. századi önkiszolgáló étteremben játszódik. A gazdag herceg egy playboy,

Jean-Christophe Spinosi

Forrás: Salzburgi Ünneplő Játékok

aki a mű végén a család házanépével takaríttatja fel a szemetet. Az „égből” ezer felmosóvödör érkezik, s a főszereplők boldogan locsolják fel habzó Domestos-szal a színpadot. Ezalatt Cecilia Bartoli a záró nagyáriát éneklí – természetesen a tőle megszokott elragadó módon. A legalább tíz percen át tartó „standing ovation” nem maradt el.

Verdi Trubadúrjának nagyon várt és csillagászati összegekért elkelt bemutatója a rendezés szempontjából kissé csalódást okozott. A szereplők egy képtár megelevenedő figuráiként igyekeztek a maximumot nyújtani, ami Anna Netrebko (Leonóra) esetében tökéletesen sikerült. Szomorúságot okozott Plácido Domingo Luna gróf szerepében, mivel már nem tudta uralni ezt a rendkívül nehéz feladatot. Időközben egy fertőző betegség is fellépett nála, így több előadást lemondott. Így jutott viszont lehetőséghez a harmincas éveit végén járó lengyel Artur Ruciński, aki parádés beugrásával egy pillanat alatt nemzetközi sztárrá vált, bár korábban is ért már el kisebb sikereket a világ nagy színpadain.

A Don Giovanni új rendezése (Sven-Eric Bechtolf, a fesztivál színházi igazgatója rendezte) a papírformát hozta. A garniszállóban játszódó események a drámai feszültséget minimumra csökkentették. Az előadást a két férfi főszereplő, Ildebrando D'Arcangelo a címszerepben és Luca Pisaroni Leporellóként „vitte el”. Alexander Pereira külön vágya volt, hogy kedvenc zeneszerzője, Franz Schubert egy operával is szerepeljen a fesztiválon. A Fierabras igen statikus rendezése azonban sokak számára csak egy unalmas estét jelentett. A gyenge librettó is szerepet játszott abban, hogy a bemutató Schubert életében elmaradt, később Johannes Brahms javaslatára próbálkoztak – sikertelenül. Aki mégis kíváncsi a műre, hallgassa meg CD-n Claudio Abbado 24 évvel ezelőtti kiváló felvételét. Ez volt a Theater an der Wien-ben a mű osztrák ősbemutatója, amely nagy sikert aratott.

A holokauszt hetvenedik évfordulójáról emlékeztek meg a francia Marc-André Dalbavie művével, amelynek címe Charlotte Salomon. A mű egy Anna Frank-hoz hasonló történetet mesél el: a fiatal házaspár, négy hónapos terhes festőművésznőt Auschwitzban gyilkoltak meg a nácik. A Salzburgban is fontos és számon tartott szomorú évfordulóra Stephan Zweig kiállítással és egy multimédiás színházi produkcióval is emlékeztek.

Dr. Székely György / Salzburg

Mert a Bruckner-zene rajongói nemcsak kedvenc szimfóniájukat akarják újrhallgatni, hanem lehetőség szerint valamennyit. Hogy is ne, amikor a Bécsi Filharmonikusok élén kilenc rangos dirigens irányításával csendülnek fel. És az külön művészet, hogy melyik szimfóniával milyen kompozíciók kerülnek egy műsorba – s ebben megintcsak széles látókörűség érvényesül, mert aligha „összehasonlítás” vagy értékítélet-alkotás a cél. Egy tanulságos és emlékeztető program: Muti vezényletével Schubert IV. („Tragikus”) szimfóniája és Bruckner Hatodikja, amely után voltaképp „mindegy”, hogy melyik mű jelentett nagyobb élményt. Bruckner 190 éve született – kerekébb az évszám Richard Strauss esetében – születésének 150. évfordulója számos ország műsorpolitikájában előtérbe kerül. A méltán nagy érdeklődéssel várt Rózsálovag új szereposztása csakúgy tetszésre talált, mint a Bécsi Filharmonikusok matinékonzertje, amelyen Gustavo Dudamel vezényletével a Halál és megdicsőülés, valamint az Imígyen szóló Zarathustra csendült fel – s köztük ősbemutatóként René Staarnak a fesztivál megrendelésére komponált műve, a Time Recycling. Ezúttal arra kínálkozott lehetőség, hogy elgondolkodjunk a „modern” meghatározás értelmén-tartalmán. Az Ünnepi Játékok – dacolva a költségvetés egyre szűkülő kereteivel –, az intendánsnak, Alexander Pereirának köszönhetően opera komponálásra is adott felkérést; Marc-André Dalbavie operája, a Charlotte Salomon akkor

is értékes kompozíció, ha – az ősbemutató tapasztalatainak figyelembevételével – némi átdolgozásra szorul. Ezt az előadást a szerző vezényelte (az 1994-es Ünnepi Játékokon Dalbavie bemutatkozó művének dirigense Pierre Boulez volt). Az idén Fuvolaversenye is szerepelt a műsorban, amely módot adott Mathieu Dufournak, a Chicago-i Szimfonikusok szólófuvolistájának (az 1991-es Budapesti Nemzetközi Fuvolaversenyen III. díjasának) nagysikerű fellépésre. Általánosságban elmondható, hogy Salzburg sokat tesz a kortárs zene érdekében. A felkérések, amelyek új műveket hívnak életre, a kortárs kompozícióknak a történeti műsorokban való – átgondolt – elhelyezésével lehetővé teszi, hogy még azok a zenekedvelők se idegenkedjenek az új (esetleg kísérleti) irányzatoktól, akiknek az érdeklődési körébe aligha tartoznak. Teszik ezt olyan természetességgel, amelyen nem érződik a misszió-jelleg, de még csak az elkötelezettség sem. Nagy meglepetéssel fedeztem fel több éve, hogy a Mozart-Woche programja is két pilléren nyugszik, s ezek egyike napjaink zenéje. A hangversenyek szünetében pedig könnyen megbizonyosodhatunk arról, hogy a zenekedvelők nem vagy hangversenylátogatók, vagy hífi-rajongók: szép számmal találta gazdára a fellépő művészek felvételei csakúgy, mint a felcsendülő műsorszámok, más előadók tolmácsolásában. Mert emléket őrizni jó, s attól még a változatosság is gyönyörködtető lehet. ■

WARNER MUSIC KLASSZIKUS CD ÉS DVD ÚJDONSÁGOK

Római Santa Cecilia Akadémia Zenekara

ANTONIO PAPPANO

CD 2564624344

ROSSINI: NYITÁNYOK

Lucy Crowe, Tim Mead, Andrew Staples, Christopher Purves

EMMANUELLE HAÏM

2CD 2564624055

HANDEL: MESSIÁS

PIOTR ANDERSZEWSKI

CD 2564621939

BACH: ANGOL SZVITEK

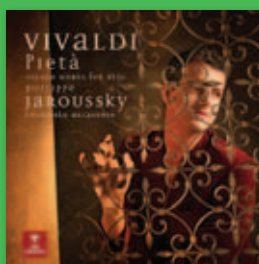

Sophie Koch, Patricia Petibon, Sandrine Piau

JÉRÉMIE RHORER

2 DVD 2564622069
BR 2564621953

POULENC: A KARMEITÁK BESZÉLGETÉSEI

PHILIPPE JAROUSKY

Ensemble Artaserse

CD 2564625810
CD/DVD 2564625750

VIVALDI – PIETÀ
Egyházi művek alt hangra

Topi Lehtipuu, Anne-Catherine Gillet, Stéphane Degout, Sarah Conolly

Le Concert d'Astrée

EMMANUELLE HAÏM

2 DVD 2564622917

RAMEAU: HIPPOLYTE ET ARICIE

Modern mű, izgalmas instrumentum

Az idő, a ritmus hatalmas polifóniájának nevezte tíztételes szimfóniáját Messiaen. Ezt a ritkán hallható darabot a Budapesti Fesztiválzenekar előadásában, decemberben hallhatja a publikum. A Turangalilát 9-én Toulouse-ban, 12-én, 13-án és 14-én a budapesti Műpában, 15-én pedig Dortmundban játsszák el, Fischer Iván vezényletével. A zongoraszólista Roger Muraro, s egy ondes Martenot hangját is hallhatják az érdeklődők. A különleges hangszerről megszólaltatója, Valérie Hartmann-Claverie mesélt, aki magával Olivier Messiaennel is muzsikálhatott.

Egyedi hanggal bíró instrumentum az ondes Martenot, amely az elektronikus hangszerek egyik legjelentősebbje volt a 20. század első felében. „A mozgatható billentyűknek köszönhetően a játékos képes vibratót, sőt negyedhangos csúszást is produkálni. Csúsztatható gyűrűje a jobb kéz mutatóujjához kötve pedig segít abban, hogy még nagyobb érzékenységgel, az emberi hanghoz hasonlóan szólaljon meg a hangszer” – meséli Valérie Hartmann-Claverie. Úgy véli, az instrumentum annak köszönheti népszerűségét a francia komponisták körében, hogy egyike volt az első elektronikus hangszereknek, s a zeneszerzőket lenyűgözték a korábban nem hallott hangok és textúrák. Az ondes Martenot életre hívója, Maurice Martenot egész élete során fejlesztette az instrumentumot, és sikerült így roppant kifejező erőt kölcsönözni a hangszernek. „Úgy vélem, hogy Messiaent, aki magával Martenot-val követte az instrumentum fejlődését az évek során, teljesen elbűvölte a hangszer.”

Valérie Hartmann-Claverie és hangszere, az ondes Martenot

Forrás: Gramofon-archív

A Messiaennel közös muzsikálásra pedig így emlékezik vissza: „Több darabjában is közreműködtem, köztük az Assisi Szent Ferenc című művében is. Minden alkalommal, amikor eljártunk az operát a világ különböző pontjain, élete végéig mindig ott volt, s mindent meghallgattam. Nagyon erősen hatott rám a személyisége, amely egyfelől megnyerőnek és szerénynek bizonyult, mégis emellett nagyon követelő és szigorú is volt. A Turangalila kapcsán pedig teljesen egyetérték a vélekedésével, mely szerint ez a szimfónia nem más, mint a szeretetnek, az örömeinek, az időnek, az életnek és a halálnak a himnusza.” A művészről rengetegszer játszott már ezt a kompozíciót, három lemezfelvételt is készített belőle, de azt mondja, ez a darab annyira monumentális, hogy minden alkalommal, amikor előadja, új aspektusokat, színeket és érzelmeket fedez fel benne – attól függően, hogy milyen a közreműködő zenekar, milyen a koncertterem akusztikája, és mi a karmesternek a koncepciója.

Bár tényleg különleges és kevésbé ismert a hangszere, sok nagyszerű zeneszerző, különösen Messiaen látta meg az ondes Martenot erejét, e tekintetben tehát szerencsésnek tartja magát. „Be kell vallanom, zenésznek lenni mindig is nehéz kihívás. Engem pedig nem az motivált, hogy ismert legyek, hanem a hangszer szeretete.” Az ondes Martenot-játék oktatójaként pedig megpróbálja a növendékeinek átadni mindazt a technikai alapot, tudást, amelynek segítségével kifejezhetik a saját érzékenységüket, kreativitásukat és érzelmeiket, s persze segít abban is, hogy minél tökéletesebben tolmácsolja a zeneszerző elképzeléseit. „Ahányszor játszom, mindig megpróbálok teljes őszinteséggel muzsikálni. Igyeksem nyitott lenni a darab, a zenekar, a karmester irányában, s ez abban is sokat segít, hogy népszerűsítsem a hangszeremet.” Bár a világ legnevesebb együtteseivel koncertezhetett már, a Budapesti Fesztiválzenekarral még nem zenélt. „Arról már hallottam, hogy megalakulását követően milyen hamar világhírnévre tett szert ez az együttes. Nem játszottam sokszor Kelet-Európában, s azt gondolom, minden zenekar háttere meghatározza azt, hogy hogyan értelmezi a zenét. Ez lesz az első alkalom, hogy a BFZ-vel és Fischer Ivánnal muzsikálhatok, s igazán megtisztelőnek érzem, hogy részese lehetek ennek a produkciónak. Már nagyon várom, hogy megismerjem az ő vízióját a Turangaliláról.”

2014/15 TÉLI KONCERTEK

STEVEN ISSERLIS ÉS A CONCERTO BUDAPEST

Zeneakadémia, 2014. december 13. 19:30 / 14. 15:00

DVOŘÁK • CSAJKOVSKIJ

Vezényel: **Keller András**

VARVARA NEPOMNYASAJA ÉS A CONCERTO BUDAPEST

Zeneakadémia, 2015. január 17 és 18. 19:30

BEETHOVEN • BRUCKNER

Vezényel: **Alexander Sladkovsky**

GIDON KREMER ÉS A CONCERTO BUDAPEST

Művészetek Palotája, 2015. február 14. 19:30

**HAYDN • MIECZYŚLAW WEINBERG
BEETHOVEN**

Vezényel: **Keller András**

ÚJ DIMENZIÓK

A CONCERTO BUDAPEST ÉS AZ UMZE KAMARAEGYÜTTES KÖZÖS SZOROZATA

Zeneakadémia, 2015. február 22. 19:30

**DURKÓ ZSOLT • Solti ÁRPÁD
SZÖLLŐSY ANDRÁS • VERESS SÁNDOR**

Közreműködik: **Keller Quartet, Keller András** Vezényel: **Rácz Zoltán**

www.concertobudapest.hu

Az év művészei a Nemzeti Filharmonikusoknál

A Nemzeti Filharmonikus Zenekarnál és a Nemzeti Énekkarnál szép hagyomány, hogy évtizedek óta a muzsikusok és a kórustagok titkos szavazással döntenek arról, ki legyen az év művésze. Idén két szólamvezető: Bodonyi Katalin és Gál László kapta meg a kitüntető címet. A művészeket a következő hónapokban számos koncerten hallhatja a publikum, hiszen misékben vagy épp a próbatermi vendégségben szerepelnek.

„Bár máskor is volt már részem ilyen belső sikerben – mondja Bodonyi Katalin alt énekművész –, amikor egy jól sikerült próba után megtapsoltak a kollégák, most nagyon meghatott ez a megtisztelő cím. Az pedig külön örömet jelentett, hogy egy zeneakadémiai koncert előtt kaptuk meg a díszokleveleket, s a nézőtérről és a színpadról egyaránt szólt a taps...” Az énekesnő lassan már három évtizede a kórus szólamvezetője. Még Pászt Miklós hívta az akkor alakult Állami Énekkarhoz, amelynek később másodkarnagya lett. Gyakran lép pódiumra szólistaként is, s nemcsak betanít műveket, hanem időnként dirigál is egy-egy ifjúsági produkciót.

„Ez nem munka, hanem örömforrás az ember számára, és mindig szép feladatot jelent, ha vezényelhetek is. Ez a mostani időszak koncertekkel teli; novemberben operaelőadáson, a Dózsa Györgyben szerepeltünk, azt követően Mozart Requiemje, Haydn Nelson miséje és sok egyéb produkció szerepel a programunkban.” Hozzáteszi, a kórusnak minden korszakot, stílust jól kell megszólaltatnia. Váltania kell koncertről koncertre a modern művek, az opera vagy épp az a cappella darabok között. Kifejezetten jónak tartja, ha valaki szólózik is, mert utána másképpen formál, másként teljesít a kórusban is. S várja már a sokféle előadást, köztük az egyik kedvencét, Mozart c-moll miséjét, amely februárban, Vásáry Tamás vezényletével hangzik fel.

Gál László kürtművész igazi zenészdinasztia tagja, hiszen édesapja is ezen a hangszeren játszott, tizenhét éves gyermeke pedig ugyancsak ezt az instrumentumot választotta. Vele már gyakran együtt is pódiumra lépnek, például a Zeneakadémián, A varázsfuvola-előadásokban muzsikálhat apa és fia. Nyáron együtt utaztak Londonba is, egy kürt-ta-

Gál László kürtművész

Bodonyi Katalin énekművész

lálkozóra. Gál László a Budapest Fesztivál Kürtkvartettel járt ott, a fia pedig szólókoncerten is bemutatkozhatott. A zenész 2000-ben lett a Nemzeti Filharmonikusok tagja, tavaly óta pedig ingázik a főváros és Győr között, ugyanis az ottani zenekarban – Berkes Kálmán felkérésére – elvállalt egy félállást. Gyakran kap Győrben is szólófeladatokat, legközelebb például Fejér András barátjával egy különleges kettősversenyt adnak elő: Michael Haydn: Adagio és Allegro molto kürtre és harsonára a D-dúr szerenából című darabját. Nem könnyű a két zenekar közötti egyeztetés, de Gál László élvezi a sokféle tennivalót, ahogy szólamvezetői feladatokat is.

„Bár az Év művésze-szavazáson már többször értem el második vagy harmadik helyezést, most első alkalommal nyertem el a címet. A kürtnek szinte minden koncerten akadnak szólóállásai, s komoly koncentrációt igényel, hiszen könnyű gikszert fújni, ami persze mindenkinek azonnal feltűnik... A Művészetek Palotájának remek az akusztikája, de a győri Richter-teremben is nagyon szeretek muzsikálni, éppen azért, mert sokkal intimebb a tér. A próbatermi vendégség sorozatát is épp azért kedvelem a Műpában, mert látni a publikumot, s az előadásnak házigazdája is van, aki beszél az adott műről, így hozza közelebb a darabot a hallgatósághoz, akik a muzsikusokat is jobban megismerik. Meghitt, családias a hangulat. A következő Próbatermi vendégségen, december 13-án – amelynek Kovács Géza főigazgató a házigazdájam – én is játszom, mégpedig Wagner Siegfried-idilljét.”

Szergej Szolovcevszki

Bogányi Tibor

Miklósa Erika

Kelenes Barnabás

**PFZ
MÜPA
2015**

A **Pannon Filharmonikusok** kivételes hangversenysorozata a **MÜPA**-ban, ajándékba azoknak, akiket igazán szeret! **4 koncert már 7 900 Ft-tól!**

Művészetek Palotája Budapest

jegymester.hu

Ha újév, akkor Újévi koncert a Budafoki Dohnányi Zenekarral!

A tánc bűvöletében

*Tango • mambo • keringő • polka • afrikai tánc
bolero • kánkán*

2015. január 11. vasárnap, 19:30, MÜPA

Éliás Gyula

Duna Művészegyüttes

Dunaújvárosi Bartók Táncszínház

Mustang SE Táncsoportja

Budafoki Dohnányi Zenekar

Vezényel: Hollerung Gábor

www.bdz.hu

**BUDAFOKI
DOHNÁNYI
ZENEKAR**

Concerto Budapest: mesteriskola mindenkinek

Filmvetítés, zenei ismeretterjesztő előadás, gyűjtemény-bemutató, beszélgetés is szerepelt már eddig a Concerto Budapest új sorozatának, a Mesteriskolának a programjában. Éltre hívója Keller András, aki ezzel a rendezvényt is szeretné az egyetemi (zeneakadémiai) képzést támogatni és kiegészíteni, a szakmai közönség mellett azonban várja a zenebarátokat is. A Concerto Mesteriskola szakmai vezetője Keller András és Rácz Zoltán, a program társszervezője a Budapest Music Center, valamint az UMZE.

A Concerto Budapest szívesen vesz részt rendhagyó sorozatokban. Ezek közé tartozik a szabadegyetemi programokat tartalmazó Mesteriskola is, amelyet az UMZE Kamaregyüttessel és a BMC-vel közösen indított útjára. A kezdeményezés célja, hogy meghívott vendégelőadókkal olyan területek kulisszatitkaiba avassák be az érdeklődőket, amelyek nagy fontossággal bírnak ugyan egy zenész és egy zenekari életében, de sem az egyetemi oktatás, sem a mindennapi zenekari munka kereteibe – elsősorban időhiány miatt – nem férnek bele – vélekedik Keller András, aki szakmai vezetőnek felkérte maga mellé az UMZE-t irányító Rácz Zoltánt is.

A hegedűművész – aki nemcsak a Concerto Budapest zenekar vezetője, hanem a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem egyik tanszékvezetője is – sokéves zenekari, valamint oktatói tapasztalata alapján álmodta meg a Mesteriskolát. A sorozatnak a Budapest Music Center Könyvtára ad otthont, s első alkalommal október 12-én várták rá a közönséget, amikor egy rendhagyó instrumentumé, a thereminé volt a főszerep. Ez volt az első olyan hangszer, amelyet pusztán gesztusokkal lehet megszólaltatni; anélkül, hogy a zenész magát az instrumentumot megérintené. „Solo performance and instrument presentation” – ezt a címet viselte Carolina Eyck thereminművész előadása. Majd az ifjabb generáció egyik legismertebb zeneszerzője, Lera Auerbach költő-író, vizuális művész és zongorista videofootage gyűjteményének prezentációját láthatták az érdeklődők. A sorozat 18-i előadásán Olivier Messiaen francia zeneszerző, orgonista művészetébe vezette be a jelenlévőket Rácz Zoltán. Beszélgetőtársnak Vidovszky Lászlót hívta meg, aki Párizsban, a Conservatoire-ban Messiaen zeneszerzés óráit is látogatta. A francia komponistát, szellemiségét, másnap másorra kerülő darabját igyekeztek közel hozni a közönséghez. Az UMZE vezetője azt meséli, izgalmas, érdekes, objektív és szubjektív elemekkel egyaránt teli eszmecsere, különböző zenei részleteket kíséreltek

Keller András és Rácz Zoltán, a Mesteriskola művészeti vezetői

figyelemmel az érdeklődők, akik biztos, hogy más fülle hallgatták másnap a Messiaen-koncertet. A Zeneakadémián ugyanis magyarországi bemutatóként hangzott fel A kanyonoktól a csillagokig című, 1971-ben született darab, a Concerto Budapest és az UMZE Kamaregyüttés előadásában.

A Mesteriskola november közepén filmvetítéssel folytatódott, amelyen a The Symphony of Sorrowful Songst láthatták az érdeklődők. Tony Palmer filmje a lengyel avantgárd meghatározó alakjának, a 2010-ben elhunyt Henryk Góreckinek állít emléket. Keller András úgy véli, ennek a sorozatnak a posztgraduális oktatási programokat és a műhelymunkát is magába kell foglalnia, s elsősorban a kamarazenei, valamint a koncerttapasztalatok átadására fókuszál. A vendégművészek személyes bemutatkozásával, a komolyzenén kívül más művészeti ágak bekapcsolásával adják át a kamarazenei és a koncerttapasztalatokat. Ettől függetlenül nemcsak a leendő és gyakorló muzikusokat várja az előadásokra, hanem a zeneszerető közönséget is. A Concerto Mesteriskolában folyó műhelymunka során ugyanis az érdeklődők annak is tanúi lehetnek, hogy hogyan születik meg egy előadás, így biztosan másképp hallgatják majd a végeredményt. A sorozat programjai ingyenesek, a részvétel azonban regisztrációhoz kötött.

A Concerto Budapest honlapja: www.concertobudapest.hu

Budafoki Dohnányi Zenekar: ünnepi koncertektől Orfeuszig

Lassan másfél évtizede, hogy a Budafoki Dohnányi Zenekar először rendhagyó újévi hangversenyyel lépett a közönség elé. Olyan sikert arattak, hogy azóta minden esztendő elején rengetegen akarnak jegyet váltani a produkciójukra. 2015-öt is négy koncerttel, három eltérő műsorral köszöntik, s az együttes vezetője, Hollerung Gábor nagyon várja már a februári Offenbach-produkciójukat is.

Hollerung Gábor: „A koncertek sikere az előkészítő munkán dől el, amikor az egész csapat ötletel”

Arról, hogy miként született ez a hagyományteremtő, évindító koncert, a karmester azt mondja: mindig is vágyott arra, hogy a zene komolytalan, tréfás oldalát is megmutassa. S fontosnak tartotta, hogy olyan produkcióval álljanak elő, amelynek során a publikum is látja, mi mindenre képesek a hangszereik. A rendhagyó programokhoz kiváló együttes a Budafoki Dohnányi Zenekar, hiszen a technikai ügyesség mellett műfaji sokszínűség jellemzi a muzsikuskor játékát. Így a közönség olyan produkciókkal találkozhat, amelyek során például négy bőgős játszik egy hangszereken vagy a tubás mutat be szép, virtuóz dallamokat.

Az újévi koncertek sorozatát a Vigadóban kezdték, 2000-ben, s ma már a Művészetek Palotájában is hagyományt teremtettek. Sőt, olyan rendezvényt rukkoltak elő, amely az üzleti szféra érdeklődését is felkeltette. „Roppant nagy kihívás olyan programot összeállítani, ami még azokat is elvarázsolja, akik egyébként nem járnak koncertekre. S nálunk az egyik fő szempont az, hogy nem olcsó kliséket választunk, hanem mindig igyekszünk értékes és műfajilag változatos műveket csokorba szedni, és ezeken a ma már nagyon népszerű hangversenyeken mindig szerepel a műsorban klasszikus és kortárs zenei alkotás is.”

Hollerung Gábor szerint kiemelten fontos a jelenkor zenéjét is állandóan játszani: a Szerelem arcai sorozat első hangversenyén a Dubrovay-mű például óriási sikert aratott, és a társművészetekkel kombinált koncerteken még egy nehéz és bonyolult Bartók-kompozíciót is megért a kö-

zönség. „Tavaly az egyik újévi koncertünkön például a magyar zene történetét dolgoztuk fel, a verbunkostól kezdve Bartókon és Kodályon át, egészen a világtzenéig. A tervek szerint most a populáris zene története következik, a barokk táncoktól a Queenig. Ez a legjobb út azoknak, akik nem rendszeres koncertlátogatók. Az évről évre visszatérő, céges meghívások azt bizonyítják, helyesen gondolkodunk és válogatunk. A budafoki újévi koncert pedig már társadalmi eseménnyé vált: duplázunk kell, sőt sokan ebből a közönségből még a Műpás hangversenyünkre is eljönnek. Ez utóbbi középpontjában a tánc áll majd. S mivel igen szép számmal akad duplázó publikum, így négy koncerten, három programmal lépünk a hallgatóság elé. Persze mindig törekszünk arra, hogy jobb és jobb legyen az előadás, ezért fontos az eredetiség, az újdonság. A koncertek sikere az előkészítő munkán dől el, amikor az egész csapat ötletel.”

A januári hangversenyek előtt azonban lesz még ünnepi hangulatú előadásuk, hiszen Budafokon karácsonyi koncertet is adnak. A diótörő-szvit mellett Bach 21. kantátáját mutatják be, amelynek előadása Hollerung Gábor régi vágya volt. „Sok évvel ezelőtt játszottuk csak ezt a művet, pedig a zeneszerző egyik legösszetettebb és leginkább magával ragadó kompozíciója” – vélekedik a karmester. Annak pedig kimondottan örül, hogy így a zenekar is megmutathatja, hogy milyen jól játszanak korhű hangszereken is, ugyanis néhány új natúrkrúttal és trombitával gazdagított az együttes.

S akad egy februári előadás is, amit az együttes vezetője nagyon vár. „Régóta készülök az Offenbach-operett, az Orfeusz az alvilágban előadására, ugyanis ez a darab a nagy kedvenceim közé tartozik. A hosszú és a rövid verzió keverékét állítottam össze. Klasszikus eleganciával igyekszünk majd átadni ezt a művet, mert erre a darabra – a szerző szándékainak nyilvánvalóan ellentmondva – sok rossz előadási tradíció ragadt. Nagyon szellemes, könnyed, szórakoztató és igényes darab, amely Káel Csaba rendezésében kerül színre a Műpában, s olyan énekesek mutatják be, mint Bucsi Annamária, László Boldizsár, Szegedi Csaba, Miksch Adrienn, Wiedemann Bernadett és Csereklyei Andrea. S a legszemtelenebb librettója van, amivel valaha találkoztam...”

A Budafoki Dohnányi Zenekar honlapja: www.bdz.hu

Értékőrző megújulás Miskolcon

A zene világnapját (október 1.) nagyszabású produkcióval ünnepelték Miskolcon: Orff Carmina Buranáját adta elő a szimfonikus zenekar több ezer néző előtt, az új művészeti vezető, Gál Tamás vezényletével. A kezdeményezés nagy sikert aratott, és lesz folytatása, ahogy a többi újdonságnak is. A karmester eddigi tapasztalatairól, terveiről mesélt.

Hatalmas érdeklődést keltett az október 1-jei koncert, hiszen már a rendezvény előtt két héttel elfogyott az összes jegy. „Komoly előkészületeket igényelt a produkció, hiszen a sportszarnokban szükség volt világításra, hangosításra, de mindezt remekül sikerült megoldani. Annak is örülök, hogy végre úgy adhattam elő ezt a művet, ahogy mindig is szerettem volna, mégpedig négy szólistával – mondja Gál Tamás. – Ugyanis úgy írta meg a Orff, hogy az egyik áriája annyira mély, hogy inkább altnak való, mint szopránnak. Így a megszokott három énekes, a tenor, a szoprán és

Kodály Kórus közreműködésével. A két nagy bérlet, a Gyöngy és a Népszerű koncertjei mellett rengeteg gyerek- és ifjúsági hangversenyt tartanak. A zenei nevelést, a közönségteremtést szolgálják az iskolai kórusokkal szervezett fellépések is.

Gál Tamás lelkesen mesél az újdonságokról, s elmondja azt is, hogy az itt töltött néhány hónap alatt megszerette Miskolcot, élvezi a város hangulatát. „A zenekar pedig kellemben meglepett. Tavaly dirigáltam a társulatot, s tudtam, hogy jók, de még annál is sokkal jobban muzikálnak, mint ahogy vártam. Régóta ismerem a Miskolci Szimfonikusokat, hiszen a diplomakoncertemen is ők játszottak 1985-ben, az azóta eltelt időszakban pedig rendszeresen muzsikáltak velük. Az, hogy ilyen remek ez a társulat, természetesen az előző művészeti vezetőnek is köszönhető, aki harminc évig irányította a zenekart. A zenészek fegyelmeztettek a gyakorlásban, a felkészülésben, s kiválóak a szakmai munkában. Több hónapos, különböző stílusokat felvonultató közös munka után számolhatok be erről. Jó a munkamoráljuk is, s meg tudnak oldani minden nehéz feladatot. S már tervezem a következő szezont. A Lovagteremben például szeretném azt az elvet követni, hogy a zenekar saját zenészei töltsék be a szólista feladatokat, hiszen sokan szívesen kipróbálják magukat ilyen szerepkörben is. S azt látom, nagy értékei vannak a miskolci társulatnak. Bízom benne, hogy ezek az újdonságok, illetve a még szélesebb repertoár is jobbá teszik az együttest. Kiváló vendégek érkeznek a társulathoz a szezonban, s különlegesnek ígérkeznek az újévi koncertjeink is. Miskolcon ezeknek a rendezvényeknek nagy hagyományuk van: három alkalommal is fellépünk a színházban. Most állítom össze a műsort, s ezeken a koncerteken a tánc, a képzőművészet is megjelenik a zene mellett. Színpadra lép például egy tánc-csoport, s homokanimációnak, operett-blokknak is tapaszthat a közönség – olyan fellépőkkel, mint Pitti Katalin vagy Berkes János. Jó a kapcsolatunk a Filharmóniával, így többször tartunk ismétlődő koncerteket, és Miskolc mellett a környező településeken is fellépünk. Úgy érzem, ezeknek az első hónapoknak a tapasztalata nagyon jó. A zenekarral megtaláltam a közös hangot, igyekszem minél több időt velük tölteni, jobban megismerni az együttest, hogy a következő évad még jobb legyen.”

Fotó: Dobos Klára

Gál Tamás az első néhány hónapban kedvező tapasztalatokat szerzett Miskolcon

a bariton mellé felkértünk még egy mezzót is. S úgy vélem, nemcsak a zenekar, hanem a technikai személyzet, a szervezőcsapat is kiválóan vizsgázott. Ez a rendezvény is megmutatta, milyen jó kollégákkal dolgozom együtt, ezért sikerült együtt ilyen érdekes, sokakat vonzó szezontervet összeállítanunk.”

A tavasz végén kinevezett új vezetés számos izgalmas ötlettel indította ezt az évadot. Az újdonságok közé tartozik az is, hogy a felújított Diósgyőri Várban, a Lovagteremben rendeznek sorozatot. Megújult a zenekar honlapja, s a Miskolci Egyetemmel együttműködve, az intézményben lévő teremben szintén rendeznek majd kamarakoncerteket. A sorozat tavasszal indul, s a fellépők között van a Talamba Ütőegyüttes, de Pergolesi Stabat Materjét is előadják, a

A Miskolci Szimfonikus Zenekar honlapja: www.mso.hu

„Minden hangversenyen meg kell halni a pódiumon”

Horváth Zsolt igazgató a Pannon Filharmonikusokról

Két kiváló koncerttermet is otthonuknak nevezhetnek a Pannon Filharmonikusok, hiszen a pécsi Kodály Központ mellett a Művészetek Palotájában már több mint egy évtizede rendeznek teltház-as bérletsorozatot. Idén szintén különleges program-összeállításokkal, neves, de itthon ritkán hallható művészekkel is pódiumra lépnek. A fővárosi jelenlétről az együttes igazgatója, Horváth Zsolt beszélt a Gramofonnak.

„Színes borsokkal teli a programfüzetünk borítója, hiszen zenekarunk igazi fűszere a budapesti zenei életnek” – mondja Horváth Zsolt, aki örömmel számol be arról, hogy remekül fogytak ebben a szezonban is a bérleteik, s öt alkalommal lépnek ismét pódiumra a Művészetek Palotájában. Novemberben Bogányi Tiborral és Andrej Gavrilovval kezdték a sort. Februárban Szergej Szlovacsevszkij, márciusban Kelemen Barnabás lép fel az együttesel, aki ebben a szezonban a zenekar rezidens szólistája. Bogányi Gergely áprilisban muzsikál a Pannon Filharmonikusokkal, májusban pedig Miklósa Erikával zárják a sort. „A budapesti bérlet szerkesztésénél szabadok vagyunk. Összeállíthatjuk a programot igazi kuriózumokból is, és olyan művészeket is meghívhatunk, akik kiválóak, de a fővárosi publikum számára ismeretlenek.”

Ez már a tizenegyedik évadjuk a fővárosban, hiszen 2004-ben, az Olasz Intézetben hirdették meg első budapesti sorozatukat. „A zenekar megújulásának az volt az alapmotívuma, hogy olyan együttest kell létrehozni, amely minőségelvű, az ország jelentős társulatai közé tartozik, és diskurzusban van a hazai zenei élettel. Ennek akkoriban egyetlen terepe volt: a főváros. Úgy vélem, a budapesti bérletsorozat nélkül a Pannon Filharmonikusok nem vált volna olyan együttesté, amilyen ma. Arról nem is beszélve, hogy a fővárosi sorozat és annak a hatása a Kodály Központ születésében szintén jelentős szerepet játszott. Hiszen az együttes nővéje, közkeletvége mind-mind kellett ahhoz, hogy meggyőzzük a döntéshozókat, érdemes nyolcmilliárd forintos beruházásba kezdeni. S talán ennek a több mint egy évtizedes munkának köszönhető az is, hogy tavasszal Pécs polgármestere, a Művészetek Palotája és a pécsi Kodály Központ aláírtak egy stratégiai együttműködést. Természetes ugyanis, hogy a két hangversenyterem egymás szövetségese, s a művészeti közvetítő köztük a zenekar. Ma már szinte az összes hazai együttes játszik a Kodály Központban, így a zenekari párbeszéd Pécsen is megvalósul...”

„A pécsi zenei decentrum kialakulása szükségszerűen hívta elő mindannyiunkban az igényt, hogy újra rögzítsük a motivációinkat, amiért a továbbiakban is érdemes lennünk a fővárosi szcénában. A sok művészeti érv mellett a lehangsúlyosabb indok a törzsközönségünk. A publikum megőrzése persze számunkra sem könnyű, hiszen pár

Forrás: Pannon Filharmonikusok

Szólista és karmester: Bogányi Gergely és Bogányi Tibor

évvél ezelőtt veszítettünk több száz bérletest. Ők az életkoruk miatt nem járnak már rendszeresen koncertre, de cserélődött a publikumunk amiatt is, hogy a piacra lépés éveiben alacsony jegyárakkal dolgoztunk, amelyek azonban a szakmai épüléssel, a produkciós érték emelkedésével együtt szintén emelkedtek. S érezzük azt az óriási kulturális túlkínálatot, ami ma a fővárosban tapasztalható. Az utóbbi években a Müpa után professzionális lett az Operaház és a Zeneakadémia marketing és kommunikációs munkája, értékesítési tevékenysége is. Olyan mértékű anyagi forrással, amelyhez még csak hasonló sem jelenik meg egyik szimfonikus zenekarnál sem. Sajnos a hangversenyrendezésben magasabb támogatást találunk, mint maguknál az alkotói közösségeknél, a művészeket foglalkoztató zenekaroknál, és ez valódi veszélyeket rejt magában. Mi nem tudunk óriásplakátokra költeni, a marketingmunkában csak kreativitásban vagyunk versenyhelyzetben. Ettől a szezontól már van egy főállású menedzsmunkatársunk Budapesten, hogy valamelyest lépést tudjunk tartani a többiekkel. A zenekarnak gyakran elmondom: minden hangversenyen »meg kell halni« a pódiumon, komoly emóciókat kell kelteni és elvarázsolni a közönséget. Szükség van minden energiánkra, őszinteségünkre, a magával ragadó muzikalitásunkra, mert mással nem tudjuk megőrizni a publikumot.”

A Pannon Filharmonikusok honlapja: www.pfz.hu

A Kodály Filharmónia újdonságai

Jelentősen növekedett ebben a szezonban is a debreceni Kodály Filharmonikusok és a Kodály Kórus bérletvásárlóinak száma. Somogyi-Tóth Dániel igazgató szerint ez is jelzi, hogy a közönség igényli a színvonalas koncerteket. Programjuk igazán sokszínű az idei évadban, hiszen a publikumot nyolc hónapon át tartó zenei utazásra invitálták. Az igazgató-művészeti vezető bízik abban is, hogy több rég várt fejlesztést sikerül elindítaniuk a következő időszakban.

„Temérdek ígéretes hangverseny következik – mondja Somogyi-Tóth Dániel –, hiszen a téli hónapokra esik az orosz trojkát, a német dallamokat és a magyar klasszikusokat bemutató estünk. A januári, Glinka, Rahmanyinov és Sosztakovics műveiből válogató hangversenyt Kovács László, a német koncertet pedig Jean-Pierre Faber dirigálja. A luxemburgi muzsikussal már tavaly, a színházban is dolgozhattunk. A februári magyar program karmestere Szabó Sipos Máté lesz, aki korábban évekig a Kodály Kórus vezető karnagyaként dolgozott. Sőt, a Latin varázs elnevezésű hangverseny – amelyet rendszeresen visszatérő karmesterünk, Kollár Imre vezényel – szintén átkerült novemberről decemberre, mivel a zenekar a négy kanadai tenor (The Tenors) prágai és pozsonyi koncertjein muzsikált. S lesz karácsonyi koncertünk, amelyen a Messias hangzik fel Antal Mátyás vezényletével – ez a Händel-mű már igazán régen szerepelt a debreceni programban. A közkedvelt farsangi estünkön pedig főleg könnyedebb darabok hangzanak majd fel, Bartal László dirigálásával”

A Kodály Filharmónia vezetője arról is beszél, hogy bővült a művészeti vezetés Debrecenben, hiszen megbízott karnagy áll a kórus élén, Kovács László pedig állandó vendégkarmester lett. „Egy olyan zenei intézmény, amely két együtttest, zenekart és kórust foglalkoztat, akkor tud hatékonyan és koncentráltan működni, ha mind a két társulatnak külön felelős, a szakmai fejlődést folyamatosan biztosító gazdája van. Amikor Debrecenbe jöttem igazgatónak, szerettem volna Bényi Tiborral közösen dolgozni, azonban ez az elképzelés egyelőre nem valósult meg, mert az ő területe a kamarazenekari munka. De erről sem mondtunk le. Kovács Lászlónak nagyon örülök, hiszen hatalmas szakmai tudásával és tapasztalatával, emberségével olyan művész, akivel lényegesen közelebb kerülünk a Kodály Filharmonikusokkal megvalósítandó célokhoz. Ez egyelőre egy állandó vendégkarmesteri pozíció, de szeretném, ha a szálakat még szorosabbra tudnánk fűzni. A Kodály Kórusnál pedig megkezdte megbízott karnagyi tevékenységét Kiss Csaba, s a munka szépen, magas színvonalon zajlik. Tekintve, hogy egyelőre egyik megbízatás sem végleges, várjuk a következő hetek-hónapok költségvetési döntéseit, amelyek alapján remélhetőleg 2015-től formálisan is megújulhat a Kodály Filharmónia művészeti vezetése.”

Somogyi-Tóth Dániel ebben a szezonban a bérletes koncertek tekintetében kevesebb fellépést vállalt, viszont a

Forrás: Kodály Filharmónia

Somogyi-Tóth Dániel (balra) és együttese

Csokonai Színház zeneigazgatójaként jóval többször lép a karmesteri pulpitusra. A szezon első két hónapját is a teátrumban töltötte a Kodály Filharmonikusokkal, remek Sevillei borbély- és Marica grófnő-előadásokat tartottak. „Mindeközben éppen megújul a városvezetés, így igazgatóként, a zenekar menedzserként rengeteg feladat vár rám. Nagyon reménykedünk abban mindannyian, hogy sok áhított fejlesztést sikerül elindítanunk a következő időszakban.” Arról is örömmel számol be, hogy a zenekar hegedű és brácsa szólamait sikerült új tagokkal erősíteniük. Viszont korrepetitort még nem találtak a Kodály Kórus-hoz, ennek pedig az is az oka, hogy az elvárásaik magasak, viszont keveset tudnak csak fizetni... Hiszen ahogy más együttesek is, Debrecenben ugyancsak anyagi gondokkal küzdenek. S arra a kérdésre, hogyan látja a jövőt, így válaszol: „Várakozással, hisz' szerencsére alkatomnál fogva is bizakodó vagyok. Ahogy korábban mondtam, a városvezetés megújulása talán lehetőséget ad arra, hogy igazán lényeges kérdésekkel foglalkozzunk.”

A zenekar és a kórus honlapja: www.kodalyfilharmonia.hu

Szegedi Szimfonikusok: Kínától a Kis Tigrisig

Rengeteg fellépés vár ezekben a hónapokban a Szegedi Szimfonikus Zenekarra, hiszen az együttes hazai, ünnepi koncertjei mellett december végén még hosszabb kínai turnéra is indul. Hazaérve pedig már egy gyerekdarabra készülnek, amelynek hat februári előadására már most elfogyott minden jegy.

Lukácsházi Győző zenekari igazgató azt meséli, háromhetes vendégszereplésre készülnek december közepétől, amelynek során Kína nagyvárosaiban, Sanghajtól Pekingig lépnek pódiumra. Az együttes angliai fellépést, prágai utat is tervezget, s elképzeléseik szerint a távol-keleti turnék sora is folytatódik. A társulat emellett itthon is sok koncertet ad, programjukban kiemelt helyet kapnak a gyerekeknek szóló darabok. A zenekari igazgató egyik kiemelt célja – a tavalyi kinevezését követően – éppen a legifjabb korosztály megszólítása volt, s úgy tűnik, ez remekül sikerült. A februárban színre kerülő, Kis Tigris című gyerekdarab hat

előadására már elővételben, két nap alatt elfogytak a jegyek. A mű szerzője Balogh Sándor és Lukácsházi Győző. Egyelőre annyit lehet tudni a darabról, hogy vidám, zenés séta lesz, szereplőiként ismert mesealak-állatok jelennek meg, így igazán kiváló szórakozást kínál a kicsik számára. A zenekari igazgató azt is hozzát teszi, hogy a felnőtt bérleteik iránt szintén nagy az érdeklődés, s emellett a fiataloknak is egyre több, izgalmas programot kínálnak, hiszen a Szegedi Egyetemmel közösen olyan eseményeket indítottak, amelyeken nemcsak a zene, hanem a képzőművészet és az irodalom is megjelenik. Lukácsházi emellett annak is örül, hogy a zenekar tagjai kamaragyüttesekben is játszanak, így van két vonós- és egy kürt-kvartettjük, egy fa- és egy rézfúvós együttesük, ütőegyüttesük és fagott triójuk.

Balogh Sándor zeneszerző-karmester

Az egyik vonósnégyes vezetője Kosztándi István, akit idén az együttes tagjai az évad zenésének is megválasztottak. A hegedűművész – aki Kolozsvárott tanult, majd a Nagyvárdi Filharmónia tagja volt – lassan negyedszázada a szegedi együttes koncertmestere, s szinte ugyanennyi ideje működteti vonósnégyesét. S nemcsak tanít a szegedi egyetemen, hanem a vonós tanszék kamarazenekarának is a művészeti vezetője, emellett a Szegedi Szimfonikusokból alakult kisegyüttesnél is ellátja a hangversenymesteri teendőket. Így azt az adventi koncertet is ő irányítja, amely december 11-én hangzik majd fel, a Honvéd téri templomban, a Szegedi Kamarazenekar előadásában. A program-

ban Händel, Mozart és Vivaldi kompozíciói kaptak helyet. „Ünnepi műsorról lépünk majd a közönség elé, mindig sokakat vonz ez a templomi hangverseny, amit azért is élvezek, mert a kamaramuzsikálás során sokkal jobban kell figyelni egymásra, másképp kell hallgatni a muzsikát. Úgy látom a kollégáim is szívesen vállalkoznak erre, lelkesen vesznek részt ezekben a kamaraprodukciókban.”

A hegedűművész egyébként nemcsak a szimfonikus zenekar koncertmestere, hanem minden évadban szólistaként is pódiumra lép: legközelebb január 13-án, Vashegyi György vezényletével. A Haydn és Mozart műveiből összeállított hangverseny másik szólistája Máté Győző lesz. „Nagyon érdekes számomra Mozart Sinfonia concertantéja – meséli Kosztándi István –, hiszen korábban már egy alkalommal magam is játszhattam a brácsaszólamát, Szecsődi Ferenc partnereként. S várom már a közös munkát Vashegyi Györggyel is, akivel először dolgozhatom együtt, s ennek a korszaknak kiváló ismerője, így biztosan sokat tanulhatunk tőle. Annak is örülök, hogy kedves, régi barátom, Máté Győző lesz a partnerem.”

S hozzát teszi, másfajta hangképzésre van szükség, ha szólistaként lép pódiumra, mint amikor az első pult mellől irányítja az együttest. Akkor ugyanis jobban bele kell simulnia a zenekarba, emellett pedig sokkal jobban figyelnie a szólamokat. De éppen ezért élvezetes számára, hogy mindkét területen kipróbálhatja magát, és mindig ünnepleni érzi, ha szólózhathat. Ahogy annak is örül, hogy fellépéseire sokan kíváncsiak. S bár a vonósnégyesére nem jut annyi idő, mint ahogy szeretné, azért a kvartettel is rendszeresen koncerteznek.

Kosztándi István hegedűművész

Forrás: Gramofon-archív

A Szegedi Szimfonikusok honlapja: www.symph-szeged.hu

Honvéd Férfikar – bővülő repertoár

Különösen sűrű időszak zajlik a Honvéd Férfikar életében, hiszen hagyományos koncertjeik mellett saját bérletsorozatot indítottak az MTA Dísztermében, és az Erkel Színházban is rendszeresen pódiumra lépnek. Az egyre bővülő repertoárról, a feladatokról az együttes basszus szólamvezetője, a sokoldalú Frech' Zoltán beszélt a Gramofonnak.

Már több mint két évtizede énekel a Honvéd Férfikarban Frech' Zoltán, aki azt mondja, mindig is szólistanevelő műhelyként működött és működik az együttes. A fiatal énekeseknek megerősödik a hangja, s megtanulják, hogyan kell megteremteni a színpadi jelenlétet, s ezzel a tudással aztán járhatják tovább a saját útjukat. Ő maga is ezért szerződött diplomázását követően a társulathoz, de aztán három énekkari társával megalapította a Four Fatherst – és maradt.

Frech' Zoltán igazi „jolly joker”. Nemcsak színészi, hanem prózamondó képessége is kiváló. A férfikar koncertjeinek állandó műsorközlője, s ha szükséges, lefordítja és versbe önti az előadott idegen nyelvű művek magyar szövegét. Nem áll távol tőle a rögtönzés: könnyedebb hangvételű produkciókban a közönség reakcióit azonnal beépíti kommentárjaiba. Számíthatnak rá a Honvéd Együttes más karai is: egy ízben – bravúros beugrással – a Vargánya apó csodái című zenés mesejáték címszerepében helyettesítette Kertész Péter színművészt. A honvédségi ünnepi műsorokban is rendre együtt dolgozik a társulat színészeivel. Ő a férfikar közösségépítő motorja. Nélküle nincs családi program, szabadtéri főzés, évadnyitó vagy évadzáró rendezvény. A kórus folyosóján elhelyezett társulati fotók mindegyikét frappáns négyesrel látta el, az énekesre legjellemzőbb ismérvek versbe foglalásával. Ügyel a kondíciójára is: kerékpárral közlekedik – bár ezzel nincs egyedül a férfikarban.

A Honvéd Férfikar repertoárja az utóbbi években sokszínűbbé vált, hiszen operaelőadásokban is estéről estére pódiumra lépnek, sokféle műfajban kipróbálhatják magukat és rengeteg a munka. Mindennap próbálnak, rendszeresen színpadra lépnek, s bemutatathatják, hogy a kórus mennyi színnel rendelkezik és hányféle stílusban járatos. Frech' szerint ennek nagyon örülnek, hiszen korábban akadtak olyan időszakok is, amikor hónapokig csak gyakoroltak, s csupán egy-egy koncerten szerepelhettek. Az operai feladatokat szintén nagyon szeretik. Korábban is szerepeltek néhány darabban, négy éve azonban, amikor Strausz Kálmán átvette az együttes irányítását, sok minden megváltozott. Rendszeres szereplői lettek az Erkel Színház előadásainak, elsőként a Bánk bánban énekeltek. Aztán bővült a sor a Hunyadi Lászlóval, a Carmennel, az Aidával, a János vitézzel, a Szerelmi bájitallal, A varázsfuvalával. Élvezik, hogy jelmezben is felléphetnek, ráadásul az operai feladatok csiszolják, jobbá teszik az együttes hangzását. Jelenleg éppen A bűvös vadászra készülnek,

Frech' Zoltán basszus szólamvezető, a Honvéd Férfikar közösségépítő motorja

amelynek december 14-én lesz a bemutatója az Erkel Színházban. S a jövőben bővül a színpadok száma, hiszen nemcsak a II. János Pál pápa téren, hanem az Ybl-palotában is fellépnek majd.

Folytatják az együttműködést a Nemzeti Színházzal is; legutóbb például Szentpétervárott arattak nagy sikert, ahol a Johanna a máglyán című előadást mutatták be. A téli időszak mellett is sok koncertet, karácsonyi szereplést tartogat az együttesnek, s közben még egy nagy produkcóra is készülnek az évadban. Az I. világháborút idézi meg az a négy koncert, amelyből kettőt Pécsen, kettőt pedig a fővárosban adnak. Felkérésükre öt kortárs zeneszerző komponált kórusműveket: Csemiczky Miklós, Selmeczi György, Vajda János, Orbán György és Gyöngyösi Levente. A darabok mellett versek, képek is visszaidéznek a száz esztendeje történeteket. A szerzeményeket tavasz óta tanulják, a budapesti előadásoknak tavasszal a Vigadó ad otthont – s ezzel a 150 éves épület előtt is tisztelegnek. A többi koncertet pedig a POSZT-on láthatják-hallhatják az érdeklődők. Saját bérletsorozatuk is folytatódik az MTA Dísztermében decemberben, majd tavasszal. A Díszteremben készült két új lemezfelvételük egyike is. Novembertől kapható A nemzedékek zenéje című CD, a másik album pedig tavasszal kerül az üzletkebe, és romantikus kompozíciókból válogat.

A Honvéd Együttes honlapja: www.honvedart.hu

Baráti Kristóf: „Harmóniát teremteni a zenészek között”

Karmesterként és szólistaként is pódiumra lép Baráti Kristóf 2015. január 9-én, a Duna Szimfonikus Zenekarral közös koncertjén. A művész régi, kedves partnere az együttesnek, s most Haydn, Mozart és Beethoven műveiből válogatott programot mutatnak be. A hegedűművész a Duna Palotában adott hangversenyt követően indul tengerentúli turnéjára, amely során a Carnegie Hallban is bemutatkozik.

Baráti Kristóf: A hivatásos karmesterek fenntartásokkal kezelik a hangszeresből lett dirigenseket, akik szerintük hobbi maestrókként lépnek pódiumra. A zenekarok szerencsére kissé befogadóbbak...

A zenekarral közösen állították össze a Bécsiek címet viselő est programját. Baráti Kristóf azt mondja, Haydn 26., d-moll szimfóniája az együttes vezetőinek választása volt, de örömmel mondott rá igent, hiszen úgy véli, mindegyik Haydn-szimfónia kiváló, és nagyon szereti Mozart G-dúr hegedűversenyét is. Beethoven IV. szimfóniája pedig kifejezetten az ő kérésére került a programba, mert ezt tartja az egyik legjobbnak a kilenc kompozíció közül. „Úgy vélem, az együttes és én – mint dirigens – egyaránt rengeteget fejlődünk a darab megtanulása során. Ugyanis számos olyan jellegű technikai nehézséget találni a műben, amivel foglalkozni kell. A lényeg, hogy mi, résztvevők minél többet kapjunk belőle, s aztán a közönség is remek előadást hallhasson.”

Arra a kérdésre, hogy mennyire nehéz egy este szólistaként és dirigensként is a közönség elé lépni, azt feleli: a jó zenész definíciója magában foglalja azt is, hogy karmester szintjén kell ismernie a darabot. Emellett kamarazenési attitűddel kell muzsikálnia. S felidéri azt a koncertet, amelyen Várdai Istvánnal szólóztak és dirigálták is a Duna Szimfonikus Zenekart. „Különböző, de természetesen összefüggő világ ez, ugyanazon a hangversenyen úgy kell beosztani a sokféle feladatot, hogy egyik tevékenység se menjen a másik rovására. Nagy öröm számomra, hogy eddig a karmesteri bemutatkozásaim sikert arattak. Ennek ellenére nincsenek különösebb dirigensi ambícióim, viszont nagyon érdekel a feladat szakmai része, a szerzők alaposabb, mélyebb ismerete. Mindez remek kiegészítése lehet a szólista karrieremnek, hiszen – a zongoristákat kivéve – mindenki más korlátokba ütközik a repertoár szűkössége miatt. Ráadásul fontos megtapasztalni mindent; nemcsak a szólista, hanem a dirigens szemszögéből is.”

Baráti Kristóftól igen régi kapcsolat fűzi a Duna Szimfonikus Zenekarhoz, amelynek csellószólamát nemrég elhunyt édesapja, Baráti András vezette. Amikor zenekadémiái előkészítőre járt, akkor is többször muzsikált a társulattal, s attól kezdve rendszeresen dolgozott együtt. „Egyébként minden magyar zenekarral kapcsolatba kerültem az eltelt évek alatt, de a Dunával – hiszen édesapám együtteséről beszélünk – mindig külön öröm muzsikálni. S az utóbbi időszakban azt láttam – s ez az összes hazai zenekarra jellemző –, hogy mind-mind komoly fejlődésen ment keresztül. A Duna Szimfonikus Zenekar szép és jó koncepció mentén, mutatós arculatot alakított ki magának, s azt gondolom, szakmailag szintén dinamikus fejlődik. Remekül be tud illeszkedni a budapesti zenekarok közé, mind a kultúra terjesztése, mind szakmai szempontból.”

Természetesen a próbafolyamat során mindig kiemelten foglalkozik a vonósokkal, hiszen tippeket, tanácsokat tud adni nekik a játékmóddal kapcsolatban, s többet is vár tőlük, mint más dirigens. „A karmesternek nem az a feladata, hogy mindenkinek mindent megmondjon, hanem az, hogy harmóniát teremtsen a zenészek között; azért, hogy meg tudják valósítani a saját zenei elképzeléseiket. De az a jó, ha dirigens fejében élő, konkrét ideákat váltják valóra, úgy, hogy azokkal maguk a muzsikusok hozakodnak elő. A hivatásos karmesterek mindig fenntartásokkal kezelik a hangszeresből lett dirigenseket, akik szerintük hobbi maestrókként lépnek pódiumra. A zenekarok szerencsére kissé befogadóbbak...”

Baráti Kristóf azt mondja, a Duna Zenekarral közös koncerteknek biztosan lesz folytatása a következő évadban is. A hegedűművész egyébként 2015-öt Kölnben kezdi, újévi hangversenyének Jukka-Pekka Saraste lesz a karmestere, a budapesti fellépést követően pedig az Egyesült Államokban és Kanadában vendégszerepel. A tengerentúli turné során többek között a Carnegie Hallban is pódiumra lép.

A Duna Szimfonikusok honlapja: www.dunaszimfonikusok.hu

A Babos-univerzum

Forrás: Gramofon-archív

A hatvanöt éves Babos Gyula számára sok eseménnyel zárul a 2014-es év. December 10-én Winand Gáborral, Fekete-Kovács Kornéllal, Orbán Györggyel és Czirják Tamással a Művészetek Palotájában mutatja be Makrokozmosz címmel új zenei anyagát. Ezen az esten veszi át lapunk főszerkesztőjétől a Gramofon Jazz Díjat sok évtizede sikeres zeneszerzői, előadóművészi és pedagógusi munkájáért. Ebből az alkalomból beszélgettünk vele múltról, jelenről és jövőről.

◆ Bércesi Barbara

Gramofon: Halper László *Zenészlegendák II.* című könyvében regénybe illő történetet mesélsz el a családod múltjáról, a brácsás dédnagypapádról, aki Raszputyinnak húzta, nagypapádról és édesapádról, akik ugyanúgy vonós hangszereken zenéltek, és hogy a hagyomány szerint mindenki Gyula volt. Mikor kezdted reflektálni arra a családi múltra, amely hihetetlen kacskaringókat rajzolt?

Babos: Sosem. Lehetetlen. Úgy hallgattam ezeket az élet-történeteket, amelyeket az anyai, illetve apai ágon adtak tovább az öregek, mintha másnak a meséit olvasnám. Ami közvetlenül hatott rám, az inkább a szüleim válása volt, mert az olyan élethelyzeteket hozott, amelyekhez meg kellett tanulnom viszonyulni. Két fontos momentum volt az életemben, amelyek megpecsételték a sorsomat. Ezek miatt lettem az a megátalkodott önmegvalósító, aki lettem. Az első az volt, hogy egyik napról a másikra otthagytam a gimnáziumot, a másik pedig a Rákfogó születése lett. Ezen a pontokon éreztem azt, hogy elviselhetetlenné vált számomra a papírformák követése. Lehettem volna diplomás, ahogy szórakoztató zenész is, fényes karrierrel, de én ragaszkodtam az örökségemhez.

G.: Nem olyan embernek ismerlek, aki bármit is megbánna.

B.: Nem is bántam meg semmit. Örülök, hogy konzekvens tudtam maradni mindahhoz, ami számomra fontos volt. Három rendíthetetlenül biztos pont van az életemben: a társam, a gyerekeim és a zene.

G.: Mindig teljes nyíltsággal beszéltél a származásodról, és arról, annak ellenére, hogy mind a zsidóság, mind a cigány-ság számára gyakran nehezített a pálya, számodra ez az örökség csupa gazdagságot jelent. Érezted valaha, hogy komplikált a helyzeted, vagy hogy problémás megtalálni az identitásodat?

B.: „Komplikált” akkor volt, amikor fölakasztottak embe-
reket, vagy amikor elvitték a nagyszüleim testvéreit. Számomra izgalmas világot jelentett a városi roma neveltetés éppúgy, mint amit a zsidó ószeres nagybátyámékkal éltem meg vasárnaponta. De hamar kiderült, hogy nem leszek sem cigányzenész, sem ószeres. Nem nagyon jut eszembe a származásom kérdése. Én a személyiségekben hiszek, nem az identitásokban. Valamennyien minden helyzetbe mind-
azt magunkkal visszük, amihez életünk során hozzájutunk, attól függetlenül, hogy tudatában vagyunk-e, vagy sem. Én is így vagyok ezzel. Eközben megpróbálok magamhoz hű maradni. Legfőképpen jazz-zenész vagyok.

G.: Szintén a *Zenészlegendák II.*-ben olvasható elbeszélésedből derül ki, milyen nagy hatással volt rád Homérosz *Odüsszeiája* és *Iliásza*. Ezek voltak az első hőstörténetek, amelyek megérintettek?

B.: Maradandó élmények!

G.: Manapság miket szeretsz olvasni?

B.: Az élmények, amelyeket korábban könyvekből kap-
tam, ma napi szinten sokkal inkább a filmekből érnek el.

Nyaraláson olvasok úgy, mint régen, mert a mesék máig el tudnak varázsolni. Homérosz óta töretlen ez a rajongásom.

G.: Én például élveztem, ahogy az említett Halper-könyvben mesélsz az ősokról, szívesen, izgalmasan. Szerintem sok zeneszemberre igaz, hogy úgy beszél, ahogy játszik, ahogy a dallamait fűzi. Mit gondolsz erről?

B.: Lehet benne valami. Szeretnék úgy muzikálni, hogy mesélős legyen. Amikor a Blue Victory-lemez felvételekor Terri Lyne Carringtonnal játszottam, a közös munka kezdetekor megkérdezte tőlem, mi a zene, amit játszunk. Mondom neki, melyik harmónia melyiket követi, hogy jönnek a periódusok egymás után, mire ő: nem ezt kérdezem, mi a zene? Elgondolkodtam, és elkezdtem neki mesélni. Rá kellett jöjjen, hogy nagyon is leírható szavakkal, amit az ember a zenéjével szeretne megragadni. Ha érvényes, amit közöl, akkor később megkapja másoktól azokat a címkéket, amelyekkel körülhatárolható: ez bebop, ez pedig fusion. Csak nem szabad, hogy mindez fordítva történjen. Ezt persze nagyon nehéz megvalósítani, nekem is meg kellett vele küzdenem, mielőtt jól meg tudtam volna felelni magamnak a kérdést: mi a zene. Nem más, mint egyfajta dallamvilágnak, harmóniavilágnak az összessége, amely rád jellemző. Ha felismerhető, akkor elérted a célokat.

G.: A néhány hazai jazzlegenda közé tartozol, akik rendszeresen meghallgatják a hazánkba látogató külföldi jazzsztárokat.

B.: Nem csak a sztárokat, a fiatalokat is meghallgatom, és a magyarokat is.

G.: Ki mindenki készíti ma a számodra legizgalmasabb zenéket?

B.: Próbálok megérteni a sikereket. Hallgatom Harcsa Veronikát Gyémánt Bálinttal, hallgatom a Random Tripet, Premecz Matyit, kíváncsi vagyok, merre jár Csókás Zsolt, odavagyok Fenyvesi Marciért, Balogh Rolandért. Nagyon

„Van egy nagyon találó kifejezés, a jó cimbalmosokra használják. Ha jól meg tudják alapozni a zene harmóniai-hangulati áramlását, jól fejezik ki a hangszerükkel azt is, ami nincs leírva, azt mondják: »jól teremtenek«. Ezek a zenészek, akik a Makrokozmosz-koncerten velem tartanak, jól teremtenek.”

erős a gitárosnemzedék, amely manapság körülvesz, figyelni kell őket, mert eredeti gondolataik vannak. Nem kópiák, a saját útjukat járják.

G.: *Volt szerencsém jelen lenni a Makrokozmosz „mikrokozmoszának” megszületésénél, vagyis amikor kipattant a fejedből, merre szeretnél tovább tekinteni a zenei utadon. Most hol tartasz az anyag megalkotásában, hogyan halad a munka?*

B.: Számomra is nagyon érdekes az a folyamat, ami bennem zajlik. Vágytam egyfajta szabadabb zenélésre, ehhez kerestem a két erős szolisztát. Winand Gábor és Fekete-Kovács Kornél az, akikre a megvalósításban számítok. Van egy nagyon találó kifejezés, a jó cimbalmosokra használják. Ha jól meg tudják alapozni a zene harmóniai-hangulati áramlását, jól fejezik ki a hangszerükkel azt is, ami nincs leírva, azt mondják: „jól teremtenek”. Ezek a zenészek, akik a Makrokozmosz-koncerten velem tartanak, jól teremtenek. Úgy játszanak, ahogy én szeretem. Továbbra is zenekarban akartam gondolkodni, de nem nagyon szerettem volna elektromos hangszereket használni. A műsor gerince megvan, zajlanak a próbák, és nagyon élvezem. Folyamatosan azt érzem, hogy mindnyájan ugyanazt keressük: egymást, és azt a nagybetűs pillanatot, amikor csoda történik a zenében.

Sokszor eszembe jut, amit Miles Davis mondott John Scofieldnak: Akkor játsz, amikor nem akarsz, és akkor ne, amikor akarsz! Sokat törtem a fejem, mit jelenthet ez. Szerintem arra vonatkozik, hogy ne akarj mások elvárása szerint muzsikálni. Az egész világ tele van a közönség kegyeit kereső üres zenékkal. Meg ideológiai háttér, történetmesélés nélküli parttalan virtuózkodással. A Davis-kvintett Shorterrel, Hancockkal, Ron Carterrel, Tony Williamsszel szintén a pillanatot kereste. Próbálok a tanításaik alapján alkotni, és a harmóniára törekedni.

G.: *A Müpa-beli koncert – amely a Jazzműhely sorozat idei utolsó kiadása – különlegessége lesz, hogy az első részben színpadra lép a Babos Gang is, azaz Veres Nika, Kardos Norbert, Fonay Tibor és Balogh László, akik mind saját nevelésű muzsikusok. Mi bennük az egyedülálló?*

B.: Nika szerintem az egyik legnagyobb tehetség ma az énekesek között. Különleges adottságai velünk meg tudnak mutatkozni. Balogh Laci minden stílust ismer, és minden a helyén van nála: megütés, idő, frazír, érzelem. Tibi olyannyira megtanult basszusgitározni, hogy az borzasztó! Nagyon tisztellem benne, hogy megingathatatlan a törekvéseiben. Norbi Fogarasi János tanítványa volt. Egy ponton Fogarasi azt mondta neki, most már nem tud neki mit tanítani. Nincs más hátra, csak egy másfajta gazdagodás,

amit a könyv, a színház, a film ad. Ő pedig megfogadta a tanácsot. Mindnyájukban mélységes a tisztelet a zene és egymás iránt. Bárhol a világban megállnának a helyüket. És soha sehol nem játszanak úgy, mint velem.

G.: Szerinted mi az, amit te tudsz leginkább átadni a fiatal zenészgenerációnak?

B.: Számomra csak az a fontos, hogy sikerüljön saját elképzeléseiket megvalósítaniuk a zenében. Erre próbálok rávezetni őket.

G.: Tervezed azt, hogy lemezre vedd a Makrokozmoszt?

B.: A Müpa a tervek szerint rögzíti a koncertet. Ez az első lépés. A felvétel milyensége dönti majd el, kiadjuk-e. Nem ragaszkodom már annyira a mindenáron való megjelentetéshez. Még a BaLancE-anyag is dobozban van, amit szintén a Müpában vettünk fel, 2012-ben. Mostanra igazán csak az élő lemez érdekel, annak nem látom értelmét, hogy a stúdióban ollózzunk össze valamit. Szóval, a kettő közül így bármelyik szóba jöhet.

G.: Nem ismert szélesebb körben, de írtál nemrég egy operát, amely egy diva életéről szól. A szó legjobb értelmében mutat

kortárs hatásokat, de minthogy Te mindig maximálisan hallgatható zenét írtál, ez a mű is az, és érdekes módon ez is babosos... Mik a kilátásaid, vágyaid a művel kapcsolatban?

B.: Szomorú lennék, ha nem hallgatnák meg, amit csinállok, de akkor is, ha azon kapnám magamat, azért csináltam volna valamit, hogy meghallgassák. Nagyon szeretném, hogy színpadra kerüljön az opera. Ha ez megtörténik, akkor lépek is tovább a következő állomás felé. Elsősorban magamnak akartam bizonyítani vele. Szerettem volna kipróbálni, hogy a magyarországi jazz-zenészlétből merre, és mi módon tudok továbbmozdulni. Szimfonikus zenekarra és énekhangra írni és hangszerelni, óriási kihívás volt. Nagyon izgatott, jó volt megugrani.

G.: Mikor számíthatunk a bemutatóra?

B.: Ez még várat magára. Több helyre eljuttattam a művet, eddig még nincs érdemi válasz.

G.: A beszélgetésünk egyik apropója a Makrokozmosz-koncert mellett, hogy a lapunk szerkesztősége 2014-ben Neked ítélte a Gramofon Jazz Díjat. Egyszer azt mondtad, a díjakat nem kapják, hanem adják...

B.: Ez így van. Úgy érzem, ugyanannyit dolgoztam idén is, mint tavaly, és ugyanazt csinálom sok éve. Egyébként jólesik, ahogy minden elismerés. Idén a Hangszeresek Országos Szövetsége engem választott az Év Zenepedagógusának. Erre egyáltalán nem számítottam. Örülök a díjaknak, mert mások jóindulatát jelzik. Persze mindenkinek mást jelentenek. Vannak, akik úgy kezdik az életrajzukat, hogy ilyen meg olyan díjas gitárművész... Nekem elég, ha azt mondják, én vagyok a Babos. ■

HALPER LÁSZLÓ: ZENÉSZLEGENDÁK II.

FROKK, Budapest 2014, 172 oldal

A könyv alcíme: Legendás zenészek történetei az Új Rákfogótól a Kis Rákfogóig. Egy olyan, jól körülhatárolható témával és korszakkal foglalkozik, amelyről minden hazai jazzrajongó tudja, mennyire jelentős szerepet játszott a honi jazz nagykorúváérésében, de sok téves vagy félinformáció is él velük kapcsolatban a köztudatban – főleg a fiatalabbak körében –, kezdve például azzal, hogy melyik Rákfogó-inkarnáció melyiket is követte (persze nem logikus, hogy az Új Rákfogó volt a legrégebbi formáció).

A munka részben folytatása Halper László első Zenészelegendák könyvének, amely olyan, a második világháború és az ötvenes évek idején élt roma jazzmuzikusok életét és pályáját dolgozta föl hiteles adatközlők segítségével, akik már eltávoztak az élők sorából. A második kötetben sajnos szintén találunk olyan művészeket, akik már nincsenek köztünk. Orszáczky „Jackie” Miklós, Jávor Vilmos, Füsti Balogh Gábor szavai így némiképp más színezetet kapnak, ahogy olvassuk őket. Azt viszont min-

den művésznél egyaránt megtapasztalhatja az olvasó, hogy a legnagyobb bizalommal és őszinte közlésvágygal fordultak az irántuk érdeklődő művészkolléga. Halper László felé, ezért ez a könyv még annál is kevésbé születhetett volna meg más tollából, mint az első kötet. A történetek tele vannak fordulatokkal, humorral, tragikus momentumokkal – hiába, regényes kor volt ez, amikor az önkifejezés zenei eszközeit, a Nyugatról érkező jazz és rock fortélyait még nagy küzdelmek árán lehetett csak elsajátítani egy lánglelkű magyar tinédzsernek, nem beszélve arról, hogy mi módon válhatott megélhetési forrássá az előadóművészet. Egy-egy hangszer, ihlető erőként szolgáló hangfelvétel beszerzésének a története önmagában is elképesztően kacskaringós.

Sokan mondják, hogy a közéletben egy ideje nincsenek már nagy formátumú figurák, kultikus személyiségek, akik közösségszervező erővel bírnának, értékrendeket közvetítenének, akiknek a kisugárzása akkor is érezhető, ha csak a közelükben vagyunk. A Zenészelegendák II. lapjain megszólaló művészek, Szakcsi, Babos, Kőszegi Imre, Ráduly Mihály, Lakatos „Pecek” László, Tony Lakatos és a többiek mind ikonikus alakjai a jazz-rock hazai hőskorának, azeknek a visszaemlékezései külön-külön is teljes könyvet kívánhatnának. BB

Keep collecting!

A ceglédi Dobmúzeum zárandokhely, s nemcsak hangszerezsek és hazai művészek számára, legendás dobosok is vissza-visszatérnek ide. Kármán Sándor éppen 25 éve alapította, s ebből az alkalomból elegáns kiállítású könyvben foglalta össze a múzeum történetét.

◆ Gramofon

A történet akkor kezdődik, amikor a zenei tagozatos iskolát végzett Kármán Sándor 1966-ban az első zenekarukban gitározni kezd, majd egy fellépésen hiányzó dobosuk helyett mentőötletként ő ugrik be. Az első dobját még nem vásárolta, e zenekar feloszlásakor, a „vagyonmegosztás” alkalmával hozzá került a fehér gyöngyház bevonatú Medveczky. Az 1970-es évek elején a Rákóczi úti hangszerbolt kirakata előtt állva, egy amerikai Rogers dobfelszerelés láttán tapasztalta meg először, hogy egy használati tárgyat a kötelező működésen túl milyen további magasságokba tud emelni a formatervezés. „Valószínűleg modellező múltam és a gépészet iránti érdeklődésem is hozzájárult, hogy ebbe a sok műszaki megoldást felvonultató hangszerbe szeressek bele.”

Kármán Sándor 1979-ben rendezte első, majd 1990-ben második dobtörténeti kiállítását, még kölcsönzött anyagokból. Rossz aránynak tűnt számára másfél évet dolgozni egy kiállítás tíznapos sikeréért. Olyan állandó kiállításra vágyott, amelynek az ajtaját akár éjfélkor is kinyithatja. (Ilyen többször is előfordult!) A dobok gyűjtése 1990-ben kezdődött.

„Az első látogatható kiállítás szülei házában autógarázsában jött létre 1992-ben. Az eseményt a média gyorsan felkapta, ami váratlan közönségikert generált. A hangszerek egyre szaporodtak, nagyobb hely után kellett nézünk.” Cegléd Város Önkormányzata Kármán Sándor kérésére egy, a kezelésükben lévő használaton kívüli ingatlant, a főtéren álló egykori nyomda épületegyüttesét adta át számára a dobmúzeum bővítése céljából. „Háromévi munkával, önzetlen barátok és támogatók segítségével alakítottuk ki és rendeztük be azt a teret, amelyben a dobmúzeum 2000 novembere óta jelenleg is üzemel.”

Bár a múzeum a könnyűzene, a jazz és a klasszikus zene ütőhangszereiből 1900-tól napjainkig mutat be instrumentumokat (több mint száz dobfelszerelést, háromszázötven

lábgépet, tízezer hangszerkatalógust és számtalan egyéb hangszert és relikviát), vannak Kármán Sándornak kedvencei, amelyeket kérdésünkre hosszas gondolkodás után kiemel. Az egyik egy 1930-as évekből származó Mogyorossy-dobfelszerelés, amely a híres Arizona mulatóban teljesített szolgálatot. A másik egy Sonor Star felszerelés 1957-ből, amelyet a bebop nagy újítója, az amerikai Kenny Clarke használt. Jojo Mayer ajándékaént került a gyűjteménybe. A harmadik egy gyönyörű Rogers Dél-Amerikából. A Fábry József tulajdonából a múzeumba került hangszer történetesen megegyezik azzal a szettel, amelybe Kármán Sándor beleszeretett 1971-ben a hangszerbolt kirakata előtt állva. Negyven évet várt rá, és a lehető legmesésebb úton került hozzá Venezuelában élő barátja jóvoltából.

A kiállításon több dobos legenda megjelenik, de vannak köztük kiemelkedő jelentőségű művészek, akiktől több relikviát is megtekinthet a látogató. Egyikük Kovács Gyula, ő részesítette Kármán Sándort a meghatározó első dobos élményben 1968 őszén, a ceglédi Róna-jazz rendezvényen. „Abban a szerencsében volt részem, hogy öt éven át a magántanítványa lehettem, kitüntetett barátságával, távozá-

sa után pedig családjá a múzeumnak ajándékozta Gyula imádott ASBA-dobfelszerelését.”

A háború előtti könnyűzene és jazz üstököse volt Weisz Api, akit mindenki úgy emlegetett, mint a függetlenítés hazai úttörőjét. Alig volt róla fellelhető irodalom és fotóanyag, így Kármán Sándor 1990-ben nekiállt felkutatni a még élő zenésztársait bízva abban, hogy a velük készített beszélgetésekből majd összeáll egy kép. 12 éven át tartó magánnyomozás során sikerült feldolgoznia Api szomorúan szép történetét. Szintén tekintélyes mennyiségű anyag foglalkozik egy amerikai kortárral, aki Kármán Sándor egy barátja szerint

megszólalásig hasonlít a dobmúzeum vezetőjére. A megállapítás 1990-ben történt. „Utánanézttem és annyira jópofa volt a dolog, hogy vettem egy hasonló inget, nyakkendőt (testtartást), lefényképezkedtem, és kiküldtem a képet Peter Erskine-nek.” Hamar barátság szövődött köztük. Erskine 2003-ban látogatta meg a dobmúzeumot. Megállapodtak, hogy a 40 éves zenei pályafutását reprezentáló hangszereit a múzeumnak adományozza. 2010-ben ünnepelesen felavatták az életműkiállítást, majd ő volt a 16. Nemzetközi Dobos- és Ütős Gála sztárvendége is.

A Dobosgálát éppen 2014-ben rendezték meg huszadszor. A kezdetekhez egy szomorú tény adta az apropót: 1992-ben váratlanul távozott a magyar zenei színpadról Kovács Gyula, aki pályafutása alatt dobosok generációit nevelte fel.

A kiállítótér látványa a kamaraterem felől

„Ahogy kollégái tették, úgy én, a magántanítvány is szerettem volna tisztelegni egykori tanárom emléke előtt egy koncert megszervezésével. Mintául szolgált az évekkel korábban Amerikában megrendezett Buddy Rich Emlékkoncert, melyen a világhírű dobos tanítványai szólóban vagy zenekaraikkal léptek fel.” Helyszínnek a ceglédi sportszarnokot választották. Az 1993 áprilisában megrendezett Kovács Gyula Emlékkoncert hatalmas sikere adta meg számukra a biztatást a folytatáshoz. A második alkalomtól a rendezvény felvette a Nemzetközi Dobos- és Ütős Gála nevet, de a cél változatlan maradt: a nagy dobos elődök példamutató hitét és szorgalmát – mint értéket – továbbadni az új generáció számára. 2014. május 10-én a képzeletbeli huszadik születésnap tortát olyan dobos sztárok fénye ragyogta be az elmúlt években, mint Jojo Mayer, Steve Smith, Tommy Campbell, Benny Greb, Will Calhoun, Horacio Hernandez, Gulli Briem, Peter Erskine, Billy Cobham, Alex Acuna vagy Mike Mangini. A gála felvezetéseként először egy fotókiállítás nyílt meg, amely az elmúlt száz év 50 ceglédi dobosának állított emléket. Egy másik kiállítás a lezajlott 19 dobosgála legszebb pillanatait gyűjtötte egy csokorba. „A legörültebb ötlet azonban mégiscsak az volt, amikor Cegléd Református Nagytemplomának tetejére felültettünk egy dobost, aki párbeszédet folytatott a dobok nyelvén a téren ülő tanítványaival.” A jubileumi dobosgálát a szokásos ütőhangszer-kiállításon túl török cintányérvakácok bemutatója is színesítette.

A Keep Swinging! című könyv, amely a ceglédi Dobmúzeum történetét mutatja be közel kétszáz oldalon, egy

2011-ben megfogalmazódott ötlet nyomán vált valósággá 2014 novemberében. „Két éven át írtam a hetven történetet, majd összeválogattam hozzá közel ötvenéves fotó- és dokumentumanyagot. Ezt követte a szöveggondozás, az egyes oldalak hangulatának grafikai megjelenítése, végül a szövegek és fotók tördelése. A tárlatvezetések során számos történetet mesélek látogatóimnak, akik őszinte lelkesedéssel hallgatnak végig, majd felteszik a kérdést: le van ez írva már valahol? Nos, ez a könyv a válaszom, és hogy minden részlet érthető legyen, nemcsak a Dobmúzeumról írok, hanem az útról is, ami odáig vezetett.”

A Keep Swinging felszólítás a jövőbe mutat, adódik a kérdés, milyen jövője lehet a gyűjteménynek, amely az elmúlt tíz évben mennyiségében és minőségi összetételében is világszínvonalúvá nőtt. „Sajnos a korlátozott hely miatt ebből semmi sem látható. Ha felrajzolnék egy jövőt az égre az egy ezer négyzetméteres hangszermúzeum lenne” – réved a jövőbe Kármán Sándor. Álmai szerint ez a korszerű tér a dobfelszerelés fejlődését mutatná be a könnyűzene és a jazz korszakaiba ágyazva New Orleans-tól napjainkig. Kihasználnák a modern kiállítástervezés teljes eszköztárát a multimédiától az interaktivitásig, hogy igazán vonzó környezetet teremtsenek. „Ehhez persze sok pénz kell, vagy az az ideális világ, ahol egy múzsa beleszeret a dobmúzeumba és homlokon csókolja...” ■

A Dobmúzeum honlapja: www.drummuseum.hu

Forró hangulatú jazzkoncertek télire – a Műpában

Egy évvel ezelőtt a Gramofon olvasóit arra biztattuk, tegyenek szilveszteri fogadalmat, hogy az új évben is rendszeresen járnak jazzkoncertre, mert érdemes lesz. Nos, ez 2015-ben talán fokozottan igaz lesz már a Művészetek Palotája programkínálatát tekintve. Miközben a kedves olvasó talán éppen a december 2-i Take 6-nagykoncert lelkes kritikáit olvassa, vagy a december 10-i Babos: Makrokozmosz-előadásra készülődik, figyelmét máris segítünk egy újabb különleges előadás felé irányítani. December 29-én két rendkívüli formátumú improvizáló művész, **Szakcsi Lakatos Béla** és **Kathy Horváth Lajos** tart Óévbücsúztató koncertet a Nemzeti Hangversenyteremben. Az est két sztárvendége, Babos Gyula és Balázs Fecó mellett fellép ifj. Kathy Horváth Lajos, Szakcsi Lakatos Róbert, Tintér Gabriella 'Tinti', Orbán György, Balázs Elemér, Rostás Csaba és az EURoma Gipsy Fesztivál Zenekar Kathy Horváth Lajos vezetésével. A koncerten a jazzszeremények és -improvizációk mellett klasszikus darabok és egy kultikus poszszám is elhangzik.

Miután elbúcsúztattuk az óévet, máris készülhetünk a Műpa hagyományos januári Jazz Showcase-ére, amely 2015 második hétvégéjén Belgium és Hollandia tehetségeit állítja középpontba. Január 9-én, a belga napon az ifjak délutáni koncertje után este a gitáros legenda, **Philip Catherine** kvartettje zenél. 10-én hazalátogatunk, és megünnepeljük a **United** zenekar 15 születésnapját a Fel a rezekkel! című, jazzre hangolt, fúvóskarral és VJ-vel dögösített műsorral, aztán 11-én Németalföld másik nagy nemzete, Hollandia képviselőjében zenél a **Michiel Borstlap Trio**, melynek vezetője Herbie Hancockot és Wayne Shortert is meghívta. Mindhárom estén teljes lesz a magyar-németalföldi párbeszéd, mert Pély Barna és Romhányi Áron a Unitedből mindkét külföldi sztárvendéggel előad pár közös számot.

Michiel Borstlap

Forrás: Gramofon-archív

A február máris jazzel indul a Palotában: elsején a Jazzműhely sorozatban **Szakcsi Lakatos Róbert** hozza el nehézsúlyú kvartettjét a Fesztivál Színházba. Mára a Dániában élő Bolla Gábor is nemzetközileg elismert és keresett előadóvá érett, mindkettejünkkel szoros munkakapcsolatot és barátságot ápol Robert Hurst, a hét Grammy-díjas bőgős és Gregory Hutchinson dobos is. Mindketten ismerősek lehetnek a hazai közönség számára. Hutchinson 2012-ben a Műpában Charles Lloyd Sky Trióját erősítette, de rajta kívül dolgozott már Betty Carterrel, Ray Brownnal, Dianne Reeveszel, Diana Krallal, Wynton Marsalisszal és Roy Hargrove-val is. Robert Hurst partnerei közt találjuk – Lloyd, Marsalis és Krall mellett – Sir Paul McCartney-t, Dave Brubecket, Harry Connick Jr.-t, Terence Blanchard-t, Stinget és Barbra Streisandot. Saját szerzeményeik a modern jazz legkurrensebb vonalát képviselik.

In memoriam Csepregi Gyula

Lapzártánk idején érkezett a felfoghatatlan hír: ötvenhat éves korában hosszan tartó, súlyos betegség után elhunyt a jazzsaxofon egyik legnagyobb formátumú hazai alakja, Csepregi Gyula. A Liszt-díjas, ötszörös eMERTON-díjas, kétszeres nívódíjas művész legfontosabb zenekarai az In Line, a Stúdió 11 és a harmincéves Magyar Jazz Quartett voltak – utóbbi 25 éves fennállására készült lemezalbumát a Gramofon adta ki. A hazai jazzéletből szinte mindenkiel játszott, Kovács Gyula, Kőszegi Imre, Babos Gyula, Pege Aladár, Jávor Vilmos, Szakcsi Lakatos Béla neve található a hosszú sorban, de a popzene kiválóságai is rendszeresen hívták szólólistának, köztük Presser Gábor, a Bikini, Szűcs Judith, Komár László, Cserháti Zsuzsa, Hobó, Tátrai Tibor és Demjén Ferenc. A Twin Lines

Project tagjaként, Alex Acuna, Russell Ferrante, Dave Samuels, Mike Stern és Vasvári Pál társaságában koncertezett Európában és lemezfelvételeket is készített. Közel ötszáz albumon hallható egyéni, virtuóz saxofonjátéka.

Fotó: Manny Iriarte

Arturo Sandoval

Grammy-díjakból február 23-án sem lesz hiány: a Jazzlegendák erre az estére érkező trombitás sztárjának, **Arturo Sandoval**nak éppen tíz van belőle. Nem sokan lehetnek, akik még a hetvenes években hallották őt Budapesten játszani az Irakere zenekar tagjaként, azóta mindent elért a pályán, amit jazzmuzikus elérhetett – főleg a közönsége szeretetét. 2013-ban megkapta Obama elnöktől a Presidential Medal of Freedom kitüntetést, Grammy-jelölésből még 19-et, 6 Billboard- és egy Emmy-díjat. Nemcsak jazztrombitás-ként, de klasszikus előadóként és zeneszerzőként is halmozta az elismeréseket. Concerto For Trumpet & Orchestra opusát a világ vezető zenekarai játszották. A saját életéről szóló, For Love or Country című filmhez, melyben Andy Garcia alakítja a trombitást, maga írta a teljes kísérőzenét. Izzó levegőjű koncertjein sosem feledkezik meg egykori mentoráról, Dizzy Gillespie-ről, ahogy zenei gyökereiről sem – ez vélhetően a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben is így lesz.

Erős évvárás a ZAK-on

A Zeneakadémia az év végén csupa olyan hangversenyt kínál a jazz műfajából, amely valamiféle visszatérést jelez egykori nemes hagyományokhoz. A Nagyteremben napra pontosan egy évvel korábban szólókoncertet adott a friss Kossuth-díjas **Snétberger Ferenc**. 2014. december 14-én nagyszerű zenésztársakból álló kvartettjével és régi kedves muzsikustársával, Marcus Stockhausen trombitással lép fel ugyanott. A zenekarban Oláh Tzumo Árpád játszik zongorán, Barcza Horváth József nagybőgőzik, Toni Snétberger, a gitáros fia pedig dobokon lesz hallható.

A 2013-as évet és a Zeneakadémia épületének felújítása előtti időszakot egyaránt megidézi egy régi-új hagyomány által a **Benkő Dixieland Band**, amikor december 28-án ismét óvibúcsúztató koncertet ad a Nagyteremben. Most is **Micheller Myrtil** és **Berki Tamás** lesz Benkő Sándor héttagú csapatának sztárvendége, a koncert címe, üzenete pedig nem is lehetne szívből jövőbb a tél kellős közepén: Bring Me Sunshine!

Gramofon-összeállítás

További információ:

www.mupa.hu; www.zeneakademia.hu

FON
TRADE MUSIC

**EGY VALÓDI
HANGSZERÜZLET.**

Hatalmas kipróbálható és
összehasonlítható kínálat.

www.fontrademusic.hu
1081 Budapest,
Kiss Lószef utca 14.
Tel. (+36 1) 210 2790
Nyitva tartás:
h-p 9⁰⁰-17³⁰

„Ez a népművészet!”

Csík János 50

Fotó: Lajtos István

Idén ünnepli ötvenedik születésnapját a Kossuth-díjas nép- és világzenei formáció, a Csík zenekar névadó alapítója: Csík János. A klasszikus hegedű tanulása után a táncházi alapokkal is megismerkedő fiatalember 1988-ban alapította autentikus népzenei játszó zenekarát. A Csík zenekar – a magyar népzene merészen ötvözve a kortárs alternatív zenével – sajátos világzenei produktumot hozott létre, mintegy hidat építve a különböző zenei kultúrák között. Az ünnepezt hegedűs-énekessel beszélgettünk.

Gramofon: *December 27-én lesz a Csík zenekar családias jellegű születésnapi koncertje a Fonóban, a te tiszteletedre, merthogy idén töltöd be az 50. életévedet. A koncert és az addigra megjelenő CD címe Ratkó József költő Úgy élni, mint a fák című versének első sora. Az elmúlt 50 évben úgy éltél, mint a fák?*

Csik János: Ratkó verse gyönyörű, és egy szép igazságot fogalmaz meg jelképesen arról, hogyan élnek a fák – és tudnak vagy tudnának az emberek is értékesen élni, ahogy én is igyekszem. Az ünnepi multság után három nappal azonban december 30-án – a tényleges születésnapomon – tartjuk az immár hagyományos óév búcsúztató koncertünket a Syma Csarnokban, amellyel megköszönjük, hogy ismét sikeres évet zárunk.

G.: *Feltételezem, hogy mindkét fellépésedet telt ház előtt zajlik. Mióta játszatok telt ház előtt? Amióta elkezdtétek az alternatív könnyűzenei együttesek dalainak feldolgozását?*

CS. J.: A népzene Magyarországon sokáig – a jazzhez hasonlóan – rétegműfajnak számított. Ennek ellenére vidéki zenekarként számos díjat és kitüntetést kaptunk. Nekem rendkívül sokat jelentett, hogy a Népművészet Ifjú Mestere és Kiváló Művész Együttes lettünk, vagy hogy 2000-ben Sidneybe utazhattunk az olimpiára, mint országunk kulturális delegációjának tagjai. Ezek mind olyan elismerések voltak, amelyek elsősorban népzenei munkákhoz köthetők. Viszont kétségtelen, hogy amikor 2005-ben a Kispál és a Borz a Petőfi Csarnokban koncertezett, és Lovasi András meghívott minket, hogy játszunk velük két-három nótát, akkor az egy sorsfordító pillanat volt az

életünkben. Nem csak nekünk és a Kispálék alternatív muzsikájáért rajongó, ott lévő néhány ezer embernek. Az a néhány másodperces döbbenet, amikor a koncert közepén megjelentünk a színpadon, és elkezdtünk kalotaszegi legényest játszani, megváltoztatta az életünket, egyben sok olyan fiatalra is hatással volt, akik addig nem sokat tudtak a magyar népzeneről. Aztán amikor előadtunk néhány Kispál és a Borz számot a saját hangszereinkkel, kitört az ováció. Az a néhány perc sokak számára kapukat nyitott. Egy olyan fajta kedvet ébresztettünk az emberekben, aminek köszönhetően jobb szívvel fordultak a népzene felé, másfelől jobb szívvel kezdték hallgatni az alternatív muzsikát. Az egyik legsikeresebb dalunk Kiss Tibitől a Most múlik pontosan című, amit addig a Quimbytől ismerhettek a hallgatók. Akik addig kizárólag népzene-t hallgattak, érdeklődni kezdtek a Quimby iránt. Olyan jól sikerült a dalban szereplő, mezősegi népzenei betét, hogy visszakerült az eredeti környezetébe: erdélyi lakodalmakban a népi muzsikusoknak attól kezdve szinte kötelező lett tudniuk ezt a számot. Mi voltunk az olvasztótégely.

G.: *Nemrég egy koncerteteken a régi Bergendy zenekar Szellemvasút című slágerének átíratát játszottátok, ami sem alternatívának, sem mai zenének nem nevezhető. Meddig szélesedhet a repertoár?*

CS. J.: Annak idején A kor falára című lemezünkkel indultak a könnyűzenei feldolgozásaink. Például egy mezősegi dallamot előadtunk úgy, mint a falusi zenészek, majd előadtuk swingben is, egy jazz-zenekarral. Zenekarunk egyik jeles tagja, Szabó Attila hegedűs-gitáros, aki a Kispál

Forrás: Csík Zenekar

és a Borzban is játszott évekig, elsősorban az alternatív rock irányába mozdult el, míg én főleg azokat a zenéket hoztam, mint amilyen a Senki nem ért semmit című dal, ami egy tradicionális bluesból íródott Lovasi András szövegével. Vagy akár a Széki hobó, ami a Hobo Blues Band Közép-európai Hobo blues című számának az átírata. Ez utóbbiakkal kicsit saját városi létünket, városi folklórunkat is kifejezésre juttatjuk azokban a dallamokban, amelyeket faluról hoztunk.

G.: *Az említett zeneszámok zenei szocializációd részét képezték? Mely zenekarok nevét írtad a tolltartódra?*

CS. J.: Igazából egy városi társasház második emeletéről való fiú vagyok, ennek megfelelően szocializálódtam. Ettől függetlenül gyermekként jó társaságba keveredtem, néptáncos lettem, de mellette szerettem az LGT-t, a Piramist, Hobóékat vagy a Hungária együttest, míg a külföldiek közül a Queen és az ABBA tartozott a kedvenceim közé. És persze imádtam a Beatlest, bár a Rolling Stones néhány száma is tetszett. Az alternatív szcénából talán a Bizottság vagy a Doors említhető. Mindenképpen szót ejtek még Cseh Tamásról, akivel személyes jó kapcsolatba kerültem. Őszinte, igaz szívből történő muzsikálása örökre beírta nevét a magyar zene-történetbe.

G.: *Mint korábban nyilatkoztad, édesapád városba költözött falusi parasztember volt, de gyári munkásként is fontosnak tartotta, hogy gyermekei zenélni tanuljanak, ezért is íratott be téged hegedűórákra.*

CS. J.: Én anno klasszikus zeneiskolába jártam. Remek hegedűtanárom volt, egy hölgy, aki tudta, hogy jobban szeretek focizni mint hegedülni tanulni, mégis észrevett bennem valamiféle tehetséget, türelmesen törődött velem, elvitt különböző versenyekre, ahol díjat is nyertem. Ettől függetlenül a klasszikus zenei próbálkozásaim csupán négy-öt évig tartottak, aztán kezdődött néptáncos életem. Könnyű volt elcsábulnom. Ha jól emlékszem, egy barátom már járt oda a térről, és azzal keltette fel az érdeklődésem, hogy ott szépek a lányok. Tetszett az új közösség.

G.: *Vagyis a klasszikus alapokra helyezve, a táncházi mozgalomban kezdted aztán népzenei játszan?*

CS. J.: Elsőnek táncosként is a dunántúli ugróst tanulta meg az ember. Mindenki ismer ilyeneket. Például a Hol jártál az éjjel, cinegemadár? vagy a Hej, Jancsika, Jancsika... kezdetű dalokat. Ilyeneket kezdtünk zenélni. Még alig tudtunk előadni néhány ugróst, amikor a Kecskeméthez közeli Lakiteleken tanító Lezsák Sándor meghívott bennünket zenélni gyermeknapra, hogy játsszunk a kisiskolásoknak. Azóta is jóban vagyunk. Akkoriban jobb híján mi, zenészek egymás közt cseréltük magnókazettán a különféle

gyűjtéseket. Hallgattuk és megkíséreltük leutánozni a felvételeken hallható ügyes zenészeket, így tudtunk lassan tanulni. Azután idővel átjöttek Magyarországra az erdélyi muzsikások, akiktől szintén lehetett tanulni. Ma már a technikai fejlődésnek is köszönhetően óriási zenei anyag áll egy zenész rendelkezésére, aki tanulni akar.

G: Említetted barátságodat Lezsákkal. Próbált benneteket használni a politika?

CS. J.: Hál' Istennek semmiféle nyomást vagy biztatást nem éreztem soha. Általában azok az emberek, akik ezzel a fajta kultúrával foglalkoznak, nem politikai szempontok szerint vizsgálják a népzeneészeket, s általában a folklórt. Úgy gondolom, szép lassan megtanulják a felnőttek és a gyerekek is, hogy mik valójában a mi értékeink, mit kell valóban becsülni. Volt, hogy bennünket nemzeti ünnepnapokon meghívtak a Fidesz nagygyűlésre zenélni, aminek szívesen eleget tettünk, de rendszeresen nem jelenünk meg egyik párt rendezvényein – sem itthon, sem a határon túl a magyar nyelvterületen. Máshová meg nem is hívnak. Mi az egészséges nemzeti öntudat pártján állunk, azaz túlzá-

„Kedvet ébresztettünk az emberekben, aminek köszönhetően jobb szívvel fordultak a népzene felé”

mintegy 5 ezer népdalt tudtak gyűjteni, addig a mi kutatóink ugyanannyi idő alatt 250 ezret. Elképesztően gazdagok vagyunk kulturális szempontból ezen a vidéken.

G: Mikor és merre kezdtél el magad is népzenei anyagokat gyűjteni?

CS. J.: Kecskemét környékén van az én kis hazám, így elsőként nagymamám énekeltettük meg Szabadszálláson. Aztán a környező falvakat is bejártuk, például Ágasegyházát. Nagymamám úgy tanította meg nekem, mi az igazi népi szellemi alkotókészség, kreativitás, hogy egy akkoriban a rádióban sugárzott munkásór-dalt is elénekelt nekünk. De nem akárhogyan, hanem a maga sajátos ízeivel, díszítéseivel, vagyis teljesen átalakult az a mozgalmi dal az ő dalává, ami szép lett – olyan emberi. Akkor azt mondtam: ez a népművészet.

MEGJELENT!

Csík János 50
Úgy élni mint a fák

Lajkó Félix
Végtelen szimfonik

Hercku Ágnes
Bandázom

Kapható: webbolt.fono.hu és a terjesztőknél,
valamint a digitális terjesztésben (iTunes, Hallgass Hazait, Deezer, Spotify, Amazon, stb.)

Fonó Budapesti Zeneház • 1116 Budapest, Sztregova u. 3. • Tel: 206-5300

Az akusztikus művészetek mostohagyermeké: a hangfelvétel-esztétika

Hatodik rész: Az ötvenes-hatvanas évek (3.)

Előző írásainkból megismerhettük, hogy az ötvenes évektől a zeneszerzők és karmesterek hogyan tekintettek a gépi hangátvitelre, s azt is láthattuk, hogy a korábbi ellenkezések, fenntartások ekkor már lecsitultak, a hangfelvétel a muzsikusk számára is egyre fontosabb tényezővé lépett elő. Az alábbiakban azt mutatjuk be, hogy e szemléletváltozást hogyan támasztotta alá a hangtechnika és az esztétika.

➤ Ujházy László

A hifi-mozgalom

A hifi kifejezés – eredeti teljes angol formában High Fidelity – természetű hangátvitelként fordítható, ami első hallásra az eredeti hangkép minél hűségesebb leképezését, vagy leképezhetőségét jelzi. Úgy tűnhet, hogy ezzel a filozófiával eleve megszűntek a természetutánzással kapcsolatos nézetkülönbségek, mert ami természetes, az csak a koncerthangzás lehet, holott a viták csak most kezdődtek el igazán. A természetűség ugyanis nem a hangkép, hanem a hangzás hűségéért értendő. Ha például a mikrofon előtt megszólal egy zongora, azzal szemben alapvető elvárás, hogy – végigfutva a teljes hangátviteli láncon – a hallgatónál is elszíneződésektől, technikai alapzajoktól, torzításoktól mentes, az eredetivel azonos dinamikával rendelkező zongorahang szóljon. Hogy a felvételkor ezt a zongorát milyen térbeliséggel, milyen hangsíkban, milyen sztereó szélességgel képezi le a hangmérnök, az azonban már nem a hifi kérdése. A hifi ugyanis nem hangzásesztétikai, hanem hangtechnikai kérdésként tekintendő, s nem véletlen, hogy az eredeti elképzelések szerint csak az erre vonatkozó, nagyon szigorú műszaki szabványok teljesülése esetén nevezhető egy készülék vagy átviteli lánc hifinek. Márpedig ami műszaki szabványokkal leírható, az eleve nem lehet esztétikai kérdés. Filmes hasonlattal élve: a színhelyesség fontos technikai feltétel, ám hogy e paraméter változtatásának lehetőségével hogyan bánt az operatőr, az már nem a technika, hanem az esztétika területére tartozik.

A hifi nem a stúdiók részére jött létre – hiszen a stúdiók már mindenkor eleve szigorú műszaki szabványok szerint épültek –, hanem a készülékgyártókat és a hallgatókat igyekezett rávezetni a magas műszaki színvonalat képviselő berendezések gyártására, illetve a hangtechnikai szempontból is igényes zenehallgatásra. Sőt, a stúdiók kezdetben eléggé elhatárolódtak a hifitől, hiszen a stúdióminőséget magasabbra tartották. Ugyanakkor a „hifisták” például sokkal jobbnak tartották a hifi hangszórókat a stúdiókban alkalmazott csúcsmínőségű készülékekhez képest. „Ez csak

hifi”, illetve „ez csak stúdióminőség” – hangzott némi lekiacsinyléssel mindkét oldalról.

A művészi újjáteremtés megjelenése

Az ötvenes évek közepén egy német akusztikai-hangtechnikai tanulmányban jelentek meg a következő gondolatok: „...ha a hangfelvétel-technika megszabadul attól, hogy egyes-egyedül az állítólagos természetes hangképet hajszolja, elkerülhetők lesznek a gyenge zenekonzervek. A művészi szempontból optimális hatás érdekében egy bizonyos technikai-művészi átformálási folyamatnak kell megtörténnie, mindehhez nagyfokú művészi felelősségvállalás szükséges, mert a folyamat nem vezethet az eredeti meghamisításához...” Tehát a hangfelvétel célja nem lehet a hangversenyélmény visszaadása, a rendező és a hangmérnök egyfajta művészi újjáteremtés nyomán a hangverseny helyett más jellegű élményben kell részesítse a hallgatót. Ezt az újjáteremtést a mű és az előadás iránti legnagyobb alázattal kell végrehajtania.

E gondolat teljes mértékben összecseng Glenn Gould befogásával, csupán az egyik az előadóművész, a másik pedig a hangmérnök oldaláról mondja ki ugyanazt. E mögött persze az egyre erősödő felismerés is húzódik, miszerint nincs az a technikai bravúr, amellyel egy lakószobában teljes egészében felidézhető egy koncert hangulata, ugyanakkor a hangfelvételnek – mint minden művészi alkotásnak – a zenei élményen túlmenően hangzásesztétikai élményben kell részesítenie a hallgatót, ráadásul olyanban, amely különbözik a hangversenyterem kínálta benyomásoktól.

A művészi újjáteremtés eszközei

Miben nyújthat többet egy hangfelvétel az élő zene befogadásához képest? Többet nem, csupán mást, ám valóban van néhány olyan eszköz a hangmérnök kezében, amelyek hatása túlmutathat a koncertélményen. Az alábbiakban röviden ezeket foglaljuk össze.

A felvételi helyszín megválasztása

A hangversenytermek nem minden zenei műfajban adhatnak optimális hangzást, mivel nincsen olyan akusztikai környezet, amely a gregorián daraboktól a kortárs kompozíciókig minden megszólalás számára megfelelne, de ugyanez érvényes a zenei stúdiókra is. A hangfelvételeket is azért viszik ki a stúdiókból, mert ily módon megteremthető a műnek és az előadásnak legmegfelelőbb teremérzet. Az újabb lemezek kísérőfüzeteit tanulmányozva mindenkor rábukkanunk a hangfelvétel helyszínére, melyek között igen sok a templom. Olyan cégek is készítenek templomi felvételeket, amelyeknek egyébként meglenne a lehetőségük a stúdiómunkára. Hogy miért vállalják mégis a kétségtelenül fárasztóbb „kitelepülést”, a külső zajokkal és nem mindenkor optimális hőmérsékleti viszonyokkal való küzdelmet a lényegesen komfortosabb stúdiómunka helyett, annak oka többek között a teremhatásban keresendő. E helyszínnek gyönyörű zengése és a hangtér tisztasága ugyanis sem stúdiókkal, sem mesterséges eszközökkel nem pótolható, nem is szólva arról a nagyon jelentős inspiráló hatásokról, amely a zenei előadást is kedvezően befolyásolja. Harnoncourt ezt találóan így fogalmazza meg: „Stúdiófelvétel? Csak akkor, ha a stúdió nem stúdió.” Pedig akusztikai szempontból a stúdiókat tervezték, míg a templomokat inkább „csak” építették. Az utóbbiak előnye éppen ebből fakad: míg a stúdiók – éppen tervezettségüknek köszönhetően – inkább semleges akusztikai környezetet jelentenek, amely egy szinte korlátlan műfaji skálán bizonyos hangzásesztétikai határok között mindenre alkalmas, addig a templomok hangzását az akusztikai tervezés hiányából adódó „szabálytalanság” jellemzi, amely – jóllehet kétségtelenül behatároltabb műsorválaszték esetén – érdekesebb, izgalmasabb hangzást eredményez. A hangversenytermek is gyakran adnak otthont a felvételekhez, s míg az olyan patinás helyszínek, mint például az amszterdami Concertgebouw vagy a bécsi Musikverein nagyterme még a 19. század hangzásvilágát idézi fel a hallgatóban, addig a Berlini Filharmónia a világ egyik legcsodálatosabb zenei helyszíneként vagy újabban a Művészetek Palotája már a 20. század akusztikai tervezését dicséri. Két-

ségtelen ugyan, hogy az európai felvételeket figyelve napjainkra eléggé kialakultak az egyes kiadók (és előadók) által preferált, „divatos” helyszínek, de ezek annyira sokrétűek, hogy a teremhatás változatosságát nem érintik.

A hangzásegyensúly beállítása

A hangverseny mindenkor akusztikai kompromisszumok eredménye, hiszen nagyobb együttes esetén a karmester által észlelt arányok a terem különböző pontjain megváltozhatnak. Különösen igaz e megállapítás az operaelőadásokra az ének–zenekar arány tekintetében. Egy opera stúdiófelvétel esetén viszont nem fordulhat elő, hogy az énekhangot a zenekar elfedi, hiszen minden énekessel külön mikrofonja van. De ugyanígy nem kerülhet fedésbe Mahler VII. szimfóniájában a második szerenád tétel mandolinja vagy bármely más, halkabb hangszer. A hangzásegyensúlyt illetően természetesen nem létezik egyedül üdvözítő, optimális beállítás, mert ahogyan a korábbiakban már említettük, egy hangszer vagy énekhang teljes beágyazottsága és az erőteljes kiemelés között számos átmenet létezik, s ezek adott esetben a drámai hatást is szolgálják.

A hangsíkok beállítása

Köztudott, hogy a mikrofon „másképp hall”, mint a fül, s ennek egyik következménye, hogy a távolságokat felnagyítja. Így például a zenekar előtt felállított mikrofonokon keresztül a fafúvók távolabbról szólnak meg, azaz a vonósok–fafúvósok távolsága a felvételen nagyobb lesz ahhoz képest, ahogyan ezt koncerten vagy akár a stúdióban érzékelnénk. Ezek a virtuális távolságok a felvételeknek plasztikus, a hangteret nem csak szélességében, hanem mélységében is kiterjesztő hangzást kölcsönöznek. Ráadásul míg a szélességi kiterjesztést a bázisszélesség korlátozza, addig a mélységeknek, a távoli hangsíkoknak már csak a „meghallhatóság” szab határt.

A zeneszerzők olykor konkrétan is előírják egy-egy hangszer távoli megszólalását (mint Bach a IV. Brandenburgi verseny „flauti d’echo” megjelölésével), de előfordul a kétszeres visszhang is (Purcell: Tündérkirálynő), s egy győ-

Az amszterdami Concertgebouw és a bécsi Musikverein nagyterme még a 19. századi hangzásvilágot idézi

Fotó: Hans Samsom

Fotó: Li Sun

Foto: Matthias Heyde

Forrás: Művészetek Palotája

A Berliini Filharmonia és a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterme már a legmodernebb akusztikai vívmányokat tükrözi

nyörű példa Mahler III. szimfóniájának távoli postakürtje. Mahler – szakítva korának hangtér-érzékletlenségével – egyes műveiben ismét zenei tényezővé tette a hangteret, s a szimfónia bármely felvételét is hallgatjuk, szebbnél szebb hangmérnöki megoldásokban gyönyörködhetünk. E távolságokkal hozható létre továbbá az operai kórusok sejtelmes, olykor titokzatos benyomása, amire ugyancsak szolgáltatnak példát a legszebb operalemezek.

A távoli hangsíkok mellett a hangfelvételek másik lehetősége – mintegy annak ellentétéként – a nagyon közeli beállítás. A gépi művészetekre ez általában is jellemző: egy filmen az operatőr olyan közelségbe hozhatja a szereplőket, ahogyan az a színházban még a nézőtér első sorában sem lehetséges. Az intim hangzás különösen is gyakori a dalfelvételeknél, s megfigyelhető, hogy ilyenkor az énekes – mivel hangjával nem kell egy egész hangversenytermet betöltenie – szabadabban „játszhat”. (Ennek prózai analógiája a pódiumon, illetve mikrofon előtt elhangzó versmondás különbözősége.) A hangfelvételeken a két véglet: a „szuperközele” és a távoli hangsíkbéállítások között számtalan lehetőség áll fenn, s ezek egyetlen zeneműben is változtathatók aszerint, hogy például egy fuvolának mikor kell inkább szólisztikusan és mikor a háttérből megszólalnia. Ez a témakör sem hangtechnikai, hanem erőteljesen művészi, esztétikai jellegű kérdés.

Hangszínezet

A hangversenytermekben a hallgatók által észlelt hangszínezet a terem akusztikai sajátosságaitól, a pódium távolságától, az ülésrendtől függ. A pódiumtól távolodva a hangszínezet egyebek közt a levegőrészecskéknek a hang hatására történő súrlódása miatt egyre mattul, (mivel ez a hatás inkább a magasabb frekvenciákat érinti), s a hallgatóság – mint hangelnyelő tényező – hatása sem elhanyagolható. A hangfelvételek alkalmával a mikrofonok közelsége révén ez a hatás nem jelentkezik, így az átgondolt mikrofonelhelyezés esetén a hangszínezet „természetesnek” mondható, vagyis a felvételeken hallható színezet a koncertekéhez képest felhangdúsabb, fényesebb. (Túl közel helyezett mikrofonok esetén máttól túlságosan is fényes, olykor bántóan éles.) Így összességében – bár a keverőasztalok hangszínezés szabályozói gazdag lehetőséget kínálnak – erőteljesebb beavatkozásokra általában nincsen szükség, a populáris műfajoknál viszont használatuk esztétikai okokból elengedhetetlen.

Hangtér-felépítés

Különösen a surround technika ad lehetőséget olyan szabad irányelosztásra, amely a hangforrásokat a teljes 360 fokban hangtérben szétosztja. Ez a felépítés a hallgatót mintegy behelyezi a zenébe, ami nem zárja ki a reális hangtér érzetét, ugyanakkor nem jelenti azt, hogy az együttes középpontjába „ültetjük”. A populárisabb műfajok ezt a megoldást már a kvadrofónia idején, illetve a sokszávos felvételek surround újrakeverésekor és kiadásakor alkalmazták (pl. Pink Floyd: A Hold sötét oldala), de a kortárs zene is bőven adna lehetőséget erre a megoldásra (például a monumentálisabb Ligeti-művek rögzítésekor). Az ilyen és ehhez hasonló módszerektől a kiadók feltehetően az így készült felvételek kétséges sztereó kompatibilitása miatt riadnak vissza, holott a surround technika nem csak egy normál sztereó felvétel oldalsó-hátsó hangtérrel történő kiegészítése érdekében jött létre. Különösen is sajnálatos, amikor többkórusos művek jelennek meg a szokásos sztereó hangtérben, holott azok ezzel a technikával nem is lennének rögzíthetők, feltéve persze, ha a többkórusosság eredeti célkitűzését tiszteletben tartjuk. A surround hangtér teljes birtokbavétele jelenleg tehát csupán technikai lehetőség, amellyel – bár mikrofontechnikája kidolgozott és SACD, DVD-AUDIO vagy DVD segítségével a hallgatóhoz eljuttatható – sajnos ma még alig élnek a lemeztársaságok. Emellett a különböző sokcsatornás lemezek terjedése meglehetősen lassú, kivéve a képhordozókat, amelyekben ez a technika ma már szinte természetesnek mondható. Ám a zenét tekintve ezek nagy része opera- vagy hangverseny-közvetítés, amelyeknél a hátsó csatornák csupán a térélményt szolgálják, emellett az operáknál sok esetben a színpadi mikroportok (az énekesekre helyezett „rejtett” mikrofonok) használata és a center csatornába kevert énekek elégé sajátos, torz sztereó hangképet szolgáltatnak. Kétségtelen azonban, hogy ez a hangkép a pillanatnyi képtartalomhoz jobban illeszkedik.

Esztétikai sorozatunk hat írásában megérkeztünk a hetvenes évekhez, ahhoz a hangtechnikai és hangzásesztétikai kiteljesedéshez, amely sokak szerint egy nehezen túlszárnyalható minőségi csúcspontot képvisel. Ideje tehát, hogy egy, a hetvenes évekből származó konkrét felvétel bemutatásával idézzük fel e korszak nagyszerűségét. Ennek jegyében következő írásunkban a Solti György nevével fémjelzett Decca Carmen-felvétel egyes részletmegoldásait próbáljuk – sajnos csupán a szavak segítségével – felidézni. ■

GRAMOFON

ZENEKRITIKAI MŰHELY

FRICSAY FERENC ÖSSZES DEUTSCHE GRAMMOPHON-FELVÉTELE I. RÉSZ: ZENEKARI MŰVEK

Aki kezébe veszi a Deutsche Grammophon 45 CD-s, évfordulós Fricsay-dobozát, az aligha gondolja, hogy nem a teljes életművet tartja kézben. Pedig a felirat is mutatja: ez csak a Vol. I, vagyis lesz egy Vol. 2 is valamikor, és akkor még nem beszélünk azokról a (kalóz)felvételekről, melyeket nem az a kiadó készített (vagy adoptált), amelyhez Fricsay 25 évesen készült, első lemezétől kezdve, élete végéig tartozott. Bevallom, arra számítottam, a centenárium alkalmából új Fricsay-felvételek kerülnek elő. Ez csak részben valósult meg: a DG ugyanis a karmester valamennyi eddig kiadott felvételét újracsomagolta, köztük számos olyant, amely eddig csak LP-n volt elérhető. S mivel ezek közt több olyan is akad, amelyet 40–50 éve adtak ki utoljára, az én amúgy gazdag CD- és LP-gyűjteményemben is voltak olyan lyukak, melyeket a mostani doboz foltozott ki. Vagyis nagy öröm, szinte beláthatatlan óriási kincs egy ilyen doboz – ha ebben a cikkben van némi fanyalgás, az semmiképp sem a CD-ken található zenének szól. Mivel Fricsay munkásságával a Gramofon mostani számában átfogó cikk foglalkozik (6–10. oldal), ebben az írásban kizárólag a jelen lemezkiadás sajátosságait tárgyalom.

Ezek közé tartozik, hogy türelmes és hosszú életű – s nem kevésbé gazdag – legyen az a gyűjtő, aki valóban szeretné megvenni a Fricsay-összest. Kevesen vannak ugyan, akik megvették a húsz évvel ezelőtti, jubileumi kiadványt (11 CD), a legutóbbi Fricsay-doboz (9 CD) pedig 11 éve jelent meg. Szó sincs

azonban arról, hogy régi lemezeink (beleértve a sűrűbben vagy ritkábban szólólemezként is kiadott Fricsay-felvételeinket) egytől egyig fölöslegessé válnának. A Vol. I-ből adódóan ugyanis hiába válik duplummá Mendelssohn-hegedűversenyünk (Schneiderhannal), a régi lemez Szentiványi-kísérőzenéje egyelőre nem redundáns. Nem dobtathatjuk ki a nem is oly régi boxot, mert Haydn Évszakokjának egyik felvételét se tartalmazza a mostani összkidás: a Vol. I szigorúan csak a zenekari és versenyműveket kínálja. Annyira, hogy Mahler Rückert-dalai is alighanem a második dobozba kerülnek. Hogy mikor? Egyelőre erről nincs hír – és ez engem nem tölt el túl nagy optimizmussal.

Nézzünk tehát szembe azzal, hogy mit nem kapunk meg – egyelőre? – az évfordulóra. Először is az operákat: a Szöktetést, a Don Giovannit, A varázsfuvolát, a Fideliót, A bolygó Hollandit, A kékszakállú herceg várát. Másrészt az oratorikus műveket Az évszakoktól a c-moll misén, egy Mozart- és két Verdi-Requiemeken keresztül a Cantata profanáig és a Psalmusig; valamint a Brahms Altrapszódiát és az említett Mahler-dalciklust. 25-30 CD-nyit ez is kitesz. A szisztematikusság – hogy hangszerek ide, énekek oda (kivéve persze a Kilencediket) – a megjelent 45 CD elrendezésében is megmutatkozik. Lehetne, hogy a CD-k sorrendje a felvételeket kövesse. Lehetne, hogy a zeneszerzők időrendjét. A német kiadó ennél egyszerűbb rendezőelvet választott: az ábécét. Bartók elől, Verdi és Weber hátul (igen, Verdi, igen, operarészletek, de itt, mert nem énekelnek bennük). Ez is egy rendezőelv. És kapunk eredeti borítókat is, ami nagy pozitívum – az már más kérdés, hogy 50-60 éve nem gondoltak a mostani kiadásra, vagyis hiába szerepel a borítón például a Hány-szvit a Monique Haas-féle Bartók 3. zongoraverseny esetében, az bizony nincs rajta, hanem majd 21 lemezzel odébb. Bartók, Beethoven, Mozart vagy Csajkovszkij egyben tud maradni (ha nem is az eredeti LP-k borítóján szereplő módon), ám ennek következtében messzire kerül egymástól Beethoven c-moll zongoraversenye és a két Mozart-rondó; az a három felvétel, mely a szólista – Fischer Annie – révén az 1960-as kiadások egységét alkotott. És hát szegény Muszorgszkij (Éj a kopár hegyen) a B betűhöz kerül,

mert a Berlioz–Borogyin–Muszorgszkij–Gounod-lemezen található. És hiába kezdődik Rossini-nyitányokkal a 11. lemez, ez is még B betű, mert Bizet is van rajta. Viszont a 33. lemez (szintén Rossini) a R betűnél szerepel. Minden összkidásnak szükségszerűen vannak hasonló logikátlanságai, de úgy érzem, az ábécé nem a legzenespecifikusabb megoldás.

A lemezek hangminősége hozza a DG-től megszokott és elvárt, magas – de némiképp talán szikár – színvonalat. A német kiadó nem kozmetikázik, nem hivalkodik újabb és újabb restaurálási technikákkal. Ami költséghatékony is: amit egyszer digitalizáltak, az úgy marad, amíg digitális a világ. Más kérdés, hogy az általam vizsgált dobozban kétszer szerepelt a 16-os lemez (Debussy–Ravel), cserébe kimaradt a közismert Újvilág-Moldva-Les Préludes, mely szerencsére régóta megvan.

A 45 CD anyaga egyébként letöltve is megvásárolható, de nem részleteiben (ami pedig indokolt lenne), hanem három egyenlő részre szedve (a két Újvilág-szimfónia két külön letöltés részét képezi). Az viszont tény, hogy az efféle összkidások megejtően olcsók, a fizetős letöltés pedig még kedvezőbb áron érhető el. Aki megvásárolja a dobozt, ha elég figyelmesen követi az apró betűket, még egy 14 oldalas Fricsay-életrajzot is letölthet. A kísérfűzet önmagában is kelően informatív, a Fricsayról szóló három visszaemlékezés még közelebb hozza a száz éve született és több mint ötven éve elhunyt magyar karmestert hozzánk. Bár ehhez a 45 CD, a több mint két nap folyamatos játékidője zene is bőven elég.

Mesterházi Gábor

Deutsche Grammophon – Universal
4792691

JELMAGYARÁZAT A KRITIKAI ROVATHOZ

★★★★★
●●●●●
●●●●○
●●●○○
●●○○○
●○○○○

Remekmű
Kiváló
Jó
Átlagos
Elfogadható
Gyenge

LA LIRA D'ESPÉRIA II – GALICIA

**Jordi Savall, Pedro Estevan,
David Mayoral**

★★★★★

Jordi Savall 1974-ben alapított, Hespèren XX (majd XXI) elnevezésű együttesével az Ibériai-félsziget régizenejére irányította a zenebarátok érdeklődését. Később a Capella Reial de Catalunya repertoárja a vallásos zenét népszerűsítette. Az elsődlegesen gambajátékos Savall emblemikus alakja az alapos elméleti felkészültséggel, forrásismerettel rendelkező előadóművészeknek. De a közönség számára még ennél is fontosabb az a kisugárzás, amely személyeiből árad, játsszék egyedül, együttesével vagy bármilyen kamarapartnerekkel. Aktív jelenléte a nemzetközi koncertéletben és felvételei egymás hatását erősítik. Az új kiadványhoz tartozó kísérőfüzet terjedelmes, noha 10-12 oldalas csupán az ismertetőszöveg – azonban hét nyelven! Gazdag képíllustráció járul hozzá és az imponáló diskográfia, borítókkal. Éppen két évtizede, hogy megjelent az azonos című kiadvány, amelyet térben a spanyol Galiciára lehatárolt folytatás követ most. Savall három hangszeren játszik: rebecen, tenor viellán és arab rebelen (más néven rebabon). Elmaradhatatlan partnere együttesének ütőhangszerese, az emlékezetesen hosszúhajú, szakállas Pedro Estevan, valamint a „civil” kinézetű David Mayoral – ők ketten az ütőhangszerek gazdag arzenálját vonultatják fel. A műsor 23 számát a X. Alfonz nevéhez fűződő kéziratos forrásból (Cantigas de Santa Maria), valamint színhagyomány útján fennmaradt népdalokból és táncokból válogatták. Egyszerű zenei anyag, gyakori, variált ismétlésekkel – mégis megunhatatlannak bizonyul. A hallgató fokozatosan mind érzékenyebbé válik a mikrostruktúra finomságai iránt, élvezzi a metrikus lüktetést, azon belül az apró dallami vagy épp hangszínbeli variánsokat. Kétségkívül Savall számára is örök inspiráció forrása. *Fittler Katalin*

Alia Vox – Karsay és Társa
AVSA 9907

BACH – LISA BATIASHVILI – HEGEDŰ

Km.: François Leleux – oboa, Emmanuel Pahud – fuvola, A Bajor Rádió Kamarazene-kara

●●●○○

Batiashvili kitűnő hegedűs, nem vitás. Erőssége az együttműködés. Bach-lemez vegyes, több szempontból is. Az 1060-as kétéves verseny átiratával indul, melyet Batiashvili oboista férjével játszik. Korunk divatja szerint nagyon gyors, ám sok példával ellentétben ezúttal sikerül megtartani a zene természetes lüktetését. Arányos, egymásra figyelő előadás, kellemesen puha és finom. Az Ich steh mit einem Fuss im Grabe című kantáta kis hegedűszólós szimfóniája szintén finom és mives munka. Az E-Dúr hegedűversenyben folytatódik mindez. A grúz hegedűművész ideálisan mozog a magánszólam primus inter pares mezsgyéjén – nincs folyamatosan elől, elsőbbségét ugyanakkor érezni. A hegedűhang differenciált és finom. A háttérben ott érzem a korszellem mellett Kremer hatását is a visszavétellel, finomítással való játék tekintetében. Ám éppen ennek túlzott használata miatt nem tudok lelkesedni az a-moll szólóhegedűszonátáért. Batiashvili térben gondolkodik, hangja cizellált. Elsőre egyszerű, ám igazából túlváriált, olyan yira játszik a térbeli mozgás adta impozáns lehetőségekkel, hogy elvész a zene lineáris vonalata. Míg hegedülés szempontjából érdekesnek és kifinomultnak, a darab relációjában a lényegtől elterelő módon manírosnak tartom ezt az interpretációt. Az elvesztett harmónia helyreáll Carl Philipp Emanuel Bach h-moll triószonátájára, melyben Pahud a partner. Az interpretációknak köszönhetően bizony nem e Bach-fiú műve manierista, hanem apjáié, mikor Batiashvili effektusokban gondolkodik, s nem zenei ívben. Zárásul visszatérünk a kezdethez: a Máté-passió Erbarne dich kezdetű hegedűszólós áriája csendül fel oboán. Batiashvilinek, úgy látom, nem jó egyedül lenni. *Zay Balázs*

Deutsche Grammophon – Universal
0289 479 2479 I

JEUNEHOME – MOZART ÉS HAYDN MŰVEI

Alexandre Tharaud – zongora, km.: Joyce DiDonato, Les Violons du Roy, Bernard Labadie

●●●○○

A kortárs zenekritika úgy tekint Alexandre Tharaudra, mint nemzedéknek legkiválóbb francia zongoraművésze. Csaknem tíz éve működik az élvonalban, repertoárja a barokktól a posztmodernig (Boulez, Kagel, Pécou) ível, s – talán nem véletlenül – éppen a zenetörténet legpopulárisabb darbjait kerülte idáig. A romantikából elsősorban Schubert és Chopin érdekelte; a klasszika eddig teljesen hiányzott a diskográfiájából. Jeunehomme című lemezén most pontosan ebbe a rizsporos, galáns főúri világba tesz kirándulást, összességében felelős eredménnyel. Mozart Esz-dúr zongoraversenye mellett az A-dúr rondó, valamint Haydn D-dúr koncertje került a lemezre – kiegészítésként egy, kíséretében zongorát és zenekart egyaránt foglalkoztató Mozart-koncertária hallható. Joyce DiDonato ragyogóan intonált szólójával. Tharaud hallhatóan némi idegenséggel, cseppnyi zavartsággal mozog Mozart világában. Folyvást, s némi bizonytalansággal küzdve keresi az utat a saját és a szerző eredeti hangjához. Ahhoz a határozott hanghoz, mely nem hagyta őt cserben, akár Ravel, akár Debussy kottái kerültek elé. Az előadásokat figyelve sajátos hatást kelt már maga a tény, hogy miközben a pianista egy fémes, mégis meleg csengésű Steinway zongorán játszik, addig a Les Violons du Roy kamaragyüttese – bár tagjai nem barokk, hanem modern hangszereken muzsikálnak – kifejezetten a historikus előadói gyakorlatot követi, ezáltal igen karakteres, ám kissé nyers és élesen metsző hangzást produkálva. Tharaud zongorázása finoman elegáns és választékos ugyan, de zavaróan kontrasztál a kísérettel, s nem igazán tükrözi Haydn és Mozart egyedien üde esztétikájának szinte spontán játékoságát, keresetlen harmóniáit. *Balázs Miklós*

Erato/Warner – Magneoton
08256 46262687

MOZART: HEGEDŰ-ZONGORA SZONÁTÁK
Kállai Ernő (hegedű),
Fejérvári Zoltán (zongora)

Bár Mozart zenéje könnyednek tűnhet, ezt a könnyedséget nagyon nehéz megvalósítani. Nem elsősorban a technikai kivitelezés, hanem annak a mély humanizmusnak és esztétikai ideálnak a közvetítése miatt, mely Mozart kompozíciójából oly természetességgel árad. Ha ez hiányzik – nagyon nehéz ezt megérteni, átélni és megmutatni – akkor éppen e zene lényege sikkad el. Ritkán, csak kivételes esetekben sikerül fiatalon is meggyőző Mozart-interpretációt felmutatni. Ezért is örömteli, hogy a Hungaroton két ifjú, ám művészileg érett előadót nyert meg négy Mozart-szonáta előadására, akik – a hallottak alapján egyértelműen úgy tűnik – ugyanúgy gondolkodnak Mozart zenéjéről. Kállai Ernő és Fejérvári Zoltán a budapesti Zeneakadémiáról indultak, hogy aztán külföldön is tapasztalatokat gyűjtsenek. Kállai a New York-i Juilliardon Itzhak Perlman tanítványa volt, Fejérvári pedig Madridban Dimitrij Baskirov osztályában csiszolta tovább tudását. Mindketten több rangos versenyt nyertek már, és otthonosan mozognak a világ számos hangversenytermében. Lemezüknön két korai (e-moll, K. 304; A-dúr, K. 305) és két érett (B-dúr, K. 454; A-dúr, K. 526) hegedű-zongora szonátát szólaltatnak meg – kiválóan. Nem historikus hangszereken játszanak, mégis ahhoz közeli hangzást érnek el a vibrato és a pedál mellőzésével. Ez persze csak eszköz számukra ahhoz, hogy kifejezzék azt a gazdag érzelmi skálát – a felhőtlen boldogságtól a sötét, borúlátó lelkiállapotig, a sziporkázó rondótelemek játékoságától a lassú tételek megrázó drámájáig – ami e szonátákban benne van. A CD-n a két érzelmi véglet egyik előadói csúcsa az A-dúr szonáta (K. 526) zárótétele; a tehetetlen fájdalom megjelenítése pedig utólráhatatlan az e-moll szonáta mindkét tételében.

Kovács Ilona

Hungaroton
HCD 32740

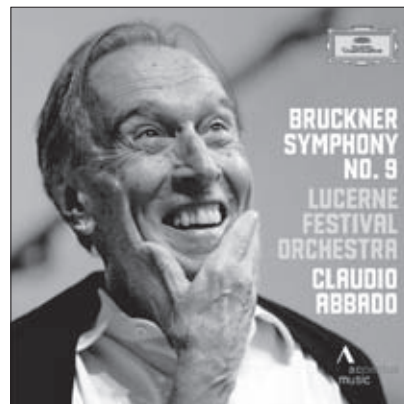
MENDELSSOHN: RUY BLAS NYITÁNY, SZENTIVÁNÉJI ÁLOM, ZONGORAVERSENYEK
Saleem Ashkar, Gewandhaus Zenekar,
Riccardo Chailly

Az olasz Universal szorgosan ad ki saját – sokszor érdekes – lemezeket. Mendelssohn Ruy Blas nyitányának eredeti változata első ízben jelent meg lemezen. Kár, hogy a kísérszöveg nem tér ki ennek részleteire. A zenekar Mendelssohn és Chailly sajátja. Úgy is szól. Chailly szépen ápolja a hagyományt, továbbá a tipikusan mendelssohni lágy hangzás, ugyanakkor enyhén módosít is. Megállapítható, hogy Masur és Blomstedt egészében stílusos, egyenletes, kevesebb egyéni jellegzetességet mutató előadásokat hozott létre, míg Chailly dirigálásában a megőrzés mellett több a saját invenció. A Szentivánéji álom nyitánya finom; a sejtelmesség érdekében lemond a kontrasztosságról, amit nem kifejezetten érzek előnyösnek – valami fontos véssz el. Egy-egy éles hang is zavaróan tetszik. A két zongoraversenynek remek szólistája a fiatal Saleem Ashkar. Masur és Katsaris ugyanezzel az együttesel nagyon stílusos, de kevesebb kilengést produkál egykori előadásánál ez dinamikusabb, erősebb színárnyalatú, nem éri el azonban Schiff és Dutoit interpretációjának nagyobb, differenciáltabb, testesebb voltát. Mindhárom olvasat adekvát, ugyanis nem könnyű úgy megszólaltatni ezt a két művet, hogy a kora romantikus finomság megmaradjon, ne essen szét, ne legyen túldimenzionált, de hozza ki a magánszólam rejtelmét. Mert hiszen maga Mendelssohn rejtette el azokat a nagy hegedűversenyeknél kisebb formát választva, erősen megkötve az előadók kezét, mikor végül is a nem késői Mozartig nyúlt vissza a mértéket tekintve. Mivel stílusalapon kiesik a nagyromantikus hangzás, a schiffi irány folytatása meggondolandó a sokszor sietős, egységbe vont magánszólam finom bontásával.

Zay Balázs

Decca – Universal
0289 481 0778 0

BRUCKNER: IX. SZIMFÓNIA
Lucerne Festival Orchestra,
Claudio Abbado

Aligha lehetne méltóbb egy nagy dirigenshez, mint Anton Bruckner megrendítő Kilencedik szimfóniájával búcsúzni a pódiumtól, a közönségtől, az élettől. Claudio Abbadónak megadatott, hogy egy hosszú, tartalmas és fényes sikerekkel teli pálya végén ezzel a transzcendenciát sugalló, grandiózus, a haláltudat és a feltámadás keresztényi reményének jegyében fogant művel köszönjön el a művészi munkától – és a földi létől. Utolsó koncertjeit rögzítő lemezét – mely a Luzerni Fesztiválon készült tavalyi nyáron – mint afféle végső testamentumot hozta forgalomba a Deutsche Grammophon, The Final Recording címmel. Okkal, mert ebben a megrázóan drámai előadásban valóban összesűrűsödik egy évtizedeket bejáró, páratlanul gazdag muzsikusi életút minden megélt tapasztalata. A zenekar, mely a legjobb európai együttesekből verbuválódik évről évre, helyenként valószínűleg szépen, mondhatnám már-már illetlen tökéletességgel muzsikál. Megszólalásuk nem csupán technikailag perfekt, de emellett megkapóan ihletett is; valósággal lebilincselő az az elkötelezettség, vagy még inkább elhivatottság, mely ebből a gyönyörűen kidolgozott, mesteri alaposágot sugárzó produkcióból árad. Bruckner hatalmas, ólomsúlyos hangtömbökből épülő szimfóniája helyenként a végletekig keményedik, máshol valósággal ellágyul Abbado avatott pálcája alatt. Jóllehet az olasz mestert nem elsősorban Bruckner-olvasatai röpitették mestersege csúcására az évek során, mindazonáltal ezt a felkavaró előadást még bizonyosan sokáig emlegetik majd azok, akik akkor és ott részesei lehettek a megszületésének. Gustav Mahler utolsó befejezett szimfóniája mellett Bruckner hatványaláról is sokaknak az idővel legendává nemesedő Abbado neve jut majd eszébe.

Balázs Miklós

Deutsche Grammophon – Universal
479 3441

ALISA WEILERSTEIN – SOLO

A Barenboim és Belohlávek kísérte versenymű-felvételei révén ismertté vált Alisa Weilerstein most szólólemezzel jelentkezett. Kétségtől remek cselista: játéka temperamentumos, legfeltűnőbb benne mégis a nagyon kidolgozott, tudatos, igen gazdag dinamikai és hangszínbeli skálán mozgó, változatos rajzolatú játék. Kodály Szólószónátájában érvényesül a rusztikus hangvétel és az erő is, elsősorban azonban a gondos felépítés, a differenciált megvalósítás tűnik ki. Vad improvizáció nincs Weilerstein játékában: mintha a szabad megközelítést az ideálisnak érzett szinten rögzítene, s utóbb azt hozná elő. Cassado Szólószónátája – bár nem a Kodály-darab szintjén, de – ugyancsak jeles alkotás, az zsánerszerű-impresszionisztikus spanyol vonulat szép darabja, igazán kimagasló középtétellel. A hangszer szűk repertoárját figyelembe véve e művet igazán övezhetné nagyobb figyelem. Jó volt elővenni, ahogy Cassado Gordonkaversenyét is érdemes lenne akár Weilersteinnek lemezre venni. A lemez további két darabját hallgatva kiváltképp megmutatkozik, mennyire nagy mű Kodály Szólószónátája. Golijov Omaramor című, Carlos Gardel ihlette kompozíciója ügyes, vonzó kis darab, de felszínes. Sheng Yo-Yo Mának írt, Seven Tunes Heard in China című szvitje hasonlóan attraktív zenei alapokra épít, még a megvalósítás is sokszor hatásos, de nincs igazi kontaszt, igazi felépítés, afféle összerakás inkább. Cassado alkotása is lineáris, mégis a hangulati haladás mentén megfelelő formává áll össze, ami a Golijov- és Sheng-művekről aligha mondható el. Utóbbiban olykor hatásvadász elemek is megjelennek. Sheng kétségtől nem adottságok híjával való komponista, s a kínai hagyomány fényében művésze releváns, ugyanakkor a darab megformálása érzésem szerint nem sikerült. *Zay Balázs*

Decca – Universal
0289 478 5296 4

NEW DIRECTIONS
OLÁH KÁLMÁN, ORBÁN GYÖRGY
ÉS TÓTH PÉTER MŰVEI

A Baross Gábor által alapított ELTE egyetemi együttesek műsorának mindig is része volt a magyar kortárszene, s az sem újkeletű, hogy – felkérésre vagy anélkül – nekik ajánlják új kompozíciójukat a mindenkori szerzők. Mindenesetre ez az első CD, amely az alapító karnagy halála után, az új művészeti igazgató, Kovács László vezényletével jelent meg. Az első műsorszám Orbán György oratorikus tétele, amellyel Baross Gáborra emlékezett (Lux aeterna). Hasonlóképp latin szöveget zenésített meg Tóth Péter is (Res gesta mundi), míg Oláh Kálmán háromteteles kompozíciójában a vegyeskarhoz és vonósenekarhoz narrátor, valamint a szerző jazztríója csatlakozott. Ő magyar költők (József Attila, Ady Endre, Kosztolányi Dezső és Petőfi Sándor) verssorait használta fel, prózában és énekeltetve. Orbán György szinte „házi szerzője” az ELTE együttesének: korábban már két nagylegzetű kompozícióját hangfelvételeken is megörökítették. Ismerős a zenei nyelvezete, ezúttal is érezhető kedvvel szólaltatták meg a tételt. Tóth Péter Kovács Lászlónak és együttesének komponálta oratóriumát, amelynek versei a Carmina buranából valók. Csak sajnálni lehet, hogy magyar fordításuk nem szerepel a kísérőfüzetben. A vágáns költészet épp a nemritkán frappánsan, néha szabadszájúan megfogalmazott mondanivalója révén vált népszerűvé – ha napjainkban nem is aktuálisak, mindenképp hasznos lenne a szövegek értése. Enélkül is lehet persze izésen előadni, kiélvezve a nemritkán mondókaszerű ritmusokat, s a kórus meg is tette (örömmel értesültünk, hogy a kottája nyomtatásban is megjelent). Oláh Kálmán személyes hangú kompozíciójának felvételét érdemes lett volna akusztikailag jobban „megtervezni”. *Fittler Katalin*

Hungaroton
HCD 32755www.sso.hu

STEVE REICH: RADIO REWRITE

Steve Reich zenéjét illetően kétféle csoport létezik. Vannak, akik feltétel nélküli hívei végletekig feszített zenei minimalizmusának. Mások idegenkednek ettől, és elutasítják ezt a stílust, mivel szerintük az alkotásnak ez a megnyilatkozása csupán korlátozott lehetőséget ad a művészi önkifejezésre. A kettő között átmenet nincs, kicsit nem lehet szeretni sem a szerzőt, sem a zenéje általa létrejött intellektuális élményt. Reich zenéje egyébként könnyen felismerhető, nyelvezete annyira sajátos, hogy akár egy ismeretlen művének rövid részlete után is biztonsággal meg lehet tippelni a komponistát. Ez azt is feltételezi, hogy viszonylag kevés eszközzel fejezi ki mondanivalóját, és olykor saját kliséit idézi. A monoton hangtömbök ismételtetése, a nagy felületek térbeli és időbeli kezelése zenéjének legfontosabb ismérve. Mestere annak, mikor lehet és kell – szinte az utolsó pillanatban – változtatni, kissé továbbblokkolni a megállíthatatlanul zakatoló, könyörtelenül ismétlődő motívum-szakaszokat. Sokszor a végsőkig feszítve és kitolva az elviselhetőség határát. A 78 éves zeneszerző legújabb CD-jére is érvényesek a fentiek, és az is, hogy modernségük ellenére sajátos módon utal vissza a korábbi korok zenéjére. A lemezt nyitó Electric Counterpoint (1987) például a hagyományos gyors-lássú-gyors tételrendet követi. Zenei anyaga azonban már 20–21. századi technikát igényel: az előadó, Jonny Greenwood az előzőleg felvett tíz gitár- és két basszusgitár-szólammal szemben játssza „élőben” a tizenegyedik gitárszólamot. Hasonló technikával készült a Piano Counterpoint, ami Reich 1973-ban komponált Six Pianos című művének 2011-es átírata. Az Alan Pierson vezényletével megszólaló Radio Rewrite (2012) – Reich legfrissebb alkotásainak egyike – zárja e különleges lemezt. *Kovács Ilona*

Nonesuch – Magneoton
543123

BELLINI: NORMA

Callas, Filippeschi, Stignani, Rossi-Lemeni, a Milanói Scala Ének- és Zenekara, Tullio Serafin

VERDI: AZ ÁLARCOSBÁL

Callas, di Stefano, Gobbi, Barbieri, Ratti, a Milanói Scala Ének- és Zenekara, Antonino Votto

PUCCINI: TOSCA

Callas, Bergonzi, Gobbi, Monreale, Tadeo, a Párizsi Konzervatórium Zenekara, a Párizsi Opera Énekara, Georges Prêtre

A Warner új Callas-összkiadást jelentet meg a Cetra- és EMI-stúdiófelvételekből. Eredeti borítók, vékony, helytakarékos dobozok, új keverés. A három szóban forgó felvétel kiválasztása véletlenszerűnek tűnik, de sok mindenre rámutat. A művek és a felvételek keletkezésének sorrendje azonos.

NORMA. Első stúdiófelvétele még Callas lemezei közül is kiemelkedik. Személyiségétől nem állt távol Normáé. Hév, indulatok, ugyanakkor belül valami egészen más: az erő látszata mögött szeretet és törekenység. Callas a vad erő és a szoros értelmében vett bel canto közötti összes regisztert használta, közben a szólam minden apró részletét kidolgozta, felépítette. Öröm, hogy az egymást követő kiadások egyre jobb hangminőségűek. Igazából ez a lemez „a Norma”. Sok mindenbe bele lehet kötni, de nem érdemes. Filippeschi nem lehangoló szépségű hang birtokosa, de szépen fakó hangjával és disztigált stílusával igazán megfelelő, árnyalt képet fest Norma hűtlen szerelméről. Stignani – kicsit túl a zenitjén – nem éppen hamvas, fiatal Adalgisa képét tárja elénk. Itt Normánál van az erő, mintha ő lenne a fiatalabb, a szabadabb. Mintha a hűtlenség útjára lépés kötné Pollionét is, Adalgisát is. Érdekes a három szereplő egymáshoz való viszonyának alakulása a két stúdiófelvételen. Itt Normát érezzük felül, a druida papnőben az öserő, míg a későbbi lemezen mind Corelli, mind Ludwig jóval szenvedélyesebb, így energiában Normához közelebb van Pollione és Adalgisa.

AZ ÁLARCOSBÁL. Callas a felvétel készítése előtt nem énekelt lemezen, utána egy évvel ötször is megszólaltatta. A lemez ékes bizonyága annak, hogy Callas nem volt kevésbé involvált, spontán és drámai stúdiófelvétel esetén. Itt főszereplővé emeli Ameliát. Minderre kiváló példa a II. felvonás első jelenete. Callas kitörése dramatikus erejű, hogy majd hihetetlen finomsággal imádkozik. Éneklése persze szép is. Votto karmestert szokás alulbecsülni. Kétségkívül a mester, s nem a kongeniális dirigens kategóriájába esik, ám előbbiben kimagasló, szép kidolgozású, finom tagolású. Serafin 1943-as Álarcosbálja változatosabb, egyénibb, de Vottoé végig adekvát, arányos. Ez jóval több, mint biztos háttér. Ha összevetjük más olasz operadirigensekkel, feltűnik az előremutató precizitás, a nagyoktól megszokott kitűnő arányérzék. Di Stefano ereje teljében van, szerepe különösen való neki. Barbieri – egykor Serafin lemezének is közreműködője – remek, nem vad, sokkal inkább

finomságot mutató Ullrica. Gobbi agilis személyisége illik Renato szerepéhez. Ratti szerintem kiváló Oscar, nem értek egyet a vele kapcsolatban fanyalgókkal. Hagyományos éneklése inkább előny, az ilyen extrém magas és mozgékony szerepekben abszolút otthon van. Callas megint csak intenzív, s Amelia alakjának kiemelkedéséhez Callas páratlan teljesítményén túl az is hozzájárul, hogy bár di Stefano hangilag abszolút ideális Renato, kevésbé hősies, inkább a kormányzó nemtörődömességét jeleníti meg, s kevésbé a belső vívódást, a szerepben benne rejlő mélységet.

TOSCA. Az 1964 decemberében felvett Tosca érdemtelenül szorult háttérbe mindig is. Igaz, a korábbi, de Sabata dirigálta felvétel minden idők egyik legnagyobb operafelvétele. Ám a Prêtre vezényelte verzió nem mutat értékesztést, mindössze más, és megvannak a maga erőnei. Callas kissé óvatosabban énekel, de drámai ereje és hangjának izgalmas szépsége megvan. Itt is abszolút Tosca. Gobbi-val való küzdelmük intenzitása semmivel sem kisebb. Sőt, ebben mindaz benne van, amit időközben e szerepekben érleltek. Gobbi még kiagyaltabb Scarpia, Callas pedig nem emelkedő díva, hanem tényleg a primadonna assoluta, s benne a sérülékenység is, amit itt jobban érezni. Di Stefanónál Bergonzi – aki ekkor már érett énekes, aki kategóriáját maga határozza meg – visszafogottabb, introvertáltabb Cavaradossit jelenít meg, inkább észak-olasz, s nem szicíliai típus. Prêtre vezénylése kiváló. Izgalmas, erős, ugyanakkor kiegyensúlyozott, nem csapong, nagyon felépített. A zenekarnak nagyobb a szerepe, nemcsak kísér, hanem plasztikusan kibomlik. Apróságnak tűnik, de szerintem fontos, hogy a Tadeo énekelt sekrestyés nem töri meg a zenei folyamatot buffós jellegével, mint annyi más esetben. Az 1953 augusztusában felvett Toscától ez nem elmarad, hanem különbözik abban, amit a két Cavaradossi mutat. Annak napfényes, lazább, spontánabb világa után itt rendezettebb keretben bontakozik ki a dráma. Hátborzongató belegondolni, hogy Callas többé nem vett fel teljes operát lemezstúdióban. Akire alighanem mindenki másnál jobban illet a II. felvonás áriája (Vissi d'arte, vissi d'amore) befelé, s a múltba fordulva élt magányosan abban a városban, ahol ez a remek felvétel készült.

Zay Balázs

Warner Classics – Magneoton

Katalógusszámok: 25646341115, 25646340873, 25646341030

ST PETERSBURG

**Cecilia Bartoli (szoprán),
I Barocchisti, Diego Fasolis**

★★★★★

Apait-anyait beadtak ebbe a kiadványba. Ha az olcsósítás (a kisérőfüzet „karcsúsítása”) nem élénkíti meg a piacot, meneküljünk előre: legyen a booklet valóságos képzőművészeti album, amelynek szinte csak melléklete maga a kompaktlemez... Van e könyvecskében számos gyönyörű látkép-reprodukció a 18. századi Szentpétervárról; vannak történelmi táblázatok, összehasonlítandó az oroszországi eseményeket a nyugat-európaiakkal; összevetendő a mítoszokat a realitással. És vannak portrék: fényképek az isteni Ceciljáról mint „jégkirálynőről”; továbbá festmények arról a három igazi cárnőről – I. Annáról (1730–1740), I. Erzsébetről (1741–1762) és II. Katalinról (1762–1796) –, akik Nyugatról hívtak zeneszerzőket udvarukba, hogy ezzel is emeljék annak abszolutisztikus fényét. No meg, hogy megalapozzák velük az orosz operakultúrát. Még Nagy Katalin állítólagos „erotikus kabinet-jéről” is láthatunk itt (hamisított?) archív fotót – csak azért, hogy rögtön cáfolat tárgyát képezhesse a fölöttebb pornografikusnak tűnő bútorcímlet valahai létezése. „Se non è vero, è ben trovato!” – idézhetnénk az olasz mondást. Joggal, hiszen a Szentpétervárra importált zeneszerzők többsége Itáliából érkezett. Ami viszont nem akadályozta meg őket abban, hogy akár orosz nyelvű librettóra is komponáljanak, mivel az orosz irodalom „atyja”, Szumarokov ezen a téren is termékenynek bizonyult. Egy fotósorozat azután azt hivatott tanúsítani, hogy Bartoli, e kivételes énekesnő maga kutatta ki a Mariinszkij Színház archívumában a most világelőként lemezre rögzített fölfedezéseket. Közülük egyik-másik valódi gyöngyszem. Mint a pasztorális hangvételű darab Araia Seleucójában vagy az immáron a klasszika stíluskörébe tartozó, klarinét szólós ária Cimarosa egyik opera sorijában... Egyszóval remek ajándék karácsonyra! *Mesterházi Máté*

Decca – Universal
478 6767

**RAMEAU: HIPPOLÜTOSZ ÉS ARICIA (2 DVD)
Lehtipuu, Gillet, Degout, Connolly,
Le Concert d'Astrée, Emmanuelle Haïm**

●●●●○

A Hippolütosz és Aricia a zenetörténetnek talán első olyan műve, melyet a kortársak a „barokk” jelzővel illeltek. Barokk – és ez a 18. században nem föltétlenül elismerés. Mert, mint Jean-Jacques Rousseau nevezetes zenei szótárából is tudhatjuk: „barokk az a zene, melynek harmóniai konfúzusak, modulációkkal és diszszonanciákkal terhesek; amelyben az ének kemény és kevésbé természetes, az intonáció bajos, a zene mozgása [szólamvezetése] pedig mesterkéltné.” Nehéz ma már elképzelnünk azt a heves vitát, amely e mű 1733-as párizsi ősbemutatója után kerekedett a „lullisták” és a „ramisták” között. Az előbbieket ugyanis Jean-Baptiste Lullynek, a tragédie lyrique megalkotójának hat évtizeddel korábbi esztétikáját kérték számon Rameau-n. Nehéz ezt a vitát elképzelnünk, hiszen Jean-Philippe Rameau a Lully teremtette formai-dramaturgiai hagyományt folytatta hűségesen. Akárcsak Lully operái, a Hippolütosz és Aricia is ötfelvonásos tragédie en musique, prológgal, kórus- és balettszámokkal tagolt. És azzal a hol deklamatorikus, hol ariózus szövegkezeléssel, amely mindenkor a drámai igazságot tartja szem előtt. Mi hát a különbség Lully színpadművészetére és – a zene teoretikusaként, az összhangzattan rendszerezőjeként ismertté vált, ekkor ötvenéves – Rameau első operája között? A választ erre a zeneszerző kortárs, André Campra adta meg nem minden irigység nélküli kijelentésében, midőn Conti hercegének kérdésére így felelt: „Fenség, ebben az operában annyi zene van, hogy abból tíz másik darabra is telenék. Ez az ember [Rameau] mindnyájunkat el fog homályosítani.” A „korhú” rendezés végignézése – minden zenei szépség ellenére is – bizonyos eltökéltséget föltételez; a barokk autenticitás szerelmesei azonban így is élvezetet találhatnak benne. *Mesterházi Máté*

Erato/Warner – Magneoton
08256 462291

**DONIZETTI: SZERELMI BÁJITAL (DVD)
Persson, Villazón, Trekel, D'Arcangelo,
Mühlemann, Balthasar Neumann Chor und
Ensemble, Pablo Heras-Casado ●●●●●**

A Szerelmi bájital a Vadnyugaton? Teljességgel lehetetlen – talán ez lenne Gaetano Donizetti első reakciója, ha megtudná, hogy egyik legnépszerűbb alkotásának eredetileg elgondolt helyszínét, egy tipikus 18. századi itáliai falucskát egy westernfilm – még hozzá némafilm – forgatásának helyszínére, és a 20. század elejére változtatták. Ám ha megnéznék operáját ebben a változatban, nevezetesen Ronaldo Villazón, a mexikói sztártenor rendezésében, valószínűleg meglepetéssel vegyes elégedettséggel állapítaná meg, hogy igen, és ez benne van remekművében. Így is lehet értelmezni, ez is egy lehetséges megvalósítása a dalműnek. Villazón az opera összes hangjegyét ismeri, hiszen DVD-re is többször énekelte már, ám most jött el az ideje, hogy a főszerep – Nemorino karakterének megformálása – mellett egyidejűleg a rendezéssel is megpróbálkozzon. Már a nyitány alatt megfigyelhető, hogy a zene minden üteme a legnagyobb összhangban van a színpadi mozgással. Az első percek után kiderül, hogy a történet két síkon játszódik: az egyik a némafilm forgatásának körülményeiből adódik, a másik pedig a film témája, mely a Szerelmi bájital története. Nemorino az egyetlen, aki nem tagja a stábnak, így a filmfelvételeket sem tudja elkülöníteni a valós élettől. Villazón alaposan tanulmányozta a filmtörténet hőskorát, és nem tagadhatja, hogy nagy tisztelője Chaplinnek. A borítón is látható kunyhó, mely az opera egyik legszebb ariájának, a Romanzának színhelyét szolgál, eltéveszthetetlenül az Aranylázat juttatja eszünkbe. Adina szerepében Miah Persson tündököl, hatásos Belcore Roman Trekel, és parádés Ildebrando d'Arcangelo Dulcamara megformálójaként. A zenekart a fiatal spanyol karmester, Pablo Heras-Casado irányítja, érzékenyen, meggyőzően, kifogástalanul. *Kovács Ilona*

Deutsche Grammophon – Universal
073 4933

VERDI: A TRUBADÚR (DVD)

Netrebko, Rivero, Domingo, Prudenskaya, Staatskapelle Berlin, Daniel Barenboim

„Ha tehette volna, Verdi olyan operákat komponál, amelyek szövege csakis ujjongásból, üdvrivalgásból, sóhajból, a fájdalom és a bosszú felkiáltásaiból áll. Hiszen minek a mondat és minek a sok szó, ha egyszer úgysem érti senki, amikor zene hordozza őket” – állította híres Verdi-regényében Franz Werfel. „A bolondok mind közül a legőszintébb emberek” – ezt viszont már André Breton írta Szürrealista Kiáltványában, nem utolsó sorban ama Sigmund Freud álomfejtéséből kiindulva, aki a Verdi-kortárs Jean-Martin Charcot-nak, a modern neurológia megteremtőjének volt a tanítványa. És ha Philipp Stölzl rendező szándékoltan kissé „lököttre” vette e Trubadúr hőseit, akkor a díszlet- és látványtervező Conrad Moritz Reinhardt ehhez a legitim szándékhoz elvonszágtában is varázslatos színpadi teret teremtett. Virtuóz videóanimációk révén pillanatok alatt nyílnak föl a hősök lelkének legrejtettebb kazettái – bennük René Magritte és Salvador Dalí szürrealista festményeinek vizuális idézeteivel. Ursula Kudrna jelmezeit pedig tanítani lehetne bármely művészeti egyetemen. A 16. század nyújt itt kezét a 19.-nek, miközben Velázquez barokkja elegyedik a legtermészetesebb módon a watteau-i rokokóval. A cigányokból itt fegyveresen lázadó vásári komédiások lettek, Ferrando kapitányból a commedia dell’arte nevetséges capitano figurája. Azucenából megtévelyodott Colombina. E képregényszerű opera a nézők előtt leírhatatlanul gyönyörű képekben jelenik meg. A Berliini Staatsoper előadásának szereposztása csak Prudenskaya (Azucena) esetében azonos a Bécsi Ünnepi Hetek eredeti produkciójával. Netrebko (Leonora) és Rivero (Manrico) persze fölülesen kiállják az összehasonlítás próbáját, míg Luna gróf tragédiáját megrendítően színezi át Domingo öregsége. *Mesterházi Máté*

Deutsche Grammophon – Universal
00440 073 5132

BIZET: CARMEN (DVD)

Kasarova, Kaufmann, Rey, Pertusi, A Zürichi Operaház Zenekara, Franz Welser-Möst

„Carmen nem céda; tarthatjuk gyere-velem-babám pokolfajzatnak, de tartása és bátorsága, az van. Minden új Carmen olyan, mint egy új Ofélia; mindig izgalmas, mert a szerep értelmezésben és árnyalási lehetőségekben szinte kimeríthetetlen, s egy nagy művész hallatán elgondolkodunk azon, vajon egyáltalán ismertük-e eddig ezt a végzetes cigánylányt.” Nem emlékszem rá, hogy bárki jobban igazolta volna Paul Henry Lang e tételét (Az opera – Egy különös műfaj különös története, Zeneműkiadó 1980) Vesselina Kasarovánál, a Zürichi Operaház 2009-es előadásának címszereplőjénél. „Cool, highly individual Carmen” – írta erről a fenomenális alakításról az Opera News, amihez én csak annyit tehetek hozzá: a P. H. Lang említette „árnyalási lehetőségeket” Kasarova a hangjából is maradéktalanul kiaknázza. Ezzel a megfejthetetlenül öntörvényű Carmennel párosul Jonas Kaufmann páratlanul intenzív Don Joséja, aki – Matthias Hartmann okosan ironikus és izgalmasan erotikus rendezése szerint – félszeg, éretlen kamaszként sodródik bele az érzékek pusztító örvényébe. A Virágária bé-ig felkúszó, pianissimo záró frázisával Jonas/José szabályosan csuromvizesre izzadja át a katonaingét; Kasarova/Carmen csábító-bűvölő szabadsághimnusa ezek után egy porig alázkodó férfit ver a szerelem bilincseibe. A dráma végén a „Carmen! il est temps encore” könyörgést Kaufmann megint csak földöntúli espressívóval énekel, miközben Kasarova Carmenje az önmagáért való nemet mondás kérlhetetlenségével taszítja mindkettejüket tragédiába. A manapság egyre ritkábban hallható, úgynevezett bécsi változatot tartalmazza e felvétel. De nem ezért kell, hogy ott sorakozzék minden operarajongó gyűjteményében. Hanem hogy mentségünkül szolgáljon az operakért való rajongásra. *Mesterházi Máté*

Decca – Universal
074 3881

BOROGYIN: IGOR HERCEG (2 DVD)

Abdrazakov, Dyka, Rachvelishvili, Semishkur, Metropolitan Opera, Gianandrea Noseda

Bizonys, hogy Alexandr Borogyin (1833–1887) nem így képzelte el az Igor herceg végleges műalakját. De az is biztos, hogy úgy sem, ahogyan Rimszkij-Korszakov és Glazunov egészítették ki a befejezetlenül maradt főművet. Ennek az operának nem csak az a pechje, hogy szerzőjét legalább annyira érdekelte a kémia, mint a komponálás. Glínka hűgának Borogyin egy ízben „a befejezhetetlen Igor herceg szerzőjeként” említette önmagát. 1876-ban leírt álmának pontos jelentését – azt a vágyát tudniillik, hogy „epikus orosz operát” írjon – azóta sem tudja megfejteni a zenetudomány. Sigríd Neef, az orosz zenés színház nagy ismerője szerint „epikus orosz opera alatt Borogyin olyan művet értett, amely különböző társadalmi helyzetű emberekben az ország sorsáért való közös felelősség érzetét ébreszti fel.” Ám beletartozik az „epikusságba” a műnek az a furcsa vonása is, hogy az ellenség (polovecek) vezére (Koncsak kán) valójában nemes lelkű ellenfél. „Ez a fennkölt és nagyszerű zene talán elevebb és színesebb mindennél, amit a 19. századi orosz opera még létrehozott” – állítja Tcherniakov. S ha hihetünk a rendező fenegyereknek, a Metropolitan 2014 márciusában rögzített produkciójához az opera olyan, koncentrált változatát állította össze, melynek minden egyes hangja Borogyintól származik. Felejthetetlenül szép a piros mákvirágok borította mező, amelybe a vesztes csatában kimerült Igor belevizionálja a poloveci táborban őt ért érzéki ösztönzéseket. És megrendítő az utolsó felvonás, amikor a lelkifurdalástól gyötört herceg beismeri felelősségét. Mindenki remek, de a címszerepet alakító basszus, Ildar Abdrazakov mind közül kiemelkedik hangj és színészi teljesítményével, rokonszenves emberi mivoltával. Nagy mű nagy előadása! *Mesterházi Máté*

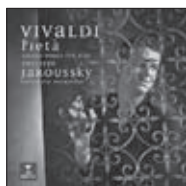
Deutsche Grammophon – Universal
073 514

HEROES FROM THE SHADOWS

Nathalie Stutzmann, Orfeo 55
Erato/Warner – Magneoton
 08256 4623177 ●●●●●

Nemcsak énekesként, hanem saját, 2009-ben alapított kamarazenekara, az Orfeo 55 dirigenseként is jegyzi a különleges lemezt a különleges hangú Nathalie Stutzmann. Régóta foglalkoztatta az énekesnőt egy olyan program összeállítása, melyben Händel-operák kevésbé reflektorfényben lévő hőseinek áriái sorakoznak. Számos karaktert hallunk, így a reménytelen szerelmet, mély fájdalmat, de éppúgy szerepel furore-ária, mint pasztorális jellegű vagy vidám. Mi több: hangutánzásos-humoros vagy theorba-kíséretes is. Gyönyörűen szólalnak meg a lassú áriák, Agrippina lamentója a mély hang szépségét, a kifejezőkészséget dicséri, de koloratúrákkal tűzdelt résztletet is hallunk. Számos érdekességet tartogat a rendkívül igényes programú lemez. Eddig még nem rögzített, más szereplőktől kölcsönzött, transzponált áriát, varázsos hangú klarinétokat és egy Jarousskyval énekelt duettet. *LI*

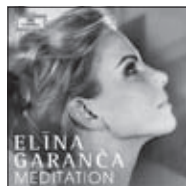

PIETÀ – VIVALDI EGYHÁZI-ZENEI MŰVEI

Philippe Jaroussky – ének,
Ensemble Artaserse
Erato/Warner – Magneoton
 08256 46257508 ●●●●●

Tökéletes technika, „angyali hang” – Philippe Jarousskyról, a kiváló férfiszopránról olvashattuk e szavakat. Új lemeze és a DVD-melléklet most is meggyőző, a zenei anyag újra kuriózumszámba megy. Vivaldi egyházi, alt

hangra írt műveiből hallunk válogatást a Pietà című lemezen. Jaroussky éneklésének sajtája a bensőséges hangzás, sosincs túldrámáztatva előadása – mintha kisgyermeki rácsodálkozással tolmácsolná a darabokat. A művek közül a Stabat Mater VII. tétele földöntúlián szép, a zenekar és énekes valószínűtlen, szinte éteri hangulatot teremt. Jaroussky hangja csodás, bár érezhető egy kis kopás a fenti tartományban). Az énekes ez alkalommal saját együttesét, az Ensemble Artaserst irányítja. A zenekar hangzása nagyon kifejező; ha az áriák bevezetőiben nem figyelünk a mives hangzásra, akkor a világi zeneként beillesztett rövid koncertóban megtehetjük. *LI*

ELĪNA GARANČA:
MEDITATION
Deutsche Grammophon – Universal
 479 2071 ●●●●●

Elina Garanča: Meditation című lemezével nemcsak azt bizonyította, hogy napjaink kivételes mezzoszoprán énekes, hanem hogy szép hangja mellett érzékeny, szuggesztív művész is. A CD-n felhangzó művek közt találunk világi, vallásos és pogány témájúakat is. Válogathatunk népszerű melódiák és kevésbé ismertek között – a kora barokktól napjainkig: Adam, Allegri, Bizet, Caccini, Gounod, Mascagni, Mozart és Puccini tollából. A válogatásban a kortársak – így William Gomez és az énekesnő két honfitársa, Uģis Prauliņš és Pēteris Vasks – is helyet kaptak. A sokféleségben közös a művésznő ihletett, elmélyült spirituális közelítése a művekhez. Nagy segítséget kapott az előadáshoz férjétől, Karel Mark Chichontól, aki nemcsak a lemez karmestere, hanem több darab átírását is jegyzi. Ezek közül talán a legmegkapóbb a Parasztbecsület című operából az Intermezzo és Caccini Ave Mariája. *KI*

STELLA DI NAPOLI
Joyce DiDonato, Az Opéra de Lyon Zene- és Énekkara,
Riccardo Minasi
Erato/Warner – Magneoton
 08256 4636562 ★★★★★

Riccardo Muti több Pünkösdi Fesztivál programjaként ismeretlen nápolyi remekműveket keltett hangzó életre Salzburgban. Ezúttal a dirigens Riccardo Minasi és Joyce DiDonato irányítja a figyelmet méltatlanul elfeledett kompozíciókra. A kiváló előadóművészeknek köszönhetően bármilyen írásos dokumentumnál hatásosabb bizonyítékot kapunk a város 19. század eleji, színvonalas zenei életéről. Ráadásul Minasi kísérőszövege értékes tudnivalókat ad, közérthetően. Megunhatatlanul sorjáznak az áriák és a jelenetek – a híres triász mellett Pacini, Carafa, Mercadante és Valentini muzsikája. A felvétel nemcsak zeneileg remek, de akusztikailag/technikailag is kifogástalan. Hangzásterében jól érvényesülnek a kíséretben a szélsőséges dinamikai arányok, s jól kivehetőek a hangszer-szólók, DiDonato pedig egyszerűen káprázatos. *FK*

LA BELLE EXCENTRIQUE
Patricia Petibon – ének,
Susan Manoff – zongora
Deutsche Grammophon – Universal
 4792465 ●●●●●

Hamisítatlan, 20. század eleji párizsi hangulatot varázsol elénk Patricia Petibon, és a tematikus blokkokból szerkesztett lemez. A Satie-műtől kölcsönzött cím is sokat sejtető: La belle excentrique (A szeszélyes szép-

ség), mely vonatkozhat az előadóra, a darabokra, a hangulatra. Petibon hangjához és habitusához különösen jól illenek ezek a dalok, a művésznő lubickol a nem tisztán klasszikus zenében. Néhány szerzőt, mint Faurét, Poulencet más oldaláról ismerhetjük meg, a külön Eric Satie nem tagadja meg önmagát: köztudott, hogy gyakran írt kevésbé vernetes, meghökentető zenét. A túlnyomórészt rövid dalok, sanzonok, melódia-k egy-egy pillanatot kapnak el; Petibon leginkább odaiáló előadó – kokottszerű, humoros, vasok, máskor egy kicsit „operaénekeses” – megoldásával. *LI*

ROSSINI: NYITÁNYOK
A Santa Cecilia Akadémia
Zenekara, Antonio Pappano
Warner – Magneoton
 08256 46243440 ●●○○○

Pár jobb-rosszabb rádiós koncertfelvétel az elmúlt évekből, valamint néhány újabb, sajnálatosan elkapkodott stúdiórögzítés kiegészítés gyanánt – és kész is az új lemez a jelenkor egyik legkeresettebb karmester-egyéniségétől. A nemrégiben lovgari rangot kapott Sir Antonio Pappano pár éve még a mesterien kicsiszolt stúdiófelvételeiről volt nevezetes, legújabb lemeze azonban mégis egy egészen más bizonyítvány állít ki a művészről. Kidolgozatlan, előnytelen akusztikai körülmények között és hanyag hangmérnöki utómunkával rögzített felvételei Rossini népszerű nyitányaiból aligha méltók a dirigens eddigi, kiemelkedő színvonalú életművéhez. A valós koncepció mellett az érett elképzelés, a finom megmunkálás, a Pappanóra korábban olyannyira jellemző aprólékos műhelymunka, a természetesen hullámzó „dramaturgia” is bántóan hiányzik ezekből a nyitányokból. *BM*

LUX DE CAELO – KARÁCSONYI ZENE
Clare College Choir
(Cambridge), The Dmitri Ensemble, Graham Ross
Harmonia Mundi – Karsay és Társa
 HMU 907615 ●●●●○

Lux de caelo, azaz Égi fény címen kerül a piacra a cambridge-i Clare College Kórusának idei lemeze, melyen a karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódó, rövid, de annál velősebb karművek kapnak helyet; meglehetősen széles merítést kínálva a Jézus születését feldolgozó kóruszene több száz esztendő hagyományából. A forrásvidék olyan széles, hogy a 17. századi Praetoriustól egészen a jelenig terjed, amennyiben az együttes karvezetőjének, Graham Rossnak a kompozíciói – mások mellett Mendelssohn, Schönberg, Britten társaságában – is megszólalnak a felvételen. A darabok kiválasztásában nincs tervszerűség, a fő csapásirány a Születés misztériumának minél szabatosabb kibontása, a kompozíciók változatosságának bemutatása. Az érzékeltes megszólaltatáshoz egy szépen csengő, jól képzett énekkar szegődik a hallgató szolgálatába. *BM*

J. S. BACH: HEGEDŰVERSENYEK
Kalló Zsolt, Capella Savaria
Hungaroton
 HCD 32749 ●●●●○

A két ismert hegedűverseny (a-moll, E-dúr) mellett Kalló Zsolt rekonstrukciójában, hegedűversenyként (d-mollban és g-mollban) két csembalóverseny (d-moll, f-moll) szerepel a műsoron. A

szombathelyi Bartók Teremben készült felvétel különböző lejátszóberendezéseken eltérő élményt ad. Legjobban azok járnak, akik napjaink kedvelt zenehallgatási módját választják: fejhallgatóval kifejezetten élvezetes a szűk dinamikai regiszter. A rutinos régizenei együttes ezúttal a zenei anyag motorikuságát, dinamizmusát hangsúlyozza, a mozgásöröm elementaritása mellett kevés új élménnyel gazdagítva a darabok ismerőit. A felvétel kellemes háttérzeneként is működhet. Jelentősége abban rejlik, hogy széles körben teszi ismertté Kalló rekonstrukcióját. Talán akad vállalkozó-kedvű kiadó, s akkor más együttesek is repertoárjukra vehetik a barokk hegedűverseny-irodalom két régi-új gyöngyszemét. *FK*

J. S. BACH: CSELLÓSZTÍVEK
Nina Kotova
Warner Classics – Magneoton
 2564639411 ●●●●○

Egykori topmodellek közt aligha van még valaki, aki olyan jól csellózik, mint Ivan Kotov egykori szovjet bögös Nyugatra emigrált lánya. Nina Kotova biztos, profi csellista. De elég-e ez Bach hat szvitjének megörökítéséhez? Megfelelő előadások ezek, a művek alapvetően helyes képét adva. De Kotova eszköztársa szűk, kevés kivételtől eltekintve fortét használ, jó erősen zengetve a hangszert. Ez ritkán szép lenne, de folyamatosan? Színek, árnyalatok, dinamikai eltérések alig vannak. A darabok számozásuk sorrendjében szólalnak meg, s a III. szvit I. tételében észleltem először egyéni, sajátos megoldást. Nem véletlen, hogy az erős hangzás miatt ez, illetve az V. szvit érdekesebb, egyénibb. Az egyenletes játék adekvát Bachnál, ha finom folyamatos mozgás teszi izgalmassá. Ez azonban hiányzik. Jacqueline du Pré hajdani csellóján, a műfaj talán legnagyobb darabjai esetében ez kevés. *ZB*

A BACH-FIÚK
See Siang Wong, Bázeli Kamarazenekar, Yuki Kasai
Deutsche Harmonia Mundi/Sony Classical
 88883734632 ●●●●●

Az utóbbi évtizedek lemezsikerei és -kudarcái félreérthetetlenül arra intenek, a billentyűs versenyművek „evolúciójában” Bach és Mozart között is találni figyelemre érdemes, piacképes kompozíciókat. Tény, hogy a műfaj talán éppen ebben az átmeneti időszakban, a 18. század harmadik negyedének útkereső évtizedeiben volt a legszerűlekenyebb. A barokkból a klasszikába vezető ösvények mindazonáltal izgalmas felfedezések felé kanyarognak. A Bach-fiúk zenetörténeti tanulságokban gazdag zongorakoncertjei ebben a vonulatban talán a legegységesebb irányzatot képviselik. A Deutsche Harmonia Mundi korongján See Siang Wong kínai származású holland zongorista fő erénye a stílusos, minden mesterkéeltségtől mentes, egészséges zongorajáték, melyhez a Bázeli Kamarazenekar precíz és feszes, nem kevésbé stílusos kíséretet biztosít. *BM*

PIATTI: 12 CAPRICE, HACSATURJAN: SZONÁTA-FANTÁZIA
Vadim Pavlov – cselló
Hungaroton
 HCD 32738 ●●●●●

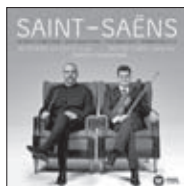
Liszt nemcsak a „cselló Paganinje” megtisztelő címmel illette Carlo Alfredo Piattit, hanem igazi mesterhangszerrel ajándékozta meg a szerény körülmények között élő ifjút. Piatti bevál-

totta a hozzáfűzött reményeket: korának elismert gordonkaművésze és zene tanára lett. Számos művel gazdagított instrumentumának irodalmát, köztük a csellósólóra írt tizenkét capricciót. A különböző hangnemekben komponált etűdök a csellójáték minden technikai nehézségét körüljárják. Ám nem pusztán ujjgyakorlatokról van szó: a hangszer a hangulatok és színek széles skáláját is felmutatja. Hogy koncertpódiumon ritkán hallható e művek, az nagy valószínűséggel a darabok rendkívüli nehézségének tudható be. Vadim Pavlov mestere a csellónak, aki a tucatnyi Piatti után még Hacsaturjan szintén szólócsellóra komponált Szonáta-fantáziájának felvételével is megajándékozta a lemez tulajdonosát. *KI*

BACH: FRANCIA NYITÁNY, OLASZ KONCERT ETC.
Vladimir Ashkenazy – zongora
Decca – Universal
 478 6773

Ashkenazy évekkel ezelőtt felhagyott a koncertezéssel, de szerencsére még készít lemezeket, bővíti repertoárját. Stílusosságban, megbízhatóságban kevesen mérhetők hozzá, talán Pollini. Ashkenazy Bach-előadóként is kiváló. Az orosz iskola hatása persze érződik játékán, nem igazán él agogikával, a zenei folyamatot nem lebegteti. Precizitása, a kidolgozott billentés, a strukturált megközelítés példás. Sokszor lep meg egész finom megoldásokkal, fő terepe azonban nem ez, többet igazít a struktúrához, mint az attól való izgalmas, szubtilis távolodáshoz. Játéka metrikus, nem lép ki a szabályos játék teréből, és ha valami nem tetszik, az a basszusnak a kelle-ténél kicsit erősebb megjelenítése. Kivételesen színvonalas zongorázás, de Ashkenazy előadásai kevésbé szabad folyásúak, és nem annyira flexibilisek, mint Schiff Andrásei. *ZB*

SAINT-SAËNS MŰVEI

Alexandre Da Costa – hegedű, Ovidio Filarmonia, Marzio Conti Warner Classics – Magneoton
0825646281442 ●●●●●

A mindössze tizenöt éve működő ovidói zenekar felelősséggel és lelkesen játssza Saint-Saëns műveit. A kísértőszöveg hangsúlyozza a zeneszerzőnek Pablo Sarasatéhoz fűződő barátságát. Sarasaténak ajánlott művek csendülnek fel a kanadai szólista virtuóz szólójával, aki posztgraduális tanulmányait Madridban végezte. Zakhar Bron neveltje (mint Vengerov vagy Repin), aki eszményi szépségű hangra törekszik, bármilyen tempójú, karakterű játszánalóról van szó (hangszere 1730-as Guarneri Del Gesù). A vezénylés kedvéért az ígéretesen induló fuvolista-pályát feladó olasz dirigens irányításával a francia neoklasszikus zenéjét intenzív jelenléttel, magas hófokon tolmácsolják, áttekinthető formai felépítéssel, pregnáns ritmikával. Elegáns muzsikálást hallunk, amely az első hangtól az utolsóig leköti a hallgató figyelmét.

FK

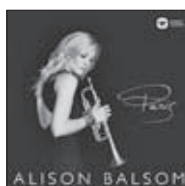
FRANCK, GRIEG, DVOŘÁK MŰVEI

Renaud Capuçon – hegedű, Khatia Buniatishvili – zongora Erato/Warner – Magneoton
08256 46281442 ●●●●●

Renaud Capuçon a muzsikusok azon csoportjába tartozik, akit inkább hallgatni érdemes, mint nézni. Színpadi mozgása, mimikája sokszor zavaró, olykor pedig kifejezetten ellentétesen hat a zenei mondanivalóhoz képest.

Felvételeit hallgatva azonban zavar-talanul átadhatjuk magunkat az általa közvetített zene élvezetének. Legújabb lemezén a fiatal grúz sztárzongoristával, Khatia Buniatishvillal válogattak egy csokorra valót késő romantikus zeneszerzők hegedűzongora műveiből. A lemezt nyitó Franck-szonáta I. tételének a szokottnál egy árnyalattal lassúbb a tempója és álmodozóbb a hangvétele, ami a 2. tétel kirobbanó energiával nyer igazolást. Meggyőző Grieg c-moll szonátájának előadása is. Ám a lemez igazi „csattanója” Dvořák négy romantikus darabja (op. 75), melyben a cseh zeneszerző kompozíciói frissen, életteli teli előadásban szólnak meg.

KI

PARIS

Alison Balsom (trombita) Warner Classics – Magneoton
0825646327898 ●●●●●

Két, egymást kölcsönösen nagyra-becsülő muzsikus (Alison Balsom és Guy Barker) első közös felvétele. Csupán „papíron” esik távol egymástól zenei világuk, nyitottságuk révén közös a zenei nyelvük. A gitárkíséretes Piazzolla-tételt leszámítva a kísérőegyüttes a The Guy Barker Orchestra. Az elsősorban jazzmuzsikában jártas, névadó karmester a Messiaen- és Ravel-tételekben átadta a pálcát Timothy Redmondnak, aki részt vett e tételek hangszerelésében. Francia szerzők művei/átiratai mellett a francia művészvilághoz több szállal kapcsolódó külföldiek darabjai is szerepelnek a műsorban. Sajátos hangulatvilágot teremt a hangszínvilág, többségben a kontemplatív tételek vannak. A tág horizont alatt megfér egymás közelségében Messiaen Gyermek Jézusa és Jopseh Kozmától a Hulló falevelek... Gyönyörködtető szalonzenévé válik ily módon Satie és Ravel muzsikája is.

FK

DVOŘÁK: VIII. SZIMFÓNIA, LEGENDÁK

Bournemouth Symphony Orchestra, José Serebrier Warner Classics – Magneoton
08256 46287871 ●●●○○

Vegyes kritikai fogadtatást tudhat magáénak az amerikai José Serebrier lemez-sorozata, melyben a Bournemouth-i Szimfonikusok élén Antonín Dvořák valamennyi szimfóniáját és több népszerű zenekari művét célozza lemezre venni. A bírálatok többnyire egybehanganak: a dél-angol zenekar ugyan kétségkívül egységes, jó erőkből álló együttes, ám minden virtusa ellenére sem éri el az európai sztárzenekarok kiválóságát. Serebrier megközelítései pedig, bár alapvetően muzikálisak, mégsem képesek a cseh mester sokszor rusztikus ihletettségi karaktereit hűen visszaadni. A Legendák-ciklus előadása is ugyanezt a stílushibát hordozza: éppen a darabok mértékletesen szlávos, érzelemgazdag alaphangja kopik el. A Nyolcadik szimfónia – bár a tempók, a hangsúlyok zeneileg mindig indokolhatók – végül nélkülözi az idiomatikus olvasatok jól ismert erőnyeit.

BM

MAHLER: VII. SZIMFÓNIA

Simón Bolívar Szimfonikus Zenekar, Gustavo Dudamel Deutsche Grammophon – Universal
479 1700 ●●●○○

Caracasi koncertfelvétel. Az El Sistema szociális és zenei vonatkozásai felől közelítve nagy siker ez az előadás. Mahler VII. szimfóniája elismerésre méltó, magas színvonalon. Ám ha az interpretáció oldaláról nézzük,

más a helyzet. Rendre kiderül, hogy a sikeres zenekarépítés folyamatában a vonósok előbbre tartanak; tőlük több a jeles megoldás, míg a fúvósok oldalán van mit finomítani. Kétségkívül vannak jobb részek: a II. tétel eleje, az V. tétel részletei, ahol Dudamel jobban elemében van, de egészében nem emelkedik felül az előadás az általánosság szintjén. Nincsenek kifogásolható megoldások, de meglepések sincsenek. Dudamel rendesen megformálta a kétségtelenül nem könnyű, monumentális alkotást, de nem tett hozzá semmit. Értékelem az egész stílusosságát, nyugodt kiegyensúlyozottságát, de ez lemezen megörökítve kevés. Az egyedi, a plusz hiányzik. ZB

SOSZTAKOVICS:

PRELÚDIUMOK ÉS FÚGÁK

Alexander Melnikov – zongora Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMC 972019/20 ●●●○○

Ha annak idején Csajkovszkij, Rahnnyinov vagy Prokofjev virtuóz zongoraversenyeivel robban be a zenei köztudatba Alexander Melnikov, ma talán úgy tekintenénk rá, mint nemzedékének egyik legtehetségesebb orosz zongoraművészeire. Azonban ő nem ezt az utat járta: Isabelle Faust partnereként Schubert és Beethoven hegedűzongora szonátaiban nyújtott emlékezeteset; Brahms és Szkrjabin szólódarabjait vette lemezre, a versenyművek terén csupán Sosztakovics könnyed koncertjei jutott. A 24 prelúdium és fuga azonban nem tűr „rejtőzködő” zongoristát. Noha Melnikov hűvös, szemlélődő, tárgyilagos módon közelít Sosztakovics-hoz, a darabok sora így sincs híján az intimitásnak. Ugyan nem üt át rajta egy Richter vagy Gilelsz önálló hangja, Melnikov olvasatai nemcsak technikailag tiszták és sallangmentesek, de képesek, bensőséges atmoszférát teremteni.

BM

MODERATO CANTABILE
Anja Lechner – François Couturier. Komitas, Gurdjieff, Mompou, Couturier művei

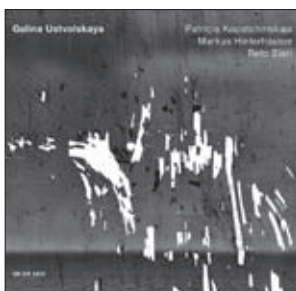
ASCHENMUSIK – SCHUMANN ÉS HOLLIGER MŰVEI
Heinz Holliger, Anita Leuzinger, Anton Kernjak

Hat új kortárszenei lemez egy kiadótól nem kevés, és – új, megbízható magyarországi terjesztőjének köszönhetően – még sokkal több elérhető itthon is az ECM Records kínálatából. Érdemes válogatni közülük, kiemelkedően izgalmas kiadványokat is találunk.

Van, mikor a zeneszerzői teljesítmény nem arányos az előadóival: a Moderato cantabile című lemez ilyen. Négy szerző műveit hallhatjuk, Federico Mompou, Komitas, George I. Gurdjieff és François Couturier édes-bús zenéit. A kompozíciók világa nem feltétlenül a klasszikus zenébe illik, inkább relaxációs zene, némi bázongorás effektusokkal, impressziók lejegyzésével. A két előadó – Anja Lechner és François Couturier – egyben a hangszerelő is (nem derül ki, pontosan mit is kellett átültetni csellóra és zongorára. Mindazonáltal kellemes pillanatokot szerez az ilyenfajta zenét kedvelőknek. Remek összeállítású a Duo Gazzana lemeze. Négy kortárs szerző, Schnittke, Silvestrov, William Walton és Dallapiccola a barokk zenét a mába vissza-

DUO GAZZANA
Poulenc, Walton, Dallapiccola, Schnittke, Silvestrov művei

GALINA USZTVOLSZAJA MŰVEI
Patricia Kopacsinszkaja, Markus Hinterhäuser, Reto Bieri

hozó kompozícióját hallhatjuk, illetve Poulenc Hegedű-zongora szonátáját. Sajnos az előadás messze elmarad a művek minőségétől, a felvétel (talán ezért is) nagyon visszhangos. A hegedű esetleges, alig vannak lezárások, nem igazán szép a hang, ugrik esetenként a vonó.

Robert Schumann négy és Heinz Holliger egy kompozíciója (és játéka) szólal meg az Aschenmusik elnevezésű lemezen, amelynek egyik érdekessége a Schumann-hegedűszonáta csellólóváltozata. Maga a szerző jelezte ezt a lehetőséget az első kiadásban, Holliger pedig a köztudatba emelte. Különleges a ritkán játszott Schumann-darabok mellett Holliger reflexiója Schumann elveszett (Brahms szerint Clara által elégetett), egyik utolsó műveként számon tartott csellórománcokhoz. Holliger csellóra és zongorára írt Romancendres című, hattételes darabja nagyon jó; a zongorahúr különféle eszközökkel való megszólaltatása, dobolás, a cselló talpas pizzicatói teszik izgalmas hangzásúvá a művet. A leme-

TAKEMITSU, DEBUSSY, GUBAIDULINA MŰVEI
Tre Voci – Kim Kaskashian, Sivan Magen, Marina Piccinini

MIECZYSLAW WEINBERG MŰVEI
Gidon Kremer, Kremerata Baltica

zen három nagyszerű művészt hallunk, ahogy a Tre Voci címűn is. Három hárfá-brácsa-fuvola összeállítású darab szólal meg Kim Kashkashian, Sivan Magen és Marina Piccinini előadásában. Az első „hangköltmény” Toru Takemitsunak egy Dickinson-verscímet kölcsönző műve. Nem véletlen a debussy hatás: a japán szerző idéz is, Debussyt példaképének tartotta. Össze is vethetjük a két szerző művét: Debussyé jóval tágabb, több invencióval, nem csak a háromtételesség miatt. Sofia Gubaidulina négyszakaszos darabja lenyűgöző; a kortárszene hangzásvilága nem bántó. Olyan hangszíneket vélünk felfedezni, ami e három hangszertől távol áll. A lemez minden szempontból elsőrangú. Galina Usztvolszkaja három kamaraműve – benne egy trióval – lehengerlő. 1952-es, egytétéles Hegedű-zongora szonátája és tizenkét évvel későbbi, szintén hegedű-zongorára komponált, ugyancsak egytétéles Duettje a koncerteken meztláb, nagy hévvel játszó Patricia Kopacsinszkaja és a kortárs ze-

nére szakosodott Markus Hinterhäuser fantasztikus előadásában szólal meg. Hihetetlen gazdagsággal, megkérdőjelezhetetlenül. Érdemes megfigyelni, hogy Usztvolszkaja két kompozíciója közt mekkora a különbség: az ezernyi hangszínt kínál (és ezt a művészek által teljesen kibontott), többnyire lírikus Duett jóval merészebb, forrong, a stílus tökéletesen egyedi – a Szonátában az útkeresést érzem. A háromtétéles klarinét-hegedű-zongora trió a legkorábbi mű a három közül. Nagyon izgalmas, helyenként feszítő erővel bír (a Duett végig ilyen), a fegyelmezetten, az I. tétel alapján kicsit papírízűen megírt darab csodálatos hangszínei a későbbi nagy művészt ígérik. Megáll az idő a II. tétel elején, végtelen nyugalmat áraszt a Dolce, a pianók gyönyörűek, Reto Bieri klarinétján is.

Usztvolszkaja Sosztakovics-növendék volt, s a hatás érződik is helyenként. A lengyel születésű, a Szovjetunióban alkotó Mieczyslaw Weinberg pedig Sosztakovics barátja volt. Mindkét férfi megküzdött a kommunista éra nehézségeivel, s míg Sosztakovics világszerte elismertté vált, addig Weinberg a háttérben maradt. Apjának emléket állító, szólóhegedűre írt III. szonátájának ismeretében nem is értjük, hogy miért, hiszen a mű kiemelkedő. A Bach szólóhegedű-művek és Bartók Szonátája volt a példa. Hihetetlenül megragadó a mű, Gidon Kremer fantasztikusan játszik. Az első lemezen egy Hegedű-zongora szonáta és egy trió hallható, nagyon szép zeneszerzői megoldásokkal. A második lemez Weinberg zenekari darabjaiból mutat be kettőt – a Kremerata Baltica tolmácsolásában. Előbb a hegedűszólós Concertinót, benne népies hangvétellel – a mű eleget tesz a címnek megfelelő műfaji követelménynek. A szólószakaszokkal és némi dodekafóniával megtűzdelt, és nagyszerűen előadott 10. szimfónia a sosztakovicsi utat folytatja. A művet a vonósenekaroknak érdemes lenne felfedezni.

Lehotka Ildikó

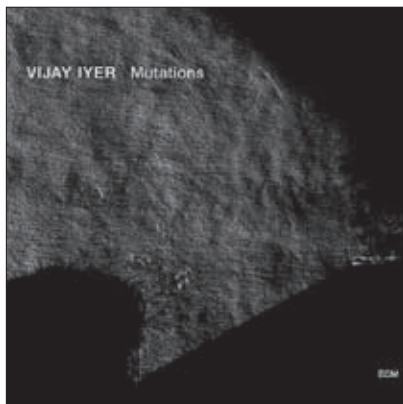
ECM Records – Hangvető
 Katalógusszámok: ECM 2367, ECM 2356, ECM 2345, ECM 2395, ECM 2329, ECM 2368-69

**SZAKCSI LAKATOS BÉLA/TIM RIES/
ROBERT HURST/RUDY ROYSTON:
CLIMATE CHANGE** ●●●●●

A 71 éves Szakcsi Lakatos Béla a legfiatalosabb magyar jazzművész. Soha nem riad vissza a kihívásoktól, személyében megtestesíti a mondást, miszerint a jazz a meglepetés művészet. Új albuma juttatta eszembe, amit Binder Károlytól hallottam. Szerinte ha egy kortárs jazz-zenész hangról hangra előre lekottázza mindazt, amit egyébként rögtönöz, akkor az kortárs zene. Javárészt ezt halljuk ezen az ötletekben gazdag albumon. Sokakat elriaszt a „kortárs jazz” kifejezés, mert szétesést, ridegséget, követhetlenséget gyanítanak mögötte. Ez egyáltalán nem áll arra, amit itt Szakcsi és társai produkálnak. A társak a Rolling Stonesszal rendszeresen turnézó, de jazz szempontból is kifogástalan szaxofonos, Tim Ries, aki emellett a kortárszene világában is otthonosan mozog, a bőgős Robert Hurst, aki Diana Kralltól, Charles Lloydon keresztül egészen Pharoah Sandersig bejárta a jazzvilág egész spektrumát, valamint a dobos, Rudy Royston, aki már Dave Douglas együttesében ráhangolódott a váratlan fordulatok kezelésére. Hangulatilag roppant sokszínű a repertoár, de még a fenyegető jövőképet hangokba tömörítő *Harc a vízéért – Dodekromatika* című darab sem rideg vagy követhetetlen, míg a *Lélekarhang* zenei vándorút, amely a kiváló zongorista által megteremtett honi Gipsy jazzből kiindulva villantja fel, hányféle eltérő gyökérből táplálkozik manapság a műfaj. Tim Ries, aki Oláh Kálmánnal és az East Gipsy Banddel is már beleélte magát a jazz magyar és roma sajátosságaiba, hatalmas átérzéssel és biztonsággal mozog ebben a zenei közegben. Mint Szakcsi oly sok alkotása, ez az album is remekbeszabott, kalandos utazás, amelyet minél többször hallgat meg az ember, annál több érzés és gondolat táruul fel benne. *Pallai Péter*

BMC Records – MG Records
BMC CD 212

VIJAY IYER: MUTATION ●●●●○

Negyvenhárom év, tizenöt lemez, klasszikuszenei és jazzkompozíciók tucatjai, díjak özöne. A bevándorolt indiai felmenők gyermekeként Amerikában született és a csúcsra jutott zongorista-zeneszerző útja nem véletlenül vezetett a klasszikus és jazz-zenében egyaránt illetékes ECM kiadóhoz. A matematikusnak és fizikusnak készülő Vijay Iyer 15 éven át tanult hegedülni, mielőtt átképezte magát a zongorára. Érett muzsikusként a szólótól a big bandig mindenféle változatot kipróbált, játszott vonósnégyesekben is, sőt több művet komponált a formációra. Az Ethel kvartett megrendelésére így született meg és került közönség elé 2005-ben a *Mutation*. Csaknem tíz év elteltével – három, elektronikával színezett lírai szólózongoradarabbal kiegészülve – ez a mű alkotja a német kiadónál debütáló lemeze gerincét, nehéz feladvány elé állítva a kategorizálásra hajlamos elmét. Az Iyert elsődlegesen komponistaként bemutató tiztételes szvitben ugyan akadnak a jazzre jellemző harmóniai és ritmikai fordulatok, a rögzített kereteket időnként strukturált improvizációk oldják, az egész mégis inkább a klasszikus, jobban mondva kortárs zenéhez áll közelebb. Értelmezéséhez Iyer szokásához híven filozofikus alapvetéssel nyújt kapaszkodót, amennyiben a mutációt a génjeinkbe kódolt zajok különböző környezeti hatásokra történő örökös módosulásaként határozza meg. A zongora, az elektronika és a négy vonós által produkált hangok, témák és hangzatok folyamatos texturális és hangszínbeli mutációkkal alakulnak, tűnnek át egymásba, és jutnak el a végpontokig. Időnként Bartók szelleme is megjelenik az újszerű hatásokkal élő, időnként meditatív, a kötött és a spontán játékmódot ötvöző, bensőséges zene fölött. *Turi Qábor*

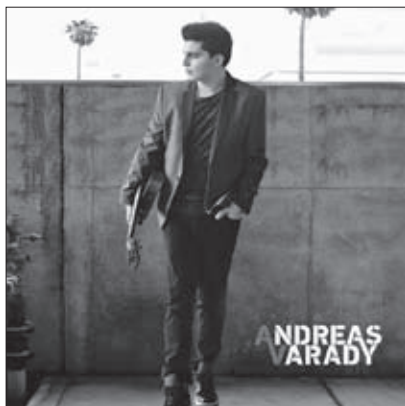
ECM – Hangvető
ECM 2372

GRENCsó OPEN COLLECTIVE FEAT. RUDI MAHALL: ELEVEN SPONTANEOUS MUSIC PIECES ●●●●●

Szinte egyszerre jelent meg Grencsó István két CD-je, mely a szaxofonos utóbbi egy évben követt útját képezi le, és egységes szemlélet is határozza meg őket. (A *Trió Kontraszt* albumáról a 70. oldalon olvasható recenzió – a szerk.). Az *Open Collective* most Rudi Mahall német basszusklarinétossal egészül ki kvintetté: Grencsó mindig szívesen lépett fel kétszaxofonos együttesekben (Dresch, Ágoston, Jordan), ahol a fűvösök egy időben ellenpontozták és kiegészítették egymást. Az új lemezekon Grencsó háttérbe szorítja a tőle megszokott ironikus gesztusokat, az „idézőjelezést”, amely elbizonytalanítja a hallgatót, mikor vegye komolyan a zenét, és mikor nevéssen. Csupán diszkrét idézetek maradtak a kvintettlemezen, például az V. darabban Monk *Epistrophy*-ja sejlik fel, melyet élete végén Eric Dolphy is basszusklarinéton adott elő. Grencsó felhagyott az elidegenítő effektusokkal, tiszta szabadzenét játszik a vendéggel is nagyszerűen kooperáló zenekarral. Az irónia felfüggesztésének egyik oka minden bizonnyal Szabados György halála volt: róla egy fontos művészeti-filozófiai idézettel az *Open Collective* lemeze is megemlékezik. Eszerint a szabadzene ellenáll mindenfajta értelmezési kísérletnek, minél tovább boncolgatjuk, annál kuszábbak lesznek az eredetileg egyszerű struktúrák. A hangsúly a spontaneitáson van, még inkább, mint a triólemezen. Ezt jelzi, hogy a néhány másodperces, töredék benyomását keltő „szilánkok” és az őket váltó terjedelmesebb kompozíciók csupán római sorzámot viselnek, a címadás is főlöszleges iránymutatásnak, befolyásolásnak számít, és a zenék sorrendisége ugyancsak esetlegesnek látszik. Minden harsány referenciától megszabadult, tiszta zene. *Máté J. György*

Hunnia Records
HRCDI403

ANDREAS VARADY

A szlovákiai magyar roma családba született, majd családotól Írországra költözött gitáros gyerekzseni az európai, de most már az amerikai jazzkedvelők előtt sem szorul bemutatásra. 13 éves korában ő volt minden idők legfiatalabb fő attrakciója a rangos londoni Ronnie Scott's klubkinálatában. Most, hogy 17 évesen a legendás Quincy Jones menedzseli és a világmárka Verve cégér alatt jelent meg új albuma, neve még szélesebb körben fog ismertté válni. Az új album körül csapott profi hírverés valószínűleg eltereli majd a figyelmet Várady Andris első, négy éve (!) megjelent Questions című albumáról. Szemben a korábbi lemez domináns jazztartalmával, a jelenlegi CD leplezetlen célja a kasszasiker. Valószínűleg nem a fantasztikusan tehetséges fiatal gitáros döntése volt, hogy a Steely Dan, a Beatles, a The Mamas and The Papas, Michael Jackson, Justin Bieber vagy a rock'n'roll előfutár Louis Jordan repertoárjából válasszanak Wes Montgomery, illetve George Benson stílusában, noha kifogástalanul előadott darabokat. Gregory Porter vagy Roy Hargrove felbukkanása egy-egy felvételen sem változtat a tényen, hogy az album – talán a két Django Reinhardt-szerzemény kivételével – a „lite” vagy „smooth jazz” kategóriába sorolható. Várady Andris kiválóan, tisztán, éretten játszik, és senki sem hibáztathatja a nagy elődöket visszhangzó stílusért, hiszen Charlie Parker még 19 éves korában is teljesen Lester Young modorában játszott. Ezt a lemezt nagyon sokan fogják szeretni a jazztól távolságot tartók közül is, és csak örülnünk kell, ha sikeres lesz, de aki a szárnyaló fiatal jazzmuzsikusra kíváncsi, az jobb, ha előássa 2010-ből a Questionst, amelyen a 13 éves fiú Coltrane-től sem riad vissza.

Pallai Péter

Verve – Universal

0602537858682

KENNY BARRON–DAVE HOLLAND:
THE ART OF CONVERSATION

Köztudott dolog, hogy a duó nem pusztán „redukált” trió és alighanem a szóló zongorajátéknál is nehezebb. A zongora-bőgő kettős egészen más muzsikusi attitűdöt igényel, mint a műfaj leggyakoribb formációja, a zongoratrió. Igazán magas színvonalú duettre tehát csakis azok képesek, akiknek – mint hőseinknek is – már hosszú és sikeres pályája eleve biztosíték arra, hogy megengedhessék maguknak a bizonyítási kényszer és az öncélú virtuozitás nélküli játék luxusát. Bölcsen és felszabadultan adhatják önmagukat. Nos, ilyen zenei párbeszéd, „a társalgás művészete” található ezen a korongon, ahogyan erre az album címe is utal. A két jazzikon előéletét lehetetlen röviden összefoglalni, mindkettőjük mögött félszázadnyi intenzív munka áll, amelyben számos duófelvétel is szerepelt a legváltozatosabb hangszeres partnerekkel: pl. Kenny Barronnak Stan Getz-cel vagy Dave Hollandnak a vibrafonos Karl Bergerrel készültek felvételei. A repertoár megválasztása is ideális, hiszen három kompozíciót a zongorista, négyet a bőgős jegyez, a maradék pedig egy-egy Monk-, Parker- és Billy Strayhorn-standard. Az angol származású Holland egy gyönyörű jazzvalcerral emlékezik a nemrég elhunyt Kenny Wheeler trombitásra, aki még szülőhazájában inspirálója volt. Kenny Barron a Rain című balladát direkt erre az albumra komponálta, és a melódiát a bőgő játssza. Az album másik csúcsa Thelonious Monk „In Walked Bud” című szerzeménye, de voltaképpen mind a tíz zenemű egy kiemelkedő produkció egy-egy tételének minősíthető. Figyelemreméltó a négyoldalas kísérőfüzet alaposága is, hiszen sajnos ma már ritka az LP-korszakot idéző terjedelmes elemzés.

Márton Attila

Impulse! – Universal

0602537946617

BOBBY HUTCHERSON:
ENJOY THE VIEW

Az idén 75 éves legendás Blue Note kiadó még mindig tartja vezető pozícióját a lemezfronton: ezt látszik bizonyítani a Down Beat olvasóinak legutóbbi szavazásán elért első helyezése is. Akár kapcsolódik az évfordulóhoz, akár nem: Bobby Hutcherson visszatérése a labelhez mindenképpen nevezetes esemény, hiszen az ő fényes pályája is itt indult a hatvanas évek elején, és hosszú éveken át szorosan kötődött hozzá. Valódi all-star csapat készítette ezt a korongot. A vibrafonos, aki hetvenen túl is hangszerének egyik legjobbját és a Hammond B-3 igazi varázslóját, Joey DeFrancesco egyaránt az említett szavazás kategórianyerteséi. A saxofonos David Sanborn és Billy Hart a doboknál az amerikai jazzelit neves képviselői. Sanborn fantasztikus sokoldalúságot mutatott hosszú pályája során, Hart jellemzésére pedig elég annyit elmondani, hogy – bármilyen hihetetlen – több mint hétszáz lemezen szerepelt. Az album igazi nosztalgadarab, olyan, mint egy korábbi Blue Note-korong, időtartama is csak 43 perc. A zene is a régi szép időket idéző hard bop, ami a műfaj leginkább időálló irányzata. A hét kompozíció igazságosan van elosztva: Hutcherson – úgyszólván, mint vezető – három, Sanborn és Joey pedig kettőt-kettőt jegyez. Kiemelkedő a leader tisztelgése egyik legfontosabb partnere, Harold Land előtt, valamint egy korábbi albumának címadó dala, a Montara. Sanborn, aki korábban sohasem játszott a másik két szólólistával, erőteljes játéktílusával és érzéki altsaxofon-soundjával remekül illeszkedik a csapatba. Hutcherson és DeFrancesco könnyedén hozzák a tőlük megszokott magas színvonalat, kár, hogy a viszonylag rövid számok ezúttal nem sok lehetőséget biztosítanak improvizációik kidolgozására.

Márton Attila

Blue Note – Universal

0602537654482

**NÉMETH FERENC-LÁSZLÓ
ATTILA-JIMMY HASLIP-
RUSSELL FERRANTE:
BRIDGES OF SOULS**
Dreamers Collective Records

A hosszabb ideje New Yorkban élő dobos, Németh Ferenc pontosan tudja: a tehetség, a virtuozitás önmagában nem elég; céltudatosan kell építenie pályáját. Ennek fontos mérföldköve az új lemez, amelynek stúdiófelvétele tavaly nyáron, Los Angelesben zajlott, s amelynek magyarországi bemutatója október végén volt a Müpában. A populáris fúziós zene klasszikusa, a Yellowjackets két tagja, a billentyűs Russell Ferrante és a baszusgitáros Jimmy Haslip harmonikus, összeszokottnak tűnő kvartettet alkot Ferivel és a gitáros-zeneszerző László Attilával. A konvencionális fordulatokat kerülő, de könnyen azonosítható témákhoz felszabadult, olykor bravúros szólók és lendületes, groove-os ritmusok társulnak. A Grammy-díjas hangmérnök, Rich Green remek munkát végzett, Horváth Charlie vendégszereplése pedig már-már otthonossá teszi a hangzást. *ReA*

**TÓTH VIKTOR ARURA TRIO:
SZEMED KINCSE**
BMC Records – MG Records
BMC CD 210

Egyik legkísérletezőbb kedvű zenésznünk, az altszaxofonos Tóth Viktor csodálatos, lírai hangvételű balladalemezzel lepi meg ez alkalommal a közönséget. Csak nyomelemekben hallható az a bebop-gyökerű kortárs jazz, amit gyakran a nevével társítunk. A

dob nélküli trióban a harmóniahangszer a cimbalom, ami Lukács Miklós csodálatos keze alatt immár elfoglalta jogos helyét a jazz birodalmában, a bőgős Orbán György pedig nagy érzéssel, roppant gazdaságosan, de annál hatékonyabban rakja le az alapokat. A zenekarvezető megrendítően szép szerzeményei sokat merítenek a magyar népzene eszköztárából, a szívhez szóló témákra született rögtönzés kifogástalan, és mivel az improvizáció a szó legelfogadottabb értelmében dallamos, így ezek a koncertfelvételek, amellet, hogy minden kritikai igényt kielégítenek, teljesen befogadhatók bárki, még azok számára is, akik nem jazzkedvelők. *PP*

**TRIO KONTRASZT:
GRENCÓSÓ-TICKMAYER-
GERŐLY**

BMC Records – MG Records
BMC CD 215

Grencsó Istvánnál talán senki nem ápolja gondosabban Szabados György emlékét a magyar jazzéletben. Idén az Opus Jazz Clubban több estén a pianista szellemét idéző hangversenyt adott, és most egy tavaly felvett triólemezzel tér vissza Szabados világához. Másképp, mint a koncerteken: a CD-n nem Szabados-kompozíciók hangzanak fel, hanem az alkalmi együttes saját szerzeményei. A Trió Kontraszttal egy, már a nyolcvanas években létezett zenei együttműködés éledt újjá három szabadzenész közreműködésével, s olyan, főleg rövidebb, etűdszerű experimentális darabokat játszanak, melyek Az esküvő (és a Kontrasztok) szerzőjének művészi inspirációja nélkül nem jöhettek volna létre. Az Újvidékről származó, de Franciaországban élő Stevan Kovacs Tickmayer zongorázásán különösen erős nyomokat hagyott a bartóki-szabadosi tradíció (Ostinato Barbaro). *MJGy*

**KENDRICK SCOTT ORACLE:
CONVICTION**

Concord Jazz – Universal
CJA-34192-02

Mi más is vezérelheti egy orákulum művészetét, mint a meggyőződés. Ez Kendrick Scott dobos és az Oracle nevet viselő zenekara negyedik lemezének a címe, amely valóban árasztja magából a kiegyensúlyozottságot, arányosságot, magabiztosságot. Szellemi tartalommal és érzelemmel egyaránt töltött anyaggá kerekedik ez a tizenegy, szorosan egymásra épülő kompozíció, melyek részben sajátok, de van köztük Herbie Hancock-, Michiel Borstlap- és Derrick Hodge-szerzemény is (utóbbi a lemez producere); mind kidolgozott, szépen felépített, igényes munka remek szólókkal Mike Moreno gitárostól, Taylor Eigsti zongoristától, John Ellis szaxofonostól és Joe Sanders bőgőstől. Kendrick Scottot legutóbb Kurt Rosenwinkel mellett hallhattuk 2014 májusában a Fesztivál Színházban. Akkor is, most is úgy emeli a zenét játékaival, hogy nem tolszák egyik szólólista arcába sem. Minden magától értetődő. *BB*

**REBEKKA BAKKEN:
LITTLE DROP OF POISON**
Emarcy – Universal

0602537768240

Mindenki rekedt, nemcsak Rebekka – a hangulat is. Nem csoda, hiszen egy teljes olyan albumot jelentett meg Rebekka Bakken, amelyen a híres vagyán, a cool-ság és a bad-ség meghatározó bálványa, Tom Waits az

egyetlen zeneszerző. A Bécsben élő norvég jazz(es) énekesnő nem is álmódott Waits dalainak másorra tűzéséről. Ő inkább a folkárnyalatokra és az artisztikus ideálokra koncentrált, amelyekkel sok elismerést vívott ki, és nem arról énekelt, mint Waits, hogy „nincs problémám az itallal, ha csak az nem, hogy ha nem kapok”. Persze Waits és Kathleen Brennan szövegeiben ott van a teljes poétikus totalitás, van miből válogatni. Végül a Hesseni Rádió big bandje és az ő egészen eredeti aranzsőrük, Jörg Achim Keller rángatta bele Bakkent ebbe a produkcióba, amiért most már ő is háls, meg mi is: jó anyagból méltó fel dolgozás született.

Zipernovszky Kornél

**LARS DANIELSSON:
LIBERETTO II**

Act – Hangvető
9571-2

„Győztes csapaton ne változtass!” – utal a kiadó az ismert bölcsességre a három évvel ezelőtt alakult kvartett új lemezének ajánlásában. A svéd bőgős/csellista, az ugyancsak svéd Magnus Öström dobos, az őrmény Tigran zongorista és az angol John Parricelli gitáros alkotta négyes korábbi, sikeres albumának tehát természetes következménye a folytatás. A szerzőként is figyelemreméltó életművet építő Danielsson zenéjében ki-tüntetett jelentőségű „lélek” és „integritás” szavak mellett a „melódia” is helyet kér magának. Manapság ritka a dallamosságot ennyire középpontba állító, az érzelmeket bátran vállaló, az élet szépségét sugalló, letisztult formákban gondolkodó alkotói magatartás. A három-ötperces, gyöngyszemekként sorjázó darabok megszólaltatásában elsősorban a gyönyörű hangú bőgő, a szárnyaló zongora és a norvég vendég, Mathias Eick lírai hangú trombitája jeleskedik. *TG*

**JAZZATION:
TWISTED**

Acappella Hangörző Egyesület
AECD 001 ●●●●●

A Jazzationnek a komoly hangszerrelői munka, kemény próbák, a legkülönbözőbb fellépések és versenyszereplések (a 2013-as grazi Vokal Total a cappella versenyen elnyerték a Ward Swingle Awardot) mellett arra is van ideje és energiája, hogy játsszon – például a CD tokba helyezett, optikai illúziót előidéző, forgatható lapocskával. Persze az igazi játék az együtt éneklés során valósul meg. A kristálytisza hangok minden erőlködéstől mentesen építik fel az érdekesen szövődő arranzsokat ismert jazzstandardre, régi magyar filmslágerre, bossa novára és pár saját szerzeményre. Főleg a lányok, Csernus Szilvi, Várallyay Katus, Kanizsa Gina remekelnek, de a fiúk, Fábrián Attila és Homor Máté is szép összhangban szólnak velük. A 2005-ben alakult Jazzation jelenlegi felállása 2012 óta dolgozik együtt, a Twisted a harmadik lemezük. Aki meghallgatja, biztosan látni akarja őket élőben is. *BB*

**AL JARREAU:
MY OLD FRIEND**
Concord – Universal
CRE 3535702 ●●●●●

Al Jarreau az 1960-as évek végén George Duke triójának vendégszólítójaként tűnt fel a nyugati parti jazzéletben, és többször elmondta, milyen sokat köszönhet Duke-nak. Nem meglepő tehát, hogy tavaly elhunyt barátja, pályatársa emlékére

tribute-albummal jelentkezett, ragyogó zenésztársak közreműködésével. A duettekben többek között Dianne Reeves, Lalah Hathaway, Jeffrey Osborne és Boney James, sőt – a Bring Me Joy című dalban – George Duke énekhangja is felbukkan. Egyáltalán nem szomorú vagy melankolikus lemez, sőt árad belőle az életkedv, életerő. Jarreau a smooth jazz felől egyre inkább a pop irányába kalandozik: a hangzás Elton John, George Michael vagy éppen Lionel Richie hasonló vállalkozásait juttatta eszembe. Az igényes hangszerelés és zenei rendezés a basszusgitáros legenda, Stanley Clarke munkáját dicséri. *ReA*

**NILS LANDGREN:
ETERNAL BEAUTY**
ACT – Hangvető
9562-2 ●●●●○

Nils Landgren hasonázik és énekel is új albumán. Tompán, csöndesen szüremleken át a rézfúvós szólamok a számok füstös hangfüggőnyeiben, s ugyanilyen finom ércesen szól a svéd művész vokálja is. Zongora, gitár és dobok kísérik lassan, Michael Wollny, Johan Norberg és Rasmus Kihlberg játszanak, némi cselló is feltűnik Lars Danielssontól. Nagyon nyugodt és melodikus zenét hallunk. Az a fajta smooth hangulat fogja el a hallgatót, amiben szinte érezni a kandalló tüzének melegét, látni a pelyhező hó szállingózását odakint. Az „örök szépséget” konvencionális hangképekben ábrázolja a lemez, leisztultan és kellemesen, ámde volta-képpeni eredetiség nélkül. Mona Lisa mosolya túl huncut ide. Az Eternal Beauty félhomályban, pislákolva érvényesül, de a javarészt átíratokból álló korong meg is csillan azért, például a Broken Wings és a We Don't Need Another Hero feldolgozásain. *Laczkó Krisztián*

**JACOB YOUNG:
FOREVER YOUNG**
ECM – Hangvető
ECM 2366 ●●●●○

Jacob Young új albuma a zenészek közötti kémiaiáról szól, az összjáték magasiskolája. A norvég gitáros néha akusztikus taktusaira válaszolnak Trygve Seim kacérkodó szaxofonimprovizációi, néhol kerekded elektronikus gitárhangjait ellenpontozzák Marcin Wasilewski kísérletező zongoradallamai, miközben Slawomir Kurkiewicz és Michal Miskiewicz visszafogottan diktálják a ritmust bőgőn és dobokon. No persze, a lengyel trióban már két évtizede csiszolódik az összhang. A művészek könnyed és elegáns párbeszéde a lemezt meglepetésekkel és finom kontrasztokkal tartja lassú mozgásban, és a kompozíciók színvonala csak tovább emeli a egyszerű közös játék élményét. Légyes, pasztell árnyalatú modern jazz-be ölti popos-rockos motívumait a szerző, felsejlik egy kis közel-keleti hangulat, némi Metheny-utánérzés, funky és pop is. Igazi élmény minden perc. *LK*

**HELENA RÜEGG-MICHEL
GODARD-QUIQUE SINESI:
DIOS DE FELICIDAD**
Enja – Varga
ENJA 9720 2 ●●●●○

Az egykor „bányászongorának” nevezett, s gyakran tévesen tangóharmonikának hitt bandoneónon, azaz harmonikaszerű légszekerénnel ellátott, és szabad nyelvűsípokkal működő tangózenekari hangszeren játszó Rüegg tizenöt éve dolgozik együtt a

gitáros Sinesivel, a tubavirtuóz Godard-ral kiegészülve pedig 2011 óta muzsikál az együttes. A bandoneón melankóliáját a dörmögő rézfúvós ellenpontozza, bár Godard e lemeze fülbemászó melódiákat is tartogatott. Sinesi szólói visszafogottak, szívesebben marad a háttérben, s követi alázattal a társakat. Impresszionista hangköltemények, sőt, klasszikusba hajló miniatűrök követik egymást, de túl sok az „atmósféra”: Rüeggék szép, de kicsit bágyadt, nem elég színes kamarazeneje csak epizodikus jelentőségű. Aki a bandoneóban rejlt gazdag lehetőségekre kíváncsi, inkább Dino Saluzzi ECM-szólólemezeit hallgassa. *MJGy*

**MOLLY JOHNSON:
BECAUSE OF BILLIE**
Universal
060253797808 ●●●●○

Holiday művészete éppen úgy megkerülhetetlen a jazzénekesnők számára, mint a hangszereseknél Parkeré vagy Coltrane-é. Ezúttal egy neves kanadai énekesnő rója le tiszteletét Lady Day emléke előtt, még a külsőségeket tekintve is mintha csak az ő reinkarnációja lenne. A borítón így világítja meg az album címét: „Éveken át mondták nekem, hogy nagyon hasonlítok Billie Holidayre. Nem, én Billie MIATT létezem.” Molly hagyományosan közelít a holiday-i örökséghez, a tizennégy dal is a jazzdívá repertoárjából való. Nem egyet maga Holiday jegyzett, mint pl. a Fine and Mellow-t vagy a Lady Sings the Bluest, de a többiek is mind a nagy amerikai daloskönyv közismert darabjai. Az album kitűnően sikerült „tribute”, és modernebb hangvétele okán is közelebb hozza a jazztörténet ikonikus alakját a mai hallgatókhoz. Ehhez nagyban hozzájárul a remek hattagú zenekar is, amelyben a briliáns zongorista a Torontóban élő Botos Robi! *MA*

**EAST WING:
BETYÁR VILÁG**

Ha átsiklunk felette, hogy nagy a „Betyár”, de kicsi a „világ”, eltűnődhetünk azon is, hogy az egybeírás, különírás szabályai angolban és magyarban egyaránt milyen nehezek (East Wing, betyár világ). A Kéri Gábor gitáros által alapított együttes világszínvonalú csapat! Felállásuk: Frankie Látó (hegedű), Agócs Gergely (ének, magyar népi hangszerek), Eichinger Tibor (gitár), Megyaszay István (basszusgitár), Szendőfi Péter (dob), Mogyoró Kornél (ütőhangszerek). Meg kell jegyezni, hogy bár a művészek teljesítménye amerikai, a CD hangzása már korántsem kifogástalan. Ezt szerencsére ellensúlyozza, hogy a csomagolás nagyszerű, az artwork szellemes, a kísérő szöveg költői, mégis informatív. Kéri és Látó kompozíciói eredetiek, kiforrottak és változatosak. Az első két szám (Kováromi kisleány, Őserdő) emblemikus, létrejön bennük az a sajátos fúzió, amely az Agócs éneke képviselte magyar népzenet sikeresen olvasztja egybe a ritmusszekció jazzes, bluesos, rockos hangzásával. Hallható autentikus dudaszóló, torzított és nejlonhúros gitárszóló, indiai zenére utaló unisono tekerések (Nomád), jazzhegedűszóló, flamenco elemek, de sajátos, közép-európai reggae is (Szereti a tik a meggyet). Agócs és Látó még bálnahangokat is kiad. Eichinger visszhangos, földöntúli gitárhangjaitól pedig simán a bálna gyomrába képzelhetjük magunkat. Zárószámuk bevezetőjében Agócs tárogatón játszik, ezt követő éneke revelációként hat – a híres Petőfi-vers, a Falu végén kurta kocsma adekvát feldolgozását halljuk, cigányos hallgató stílusában. A zene egyszerűségében, közhelyességében is megindító. S hogy miért torkollik vad, 5/8-os jazzbe, virtuóz körbeszólózással – az legyen a CD boldog birtokosainak titka.

Pödör Bálint

Fonó Budai Zeneház
FA 301-2

**GÖNCÖLSZEKÉR:
SZÉP DON JUAN**

A Göncölszekér együttes harmadik lemezét hallgatva az embernek egyből a Kaláka jut az eszébe – ez nem véletlen, hiszen a zenekar bevalottan példaképének tekinti Gryllus Vilmos együttesét. Epigonizmusról azonban szó sincs. A zenekar egyéni hangja leginkább a szövegválasztás terén érhető tetten: modern magyar költők a nagyvárosi léthez kötődő műveit dolgozzák fel maximálisan verscentrikus hozzáállással, ami a zenét is jócskán meghatározza. Olyan témák jelennek meg, mint egy szűkös albérlet kopott szépsége a Napraforgó című dalban vagy a női-férfi egyenjogúság Szabó T. Anna Egy könnyű kaland című versében. Jellegzetes az apparátus is: a vonós hangszereken kívül hangsúlyosan jelenik meg a harmonika, a mandolin, a bendzsó, a furulya és a harangjáték. Ez utóbbi hangszer kitüntetett szerephez jut például a Magyaróta című dalban – ezzel az alapjában véve népzenei hangvételű megzenésítést álomszerű fátyollal vonja be az együttes. Általánosságban mégsem a népi elemek, inkább egyfajta latinos, „Don Juan-os” hangzás jellemzi a lemezt. Minden számban egy másik költő világába csöppenünk – legyen az Jónás Tamás, Kemény István, Varró Dániel vagy Szlukovényi Katalin. A lemez különlegessége, hogy csak interneten elérhető, ott viszont tetszőleges, akár ingyenes áron is. Ennek hátránya, hogy kevés információt kap a hallgató az egyes számokról, így magának kell felkutatnia, melyik vers melyik költőhöz tartozik, illetve ki éneklé az adott dalt. A négy férfiből – Baló András Mártonból, Balog Péterből, Erdősi Péterből és Fekete Dánielből – álló zenekar humora kifinomult; sok megzenésítésben bújnak például női szerepbe az énekesek, ami abszurd, groteszk, de mindenekelőtt nagyon szórakoztató.

Könyves-Tóth Zsuzsanna

Szerzői kiadás, csak interneten elérhető

**TÁRKÁNY MŰVEK ÉS DRESCH MIHÁLY:
ŐSZI VÁZLATOK**

Dresch Mihállal nehéz mellélőni. Amihez nyúl, az általában jó. Fiatalokkal is úgy tud dolgozni, hogy a közös munkában nem irányít, de azért jelentősen hozzátesz. Kölcsönös és valóban inspiratív az együttgondolkodásuk, és az egyébként is kreatív és egyéni hangját kereső Tárkány Művekkel a találkozásuk különösen gyümölcsözőnek bizonyult. Talán azért is, mert mind a két oldalon olyanok állnak, akik akár népzeneileg, akár más műfajokban teljesen otthonosan mozognak. Közös nevezőt találnak a jazznek és a népzenei improvizáció így mindkét műfajt összeköti, a virtuóz hangszertudás pedig kitágítja a lehetőségeket. Utóbbi sem jelentéktelen, hiszen az autentikus játékmód, a technikailag rendkívül magas tudás és a kreativitás együttesen képes arra, amire az úgynevezett világzenei gyűjtőfogalmon belül csak kevesen: újraértelmezni, korunkhoz igazítani a népzenei virtuozitásuk egészen csillogó és bámulatos, de sosem öncélú. Mintha tudatosan határolódnának el a show-k világától: ők zenélni, a zenével gondolatokat közölni és nem pusztán brillírozni akarnak. Külön kell foglalkozni Paár Juliannával is, a zenekar énekesével, aki ugyanezen az elven ötvözi a különböző hangképzés-technikai vonulatokat. Nem torokhangú népdalénekes, ugyanakkor nem is akar elrugaszkodni ettől a világtól. Az autentikus megszólalás nála egyfajta eszköz, ihlető forrás, amely fontos részleteiben belekerül az előadásba anélkül, hogy népdaléneklésnek hallanánk. Jelzésértékűen azonban ott van, ahogy más műfajok sajátosságai is. Ahogy Paár Julianna az egészen különleges hangulatú Coltrane-számhoz, a Lonnie's Lamenthez közelít, amelyet az anyagyilkos Barna Jani balladájának szövegével ötvöztek, az egészen példaértékű.

Kiss Eszter Veronika

Szerzői kiadás

RICHARD STAGG:
SHAKUHACHI – THE JAPANESE BAMBOO FLUTE ●●●●●

A skót Richard Stagg amellett, hogy vezető szimfonikus zenekarok fuvolistája, harminc éve játszik ezen az egzotikus népi hangszeren. A shakuhachi körülbelül az 1880-as években nyerte el mai formáját. Az elején négy, a hátulján, a hüvelykujj számára egy lyuk van. Az instrumentumnak amilyen egyszerű a felépítése, annál kifinomultabb a játékmódja. A profi játékosok a hangok egy részét a változatos befúvással és különböző leheletfinom technikákkal (ajakreztetés, fejmozgás stb.) képezik. Bár a hangolása lá-pentaton, azó sincs róla, hogy esetleg a mi fülünknek is ismerősen csengjenének a dallamok! A japán zene az európaiatól annyira idegen, hogy kevés fogódzót találni benne. A játékos az alaphangnemből elkalandozva nem csak félhangnyi egységekből gazdálkodik, hanem annak törtrészeit is használja. Jellemzőek az egyik hangról a másikra való csúszások is. Nem metrikus, vagyis nem lehet mérőütésekre vagy ütemekre tagolni a dallamokat, csak frázisokra, motívumokra. Ráadásul a mi gondolatrendszerünkben szinte elviselhetetlenül lassú, épp ez adja meg szemlélődő, meditatív hangulatát. A zeneszámok többségükben természetzenék, (A hullámok ütései. Újhold, A tenger tavasszal stb.) tradicionális dallamok művészi feldolgozásai. Hozan Yamamoto (elismert shakuhachi-játékos és -fejlesztő) Aki (Ősz) című szerzeményének ívei kissé emlékeztetnek magyar népdalok dallamára. Műveiről azt is olvashatjuk, hogy a shakuhachi-repertoár leegyszerűsítése és népszerűsítése vezette... Egy másik kompozíciója (Portrait of Genroku) az előzőeknél közérthetőbb, programosabb zene. A bonus trackben megszólal a gyönyörű hangú koto is (japán citera), és ezzel a duó felteszi a koronát a csodálatos lemezre.

Pödör Bálint

ARC Music – Karsay és Társa
EUUC 2541

CARLOU D:
A NEW DAY ●●●●●

Azért ez a Szenegál elég jó hely lehet, hogy ilyen „szuperpasik” nőnek ki a földből... Most éppen, Carlou D. (született Ibrahima Loucard) az új sztár, aki lehengerlően énekel, bámulatosan gitározik, és ördögien táncol. Ezek az istenadta tehetségek jellemzően Párizsban, New Yorkban csinálnak karriert. A zenészmesterséget apjától tanulta, már tizenhat évesen aktívan vállalt zenekari fellépéseket. 2002-től Szenegál híres hip-hop csapata, a Positive Black Soul tagjaként lett világhíres. Ezután a Bintou Were tradicionális népzenei operatársulatban remekelt. Napjainkban bebizonyítja, hogy az afro-popban is otthon van. Arról szó sincs, hogy forradalmasítaná a műfajt, hiszen a sikeres recepteket már korábban megírta Youssou N'Dour és társai, a sikerhez tökéletesen elég, ha valaki jól alkalmazza ezeket, némi egyéni hangon. De szerencsére a New Day csöppet sem hidegen megszerkesztett vagy project ízű, mert D. tényleg szívvel-lélekkel énekel, és van egyéni mondanivalója. Az első szám lendületes tánczene. Nagyszerű, hogy nem csak popzenei hangszerek, hanem az eredeti, népi pengetős kora is szerepel benne. Nem kevésbé erős és slágeres a második, Soldier (feat. Eagle Eye Cherry). Wax: wolof és angol nyelven szól, a népzenei elemek dominálnak, de szolidan megmarad a dob felszerelés és a basszusgitár is. A lírai La Classe-ban fontos a szöveg (franciául), a társadalomkritika. Majd még lassabb tempóba ereszkedünk – ez az első igazán szomorú szám. Végre felráz a Baawu Naan, Afrikában már méltán „top hit”. Van még négy dal a lemezen, főleg érzelmes balladák vendég énekeseikkel, vonószenekarral, de ha csak az első és a hatodik számot játsszuk le folyton, ezekre is át lehet táncolni az éjszakát.

Pödör Bálint

World Village – Karsay és Társa
WVUK 027

OMARA PORTUONDO:
MAGIA NEGRA ●●●●●

A kubai zene királynője nyolcvannégy éves! Épp ötven éve aktív. Idén elkészítette búcsúlemezét, és utolsó turnéjára indult. Legelső, szintén Magia Negra című 1958-as lemezének műsorát dolgozza fel újra. Ezzel meghatározó módon, mintegy keretbe foglalja egész életművét. A lemez címadó dala, nagyon hatásosan egy tizenöt másodperces archív bejátszással kezdődik, az eredeti felvételtől. A recsegős, tompa hangok után a „mai” Omara és zenekara előadja a teljes számat. Már ez a fifikás indítás is előrevetíti, hogy nem mindennapi hallgatnivalóban lesz részünk. Megállapíthatjuk, hogy a művésznő hangja évtizedek múltán is ugyanúgy tündöklöklik, csak egy kicsit mélyebb lett – és nem a dohányzástól meg az alkoholtól, mint sok pályatársának. Egyedül széles vibratójához kell hozzá szokni a fülnek. Előadasmódja olyan kifejező, hogy még a lerágott csont, Velazquez Besame muchója is megérint. Nagyszerű, hogy a feldolgozások során tartózkodtak a közhelyes zenei megoldásoktól. Kiváló, változatos hangszereleket készítettek. Mivel jazz band kísér, a folkzenei formációval ellentétben itt dob felszerelést is alkalmaztak. Többek között Rolando Luna zongorázik, Alexandre Abreu (Havana D' Primera) trombitál. A lassú, érzelmes bolerók mellett akadnak más jellegű számok is, például Son-Montuno vagy jazz standard. Az Oguere mindegyiket felülmúlja, pedig még nem átnak rapelni is benne, mégis teljesen koherens a zene – igazi modern, latin jazz. Ellington Caravanját kubai ízzel játsszák, az Adios a tempós, táncolható számok kedvelőinek okoz örömet. Végül azt a következtetést vonhatjuk le – ami Omara életkedvét és munkabírását mindenél jobban bizonyítja –, hogy kifejezetten fiatalos albumot készített.

Pödör Bálint

World Village – Karsay és Társa
WVF 042

Tizennyole évvel ezelőtt alapított, azóta hazai és nemzetközi szinten – a többi között az International Classical Music Awards (ICMA) zsűrijének egyetlen kelet-európai tagjaként is – elismert, klasszikus zenére és jazzre specializálódott folyóiratunkat, a Gramofont nemesak a szakmához – alkotó- és előadóművészekhez, zenepedagógusokhoz –, hanem a zenekedvelők lehető legszélesebb táborához szeretnénk eljuttatni. Ezért is kiemelten fontos számunkra, hogy – a minőségi folyóiratok terjesztési nehézségei, az ingyenes kiadványok dömpingje ellenére – lapunk terjesztési hálózatokon és egyedi boltokon keresztül, országszerte elérhető legyen. Az alábbiakban tételesen felsoroljuk a Gramofon 2014. évi terjesztési pontjait. Lapunk terjesztésével, az egyes értékesítési pontokkal kapcsolatos kérdéseiket, észrevételeiket várjuk a zene@gramofon.hu e-mail címen.

BUDAPESTI ZENEMŰBOLTOK

- Fonó Budai Zeneház – 1116 Budapest, Sztregova utca 3.
- Írók Boltja – 1061 Budapest, Andrásy út 45.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – 1053 Budapest, Múzeum krt. 21.
- Művészetek Palotája / Rózsavölgyi CD Bolt – 1095 Budapest, Komor Marcell utca 1.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – 1052 Budapest, Szervita tér 5.

LAPKER – BUDAPEST

- Relay – 1011 Budapest, Batthyány tér – metrő
- Inmedio – 1052 Budapest, Deák Ferenc tér – aluljáró
- Inmedio – 1052 Budapest, Váci utca 10.
- Inmedio – 1052 Budapest, Városház utca 3-5.
- Relay – 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- Relay – 1062 Budapest, Nyugati tér – aluljáró
- Relay – 1071 Budapest, Blaha Lujza tér – aluljáró
- Inmedio – 1087 Kerepesi út 9. – Aréna Pláza
- Inmedio – 1106 Budapest, Örs vezér tere 25/A – Árkád
- Inmedio – 1122 Budapest, Déli pályaudvar
- Inmedio – 1123 Budapest, Alkotás utca 53. – MOM Park
- Inmedio – 1124 Budapest, Apor Vilmos tér 11-12. – Hegyvidék Bevásárlóközpont
- Relay – 1185 Budapest, Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér – 2/B érkezés
- Relay – 1185 Budapest, Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér – 2/B indulás
- HUB – 1185 Budapest, Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér, Skycourt
- Relay – 1191 Budapest, Vak Bottyán utca 75. – Köki Terminál

LAPKER VIDÉK

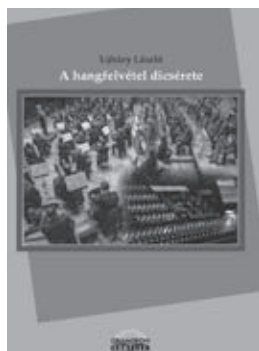
- Inmedio – 2100 Gödöllő, Szabadság tér
- Városi Könyvtár – 2100 Gödöllő, Dózsa Gy. út 8.
- Inmedio – 2120 Dunakeszi, Főút út 120. – Tesco
- Relay – 2700 Cegléd, Kölcsey tér 3.
- Inmedio – 2600 Vác, Deres utca 2. – Tesco
- Relay – 2890 Tata, Váralja út 5. – Volán
- Inmedio – 3100 Salgótarján, Erzsébet tér 5.
- Inmedio – 3300 Eger, Széchenyi út 20.
- Inmedio – 3400 Mezőkövesd, Mátyás király út 101.
- Inmedio – 3527 Miskolc, József Attila utca 87. – Auchan
- Inmedio – 3980 Sátoraljaújhely, Rákóczi út 10.
- Inmedio – 4027 Debrecen, Bibic utca 2.
- Inmedio – 4700 Mátészalka, Alkotmány utca 1/A

- Relay – 5000 Szolnok, Jubileum tér – Vasútállomás
- Inmedio – 5430 Tiszaöldvár, Malom utca 3/6
- Inmedio – 5900 Orosháza, Vásárhelyi út 23/A – Tesco
- Inmedio – 6000 Kecskemét, Petőfi Sándor utca 2.
- Inmedio – 6722 Szeged, Dugonics tér 1. – Kárász
- Inmedio – 6722 Szeged, Mars tér 20/B – Nagycsarnok
- Inmedio – 7400 Kaposvár, Berzsényi utca 1-3. – Kaposvár Pláza
- Inmedio – 7600 Pécs, Széchenyi tér, keleti oldal
- Inmedio – 7621 Pécs, Bajcsy út 11. – Árkád
- Inmedio – 7631 Kincses út 1. – Tesco
- Inmedio – 8000 Székesfehérvár, Palotai út 1. – Alba Pláza
- Inmedio – 8200 Veszprém, Kossuth utca 1.
- Inmedio – 8800 Nagykanizsa, Európa Tanács u. 2. – Nagykanizsa Pláza
- Relay – 8900 Zalaegerszeg, Bajcsy Zsilinszky tér 1. – MÁV Pályaudvar
- Inmedio – 8900 Zalaegerszeg, Kossuth Lajos utca 32.
- Inmedio – 8900 Zalaegerszeg, Sport utca 1. – Tesco
- Inmedio – 8900 Zalaegerszeg, Zrínyi Miklós utca 1. – Kórház
- Inmedio – 9001 Győr, Csókás utca 4.
- Inmedio – 9001 Győr, Hermann Ottó utca 25.
- Inmedio – 9200 Mosonmagyaróvár, Kormos ltp. 2-4.
- Inmedio – 9400 Sopron, Magyar út 5.
- Inmedio – 9400 Sopron, Széchenyi tér
- Relay – 9700 Szombathely, Ady tér – Volán pályaudvar

VIDÉKI KÖNYVESBOLTOK, HANGLEMEZBOLTOK

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- Blue Train Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Károly J. u. 43/A
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Cédus Könyvkereskedés és Antikvárium – 9400 Sopron, Bünker köz 2.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
- Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Könyvpavilon – 6721 Szeged, Bartók Béla tér
- Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1-3.
- Miskolci Szimfonikus Zenekar köznevelési iroda – 3525 Miskolc, Rákóczi u. 2.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Sziget Könyvesbolt (Debreceni Egyetem főépület) – 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- Victor Audio hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.

A Gramofon Könyvek sorozat 2014-ben megjelent kötetei:

Megvásárolható a kiemelt zeneműboltokban vagy megrendelhető a kiadóban

ZENEAKADÉMIA
KONCERTKÖZPONT

BÉRLETEK 2015

ZENE
KARNYÚJTÁSNYIRA

ZENEAKADEMIA.HU/BERLETEK

ORIGO

metropol

Mercedes-Benz

T-Mobile Systems

ROGER MURARO

budapesti fesztiválzenekar

december 12-13-14.

Művészetek Palotája

Messian: Türrangalila-szimfónia

Roger Muraro (zongora)
Valérie Hartmann-Claverie
(ondes Martenot)
Vezényel Fischer Iván

www.bfz.hu

LOVE SONG